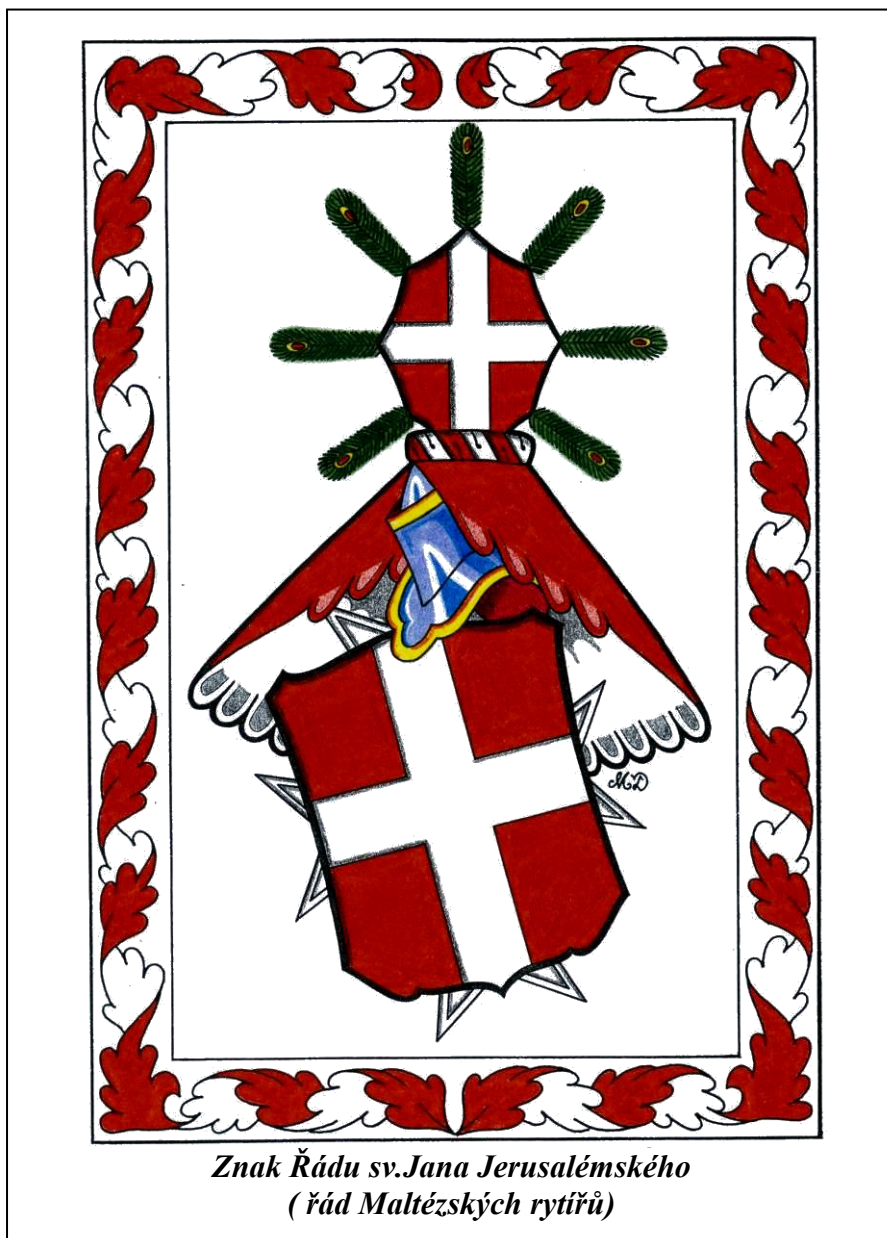

*J*IHOČESKÝ *H*EROLD

Občasník ČGHSP, pobočky České Budějovice

*Znak Řádu sv. Jana Jerusálémského
(řád Maltézských rytířů)*

NEPRODEJNÉ
určeno výhradně pro potřeby členů pobočky ČGHSP České Budějovice

ČERVEN 2002

<i>Autor příspěvku</i>	<i>Název článku</i>	<i>strana</i>
Zdena Jindřlová	Úvodník	3
Pavla Rozsývková	Manual listowny – konceptář z roku 1597	4
Milan Daněk	Zvláštnosti ve znacích pánů z Rožmberka	14
Tomáš Klimek	Budějovice v plamenech	15
Milan Daněk	Znaky obcí	26
Jana Mrázková	Pohled a příprava měšťana na smrt	28
Miloslav Milec	Zkratky ve starých rukopisech	35
Jindra Hourová	Změna příjmení u předků	39
Vladimír Červenka	Postavení řádu Johanitů v Čechách	41
Eva Vondrášková	Výlet za historií	48
Zdena Jindřlová	Tapisérie z Bayeux	49
Milan Daněk	Zprávy, informace, recenze	51
Miloslav Trnka	Genealogicko-heraldické ohlédnutí za 20. stoletím	52
Milan Daněk	Galerie českých šlechtických rodů	54
	Kalendář přednášek	56

Setkáváme se opět po delším čase u dalšího čísla našeho časopisu JIHOČESKÝ HEROLD. Hned na začátku jste si asi všimli několika novinek, kterými jsme se pokusili toto číslo časopisu vylepšit. Na základě připomínek našich členů jsou od tohoto čísla jednotlivé stránky číslovány a nově je zaveden i obsah, který zjednodušuje hledání jednotlivých příspěvků. Další a to již na první pohled zřetelnou inovací je tisk první a poslední strany v barvě. Doufám, že uvedené doplnění a zlepšení se promítnou do kvality občasníku a přeji Vám proto pěkné chvíle při jeho čtení.

Kromě změn, které se staly s naším občasníkem došlo také k některým změnám ve vedení naší pobočky. Naše dosavadní vedoucí pobočky, paní Jannová jednak z časových důvodů a jednak i z důvodů dalších, o kterých jsme Vás informovali na našem výjezdním setkání v sobotu 13.dubna v Rudolfově požádala o uvolnění z této funkce. Při té příležitosti mne požádala, zda bych nebyl ochoten tuto funkci v naší pobočce vykonávat. Vzhledem k tomu, že již s podobnou činností mám určité zkušenosti – byl jsem předsedou Sekce heraldiky a genealogie Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích, jsem svolil pod podmínkou, že p.Jannová zůstane v užším vedení spolu s p. Hourovou a mnou, což bylo odsouhlaseno. V budoucím období se proto budeme společně snažit o to, aby naše pobočka rostla a vzkvétala, a hlavně aby se naši členové na každém setkání dozvěděli něco zajímavého. Kontaktní adresa a spojení na vedoucího pobočky je tedy nyní stejné jako kontaktní adresa pro příjem příspěvků do našeho občasníku a je uvedena v dolní části této stránky.

Milan Daněk

Kontaktní adresa pro příjem příspěvků:

Ing. Milan Daněk, Dlouhá 18, 370 11 České Budějovice
Telefon: 0737/438029, E-mail: milan.danek@okucb.cz

„Na Islandu existuje kniha - jediná svého druhu na světě - „Landnámabók“. Obdiv k ní musí mít každý milovník dějin. Je to jedinečný zdroj dřevního zpravodajství i poučení. Kniha o „vzetí“, tedy kolonizaci Islandu, je úplný seznam asi 400 rodin, které se usadily na ostrově mezi roky 874 a 930. Byla sepsána z rodinných kronik asi roku 1200 neznámým pilným mužem, jistě knězem. Obsahuje asi 3000 osobních jmen a 1400 místních názvů. Je suchá a věcná, přesto však napínavá, neboť ukazuje, jak oni „landsnámsmenn“ pronikali do zátok, úrodných údolí řek a pak dál do vnitrozemí; jak získávali majetnická práva, resp. proč byl který zmoudřelý viking „primus occupans“. Onomu sběrateli pomáhaly domácí rodokmeny uložené v truhle, jejichž spisování dodnes zůstalo na Islandě národním sportem“.

Tolik se můžeme dočíst v knížce *Islandské dopisy*, kterou napsal v roce 1948 Zdeněk Němeček (z obsahu soudím, že to byl prvorepublikový diplomat). Kdybychom byli Island'any, nejspíš bychom nemuseli zakládat budějovickou pobočku České genealogické a heraldické společnosti v Praze, možná, že by u nás mohla být založena jenom Heraldická společnost. Pokud bychom chtěli znát své předky, ponořili bychom se doma do šuplíku a bezpečně se „pročítali“ svou rodinou tisíc let zpátky, zatímco našinci se většinou nedostanou před třicetiletou válku.

Na podzim roku 2000 nám na prvním setkání jihočeských genealogů přednášel pan Rudolf Melichar, tehdy čtyřicetiletý nestor českých genealogů a heraldiků. Zaslíbeně pohovořil o důležitosti a významu historie vlastního rodu pro každého z nás. Potom nám doporučil rozdělit si rodopisné bádání do čtyř etap a hned ve druhé etapě se máme zaměřit na bádání ve vlastním šuplíku a příbuzenstvu. Představila jsem si tenkrát ten svůj šuplík a nebylo mi jasné, co bych v něm já nebo případně moji potomci vybádali, když jsou tam kromě osobních dokladů hlavně ústřížky od placení kde čeho a pár starých dopisů. Bylo by záhodno to všechno přebrat a vyházet, protože už to k ničemu není.

Před nedávkem se mi ale dostal do ruky krátký článek pana Františka Josefa Čapka, ve kterém se zmiňuje o stycích rožmberského regenta Jakuba Krčína s Budějovicemi. Krčín byl s naším městem zadobře, půjčoval mu nemalé finanční částky. Před koncem života činil jím zapůjčený obnos úctyhodné sumy přes 6 000 kop míšeňských grošů. Na oplátku si dával posílat od budějovické městské rady víno, neboť byl nanejvýš velikým milovníkem dobrého truňku. Například dopisem z 1. května 1601 Krčín prolonguje budějovickým půjčku a žádá je, aby poslali na Moravu pro víno - s poznámkou... „dá-li Pán, abychom živí zůstali, budu Vás při sv. Havle prositi, podaří-li se víno, abyste mě za mé peníze nějakým vědrem fedrovali“. (Pro informaci : dvouvěderní sud obsahoval 93 litry vína.) Jindy posílá Krčín za víno 24 kop míš. gr. a na posla 1 kopu, s poznámkou, že formanu dobře v Sedlčanech obrokem posloužil.

Odkud to všechno víme? No přece z těch čtyř století starých „poštovních poukázek“ a dopisů, které nikdo nevyhodil při generálním úklidu! Když už nemáme sepisování rodinných kronik v krvi jako Island'ané, alespoň schovávejme všechny dokumenty pro potomstvo, ať se má v čem vrtat.

Přeji Vám krásné léto

Konceptář – slovo, které napoprvé nemá tak jasný význam. K čemu se používal, proč se zřizoval a poté se do něj zapisovalo či jaký je to druh písemnosti a v čem spočívala jeho využitelnost v minulosti a jaká je nyní, v současnosti, byl či nebyl tak důležitý? První otázky, které může toto slovo vyvolat, byly opravdu školácké. Byly také důležité pro tuto práci, protože velký význam pro bádání a zkoumání této písemnosti mají také teoretické znalosti. A právě konceptáři jako badatelskému pramenu je věnována pozornost. Nejúplnější pramen z přelomu 16. a 17. století byl Konceptář vedený od roku 1597 do 1600, přesněji datován od 15. května roku 1597, kdy pravděpodobně nastoupil po volbě nové městské rady nový písař, až do roku 1600. Počet svázaných listů stačil pouze na toto období, proto patrně nepřesahuje dále.

Bádání je zaměřeno na první rok zápisů, tedy rok 1597. Přestože konceptář jako kniha je veden až od 15. května, zápisy byly pořizovány od počátku roku a první pochází už ze 4. ledna. Jsou však psané jiným písařem, což je zřejmé ze značně odlišného rukopisu i úpravy stylu listů. Nejsou svázané v jedné veliké knize se záznamy z předešlých let, ale jen několik dvoulistů ručně vyrobeného papíru je upraveno do sešitového formátu, pravděpodobně byly svázané až později, aby se jednotlivé dvoulisty nepoztrácely.

Tato studie se nejprve bude věnovat významu slova konceptář a ostatních městských písemností z hlediska diplomatiky, tedy spíše po teoretické stránce. Pokusila by se také zhodnotit postavení konceptáře v hierarchii kancelářských písemností. V neposlední řadě bude jen krátce popsána formální stránka konkrétního konceptáře z r. 1597. Následující část bude zaměřena na městskou radu v Českých Budějovicích daného roku, určí její přibližné složení a zdůrazní důležitost této úřední instituce, protože právě tento úřad konceptář vytvořil a je odpovědný za obsah v něm zapsaný.

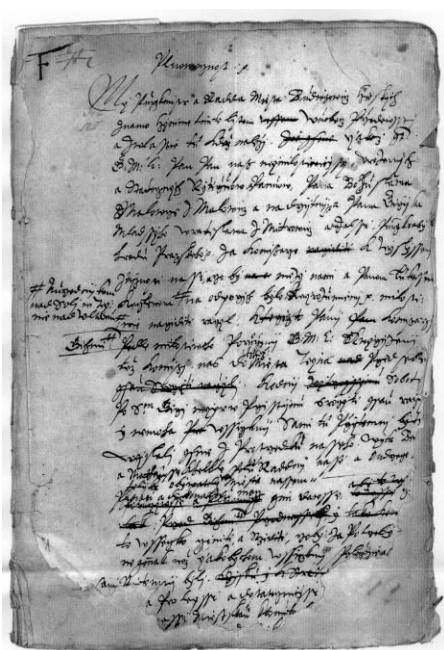
Hlavní část práce se však má věnovat konkrétním osobám, hlavně adresátům jednotlivých listů, zaznamenaných v konceptáři, tzn. pánům, rytířům i městům. Bere samozřejmě ohled na obsah jednotlivých dopisů a podle něj se listy rozdělují do několika druhů (stížný, blahopřejný, upomínací apod.). Poslední část je věnována menším zajímavostem oněch listů z obsahové stránky.

Práce s konceptáři nebyla příliš náročná, protože z paleografické stránky nebylo těžké jej přečíst. Písmo bylo v celé knize stejné, dobře a jasně čitelné a styl a úprava se téměř neměnila. Používan byl i systém zkratk, který nebylo těžké rozluštit podle obsahu listu. Písař zkratky užíval hlavně pro vyjádření určitých osob a oslovení – klasickým příkladem bylo spojení „jeho milosti“ zkrácené na „je^{Mil}“, „purkmistr a rada města Budějovic Českých“ na „P.a R.M.B.Cz.“, zkracovala se i latinská slova používaná pro přesné vyjádření úřednických úkonů, např. „revers“ byl zapsán jen jako „rev“aj.

Velký význam měly i datace každého z listů, protože podle nich se mohla určit frekvence zápisů do knihy. Jen jeden příklad nebyl datován, a to „Všeobecný list pánům rytířům“, týkající se útoku na Vídeň. Datace měla být pravděpodobně dopsána později, jak se někdy stávalo, když písař nevěděl, kdy bude list přesně odeslán. Pro určování byly použity novější „Friedrichovy tabulky“, ale během počítání byly zjištěny dost zřejmé nepřesnosti. Tabulky se lišily od listů přesně o tři dny, nesouhlasily dny, kdy písař uvádí např. „ve čtvrtek sv. Diviše“, což je svátek sv. Diviše určený na 9. října, počítáno však podle tabulek vyšel tento den na neděli. Tím by se posouvala celá posloupnost písemné agendy. Pro srovnání byly všechny datace ověřeny ve starších „Emlerových tabulkách“, které naopak vycházely na den přesně, ačkoliv se často uvádí, že jsou nepřesné.

Z nedostatku času však nedošlo na prostudování listové agendy, došlé do Českých Budějovic, aby bylo ověřeno, jak rychle reagovaly jednotlivé kanceláře na listy a co se týče obsahu, jaká byla jejich odpověď. Přesto studiem jednoho roku „života města“ v jeho

pisemnostech se mohlo zjistit mnoho informací o každodenních záležitostech, jimiž se kancelář musela zabývat. Podobně se snažil na základě zápisů v konceptáři analyzovat vzájemné vztahy Českých Budějovic a Jindřichova Hradce Jaroslav Kubák. Zabýval se ale časově delším obdobím a pouze vztahy mezi těmito dvěma městy.

První strana z konceptáře z roku 1597

Z metodického hlediska byla použita tzv. prosopografická metoda. Studovaný materiál však nebyl tak široký, aby se obecné hledisko, vyplývající ze studia, mohlo brát jako jednoznačné. Tento konceptář však podává důležité informace o „úředním životě městské rady“, a proto mohl mít význam i pro studium jednotlivých struktur městského obyvatelstva.

Nyní je důležité, aby bylo vysvětleno, co konceptář je a jaký měl význam z hlediska diplomatiky. Konceptář je soubor opisů listů, které byly odeslány z městské rady jednotlivým adresátům, přesněji řečeno úřední opisy, které zaznamenával písař městské kanceláře pro vnitřní záznamy a částečně také jako důkaz vykázaní, jakého obsahu byl odeslaný list a kdy byl vyexpedován.

Operuje se zde s výrazem list a co vlastně list přesně je? Je to „pisemnost kancelářského charakteru, podávající pouhé sdělení bez právního dosahu“. Jejich obsah mohl být značně rozmanitý, od čistě osobních záležitostí, o nichž také svědčí osobní podpis vydavatele, k záležitostem projednávaným na městské radě až po vymáhání dluhů. Formou je list jednodušší než listina, která musí mít přesné náležitosti a jejíž význam je důležitý pro město jako celek (v 16. století listinami, v této době zvané též diplomy, byly nejvíce privilegia stvrzující či udělující městu práva). Přesto si i list zachovává jednotlivé části, tak charakteristické pro listiny. Na počátku listu byla samozřejmě uvedena inskripce, záleželo podle významu osoby nebo instituce, jak byla rozvedena. Oslovení patřilo k formálním náležitostem a bylo odstupňované podle rodu a důstojnosti (o tom více ale později). List obsahoval také dispozici, někdy i sankci či koroboraci a na konci celého listu nesměla chybět datace ani subskripce. Pravidla nejsou však tak striktně dodržována. Konceptář zaznamenává všechny listy odešlé stejně jako kopiář, který „v knižní formě eviduje všechny či všechna důležitější privilegia týkající se určitých práv, statků apod. od nejrozličnějších vydavatelů“. Hlavní rozdíl tedy je, že konceptář zapisuje listy od jednoho vydavatele, avšak v procesu zlistinění má koncept, jak bychom mohli nazvat jeden jednotlivý list, jiný význam. Je výrazem pro „návrh znění čistopisu“ a může být rámcový (bývá hlavně textový a je jen náčrtem určitého listu bez používaných formulí apod.) či je vypracován v plném znění, což je nadiktovaná plná verze, určená k napsání čistopisu, který se posléze odesílá. Podle ustálených pravidel psaní v době Rudolfové byly koncepty psány na pravé straně papíru, levá polovina byla ponechána volná, aby se do ní mohly zapisovat různé opravy či doplňky. Materiálem pro koncepty byl hrubý papír bez vodoznaku, nažloutlý, ale kvalitní. Proto se většina konceptářů na tomto ručně vyrobeném a čistě hadrovém papíře dochovala. Listy „poselací“ měly pevně stanovená pravidla.

Konceptář jako kniha je však evidenčním pramenem o odeslaných pisemnostech, je to vlastně regest, přesně regest náhradní, který „přesně podává detailní obsah i v konkrétních

údajích vedlejších“, někdy také jen parafrázuje dispoziční části listin či listů. V hierarchii městských písemností stojí přibližně uprostřed, není sice právním dokladem, ale může být použit i jako důkazní materiál. Jde o věcné formální zpracování, kde práce koncipisty je sice mechanická, klade také ovšem nároky na písarovy odborné vědomosti i praktickou zkušenost. Konceptáře byly zachovávány v městských archívech spolu s ostatními písemnostmi.

Konceptář z roku 1597 je velice dobře zachovaný. Na čelní straně této knihy, která je papírová, vázána však v pergamenu a pro zpevnění opatřena třemi koženými úvazy, napsáno přímo :

„MANUAL LISTOWNY, za aurzadu pisarzského Jana Kolenze svobodných umieni licentiata od letha pietisteho dewadesateho sedmeho az do letha 1600 Februrarii“

Na hřbetě knihy je přilepena kůže s nápisem „Rathscon Cepten Buch von 1597 bis 1600“ a pravděpodobně pochází až z doby pozdější, (styl písma je odlišný).

Po otevření této knihy, která čítá přes 220 listů, byl na začátek včleněn abecední rejstřík adresátů, u nichž se zaznamenávalo jméno a číslo listu v knize, kde je jim určený opis listu. Pro jednotlivá písmena abecedy byly určeny jednotlivé samostatné listy a některé byly plně popsány a na některých zase není žádný zápis. Je zajímavé, že písar spojil písmena C – K – Q na jeden list, nelze se však domnívat, že z důvodu šetření místa, ale pravděpodobně pro podobnost výslovnosti těchto písmen.

Papír byl vyroben ručně, je zažloutlý, ale protože byla kniha pevně svázána, je poškozen jen na okrajích. Byl také opatřen vodoznakem zobrazující dvouhlavého orla s korunkou, na jehož těle je srdeční štítek s rožmberským či hradeckým znakem (pětিলístá růže). Papírna se nejspíše nacházela na rožmberském či ještě hradeckém dominiu, nelze však podle vodoznaku určit, kde přesně.

V 16. a 17. století se běžně užívala novogotická kurzíva. Byly jí psány hlavně listy jazykově odlišné od jazyka středověkých vzdělců – latiny. Pro listy latinské se užívalo písmo humanistického a pro české a německé novogotického. Tato diferenciace byla důsledně dodržována až do 1. poloviny 19. století a příčiny rozdělení vznikaly pravděpodobně v politice (pozice tohoto písma se upevnila po Bílé hoře díky nadvládě němčiny, psané i tištěné). Humanistickým písmem se v textech psaných jinak novogotickou kurzívou označují hojně v listech užívané latinské výrazy – resoluti, reves, error a i jejich zkratky.

Pokud by badatel měl zhodnotit písmo písara Jana Kolence, mohl by říci, že bylo úhledné, pravidelné a dobře čitelné. Jeho předchůdce Pavel Kosinář z Plzně však svá písmena více roztahoval, nedržel se řádek a ze síly písmen je znát „těžká nevypsaná ruka“ – tahy jsou plné a silné.

Datace ukazuje, s jakou frekvencí byly listy vydávány a podle jejich množství v určitý den bylo zjištěno, že nejvíce vydaných listů připadalo na nepohyblivé, ale velmi významné svátky nebo nejbližší jednacích dny rady, např. „v sobotu den sv. Petronelli 31. měsíce Meye“ (na tento den připadají čtyři listy), „v pondělí po sv. Markétě“ 14.7. (zde byly vydány 3), „v pátek po sv. Havle“ 17.10. (tento den vydány 4). Poté následuje každý den po daném svátku vydání jednoho listu. Pokud by se mluva 16. století v datacích převedla do číselné podoby, vycházely by plynule po sobě jdoucí dny. Neděle se nikde nevyskytují jako pracovní den, snad jen když svátek onoho světce připadne na neděli, např. „v neděli den památný sv. Matouše“ 21.9. (vydán 1 list).

Každý list, záleží ovšem podle délky, je psaný na jedné straně knižního foliantu. Pokud jsou některé kratší a zpravidla vydány jeden den, jsou psány hned za sebou. Některé listy, např. list Appellantům či „zápis khunšofftu Jana Drahovce“ zabírají větší část, někdy dvě až tři strany.

Po formální stránce je tento konceptář úhledně uspořádaný a přehledný. Mnohem zajímavější je spíše z hlediska adresátů, kterým jsou jednotlivé listy určeny a samozřejmě podle obsahu každého z listů.

Nejenže je nutné zmínit, co konceptář je z hlediska diplomatického, ale je také důležité zabývat se lidmi, kteří tehdy zasedali v městské radě a tudíž se podíleli na zápisech v konceptáři. Městská rada každého města či městečka byla základní fungující jednotkou, která vše řídila a i spravovala. Byla také oficiálním spojovacím článkem s okolními panstvími, i samotnou dvorskou kancelář a právě městská kancelář se stala prestižní záležitostí každého města a její rady.

V Českých Budějovicích, jako v jiných městech, se městská rada v 16. a 17. století skládala z tzv. vnitřní rady, což byli konšelé, rychtář a primas, a širší rady (jinak také rada starších, nebo-li seniores). Ustanovována byla každoročně tak, že starší rada složila na konci svého funkčního období na radnici před celou obcí vyúčtování, tzn. že podala jakousi konečnou správu o svém úřadování, a veřejně se vzdala svých funkcí. Poté byl znovu obnoven konšelský úřad dle městských privilegií a byla zvolena dvanáctičlenná rada. Funkce rychtáře a jeho čtyř přísedících byla obsazena nejdříve. Následně bylo vybráno dvacet čtyři členů starší obecní rady. Každý byl přidělen k určitému úřadu, který poté zastával celý rok až do nových voleb. Čtyři měšťané náleželi do úřadu k obecní truhle, čtyři také k solnému úřadu a tři k rybnímu, čtyři lidé byli přiřazeni k „bílému pivu“, tzn. k pivovarskému úřadu, dva k mýtnému a konečně čtyři lidé byli prisouzeni k místnímu špitálu. Pro každou obec nebo městskou část se zvolili dva konšelé, ke každému cechu přísežní a nový písař. Nejvýznamnějším úřadem byl úřad purkmistra a rychtáře, purkmistr nebo také primas nepřijímal svůj úřad na radnici jako ostatní nově zvolení úředníci, ale v kapli Panny Marie ve farním kostele Českých Budějovic.

Rok 1597 pro České Budějovice nebyl zvláště výjimečný, přesto se ruch města ani městské rady nezastavil. Volba nové městské rady se konala každoročně, ne však v lednu, jak by se předpokládalo, ale na počátku května. Mohlo by se tak usuzovat, protože se v listech v konceptáři na počátku r. 1597 podepisuje jiný rychtář a i písmo je zcela odlišné a postrádá úpravu nově zvoleného písaře. Oním písařem byl Johanes Colens, tedy Jan Kolenský, jak se sám podepisuje, muž, který zastával tento úřad od tohoto roku až do r. 1607. Před ním byl městským písařem Pavel Kosinář z Plzně, jehož otec zastával úřad písaře v Plzni, a po Janu Kolenském následoval Šimon Plachý z Třebnice. Úřad městské rady sídlil na radnici, v „rathauzu“, původně v domě vedle dnešní radnice a poté se přestěhoval do míst, kde je radnice dodnes, měl však podobu renesančního domu. Byla zde i úřadovna hlavního písaře a jeho pomocníků a v rámci jeho kanceláře byl spravován i archiv města, kde se uchovávaly všechny potřebné písemnosti, majestáty, privilegia i městské knihy, účty aj. Hlavní písař, zvaný též syndicus supernumerarius, měl za úkol zapisovat do protokolu vše, co mu bude sděleno a svěreno. Po něm v úřednické hierarchii následoval kancelista, který třídil a signoval jednotlivé písemnosti, zaznamenával je do rejstříků a ukládal do spisů a fasciklů. Dalšími podřízenými byli písaři určení různým oborům, jako např. pivní písař či soudní písař. Ti všichni byli včleněni do úřednického aparátu, který by bez písemností nemohl správně pracovat a jejich úloha byla klíčová pro celou městskou správu.

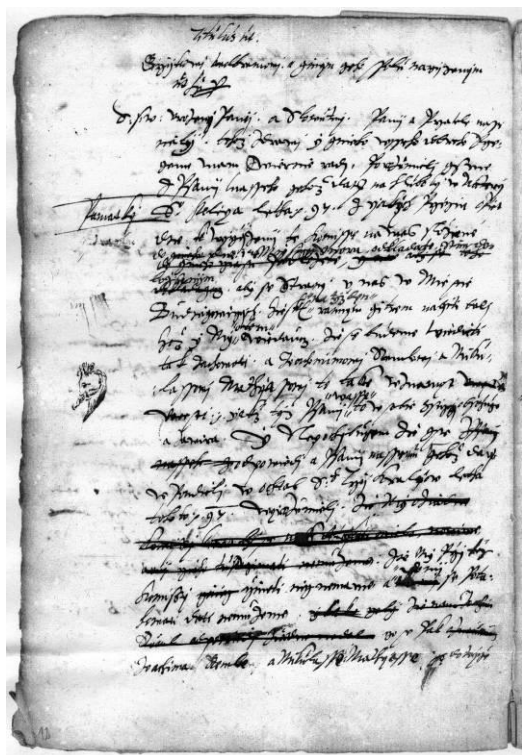
Jaroslav Kubát ve svém dalším článku uvádí členy městské rady z 16. a počátku 17. století a zkoumá jejich postavení na základě majetkových zápisů v knihách. Tito lidé zaujímali sice různé postavení ve městě, hlavně to však byli majetní občané města s měšťanským právem, kteří si právě zastáváním úřadů zvýšili svoji prestiž i majetek a rozšířili i své pozemky jak ve městě, tak i v okolních vsích. Toto právo mohli získat jen lidé vlastníci určitý nemovitý majetek ve městě a měli jej zapsaný v městských knihách. Nakupovali nejvíce pole a louky za hradbami Českých Budějovic (např. na místě dnešní Jeronýmovy ulice byly louky a dvůr zvaný Neustifft).

Rychtářem se stal v tomto roce Adam Alstrle, člověk pocházející z rodiny, kde členství v radě mělo jakousi tradici. Adamův otec Hans Alstrle byl v letech 1562 – 1598 nepřetržitě členem městské rady a konšelský úřad zastával celkem osmnáctkrát. Jeho syn Adam se

účastnil rady od r. 1592 do r. 1612 a šestkrát byl členem rady starších („seniorů“). Byl uváděn v listinách týkajících trestních činů a dvě dokonce sám podepsal i v konceptáři.

Další výraznou českobudějovickou rodinou, která se podílela výrazně na městské správě více jak půl století, byla rodina Daudlebských. Uvádělo se, že zakladatelem této „purkmistrovské“ dynastie byl Jíra z Daudleb, jinak zvaný i Jíra Ziegler, který se účastnil rady v letech 1567 – 1592, po něm byl Kašpar Daudlebský ze Šterneka do r. 1626 třikrát členem rady starších a asi patnáctkrát primasem. Právě v tomto roce byl Kašpar Daudlebský zvolen purkmistrem a vyřizoval záležitosti týkající se zejména dvorské kanceláře v Praze a jednání s regentem třeboňského dominia, Martinem Grejnerem či hlubockým hejtmánem Štěpánem Adamem z Bulvanu. Asi právě zde si získával moc. Jeho syn David Daudlebský byl zachycen v městské správě r. 1620 a byl celkem čtyřikrát členem rady starších.

Třetí významnou rodinou Českých Budějovic, jež se v prostředí rady pohybovala od r. 1531, byla rodina Kristeindlů. Prvním členem rady z této rodiny byl Mathias Kristeindl, po něm zřejmě jeho syn Zikmund, který byl jednou rychtářem a sedmkrát konšelem v letech 1546 – 1565, stejně tak i Hans Kristeindl, jenž působil v radě od r. 1551 do 1579 a byl celkem dvanáctkrát konšelem či rychtářem. Roku 1597 měla tato rodina též svého zástupce v radě, Petra Kristeindla, který působil v radě od r. 1585, v letech 1590-94 nezastával sice žádné úřady, poté se ale vrátil a zůstal v ní až do r. 1619, za své funkční období byl jedenáctkrát konšelem. On však v konceptáři nebyl zmíněn. Další rodinou byla i rodina Partlme. Již Mikuláš Partlme byl starším obce od r. 1556 do r. 1566 a v letech 1563-1564 byl konšelem. Pravděpodobně jeho syn Georg se vyskytuje v záznamech 1573 – 1598 (s mezerami jen 1575 a 1592-1594), první dva roky a poslední čtyři jako senior, jinak stále jako konšel. Dalším zástupcem v radě byl Thomas Partlme, seniorem 1594 a od r. 1599 do r. 1626 neustále konšelem a posledním byl Simon Partlme, který zasedal v letech 1601-1619 v širší radě. Ani jeden z této rodiny nebyl v písemnosti zaznamenán, přesto tato rodina měla jistý vliv v Českých Budějovicích.

Konceptář z roku 1597 - ukázka

Dále se v radě vyskytovali spíše jen jednotlivci. V městské radě se střídaly osobnosti, které spíše později zakládají rodiny, jejichž členové se také účastnili později zasedání městské rady. Byli jimi (spíše telegraficky) například Vít Beránek, působící v letech 1586-98 v konšelské radě, Franc Fischer, člen rady starších 1595-97, a jeho syn Václav, jenž byl seniorem nepřetržitě 1592-1600. Dále Kašpar Herman (účast v radě 1592-99), Mikuláš Hirsek (1592-1607, z toho třikrát konšelem), Mathes Hundertschoher, který byl stálým členem konšelské rady 13 let (1586-99), Hans Kaczinger, jenž působil v konšelské radě či v radě starších od 1572 do 1602. Rady starších se také účastnil Joanes Kalschinger (1583-1606), jeho jmenovec Georg Kalschinger byl v radě starších 5 let (1594-99), Oswald Kaundler (1585-97), Mathes Kulbel (1592-1608), Joanes Kottr (1593-1607) a řada dalších.

Každý rok byly pořizovány seznamy úředníků v konšelské radě i v radě starších. Podle délky let se mohlo usuzovat, že skoro každý člen zastával své úřady někdy i déle jak deset let, což ukazuje, že každoroční volba byla spíše rituálem než opravdovou volbou v dnešním slova smyslu. Musíme brát také zřetel na to, že počet vyššího měšťanstva v této době nebyl takový, aby skýtal každoroční obměnu úředníků a zdá se, že každý rozuměl svému úřadu či funkci velice dobře.

Jako každý správný dopis, začíná každý jednotlivý oslovení, jež patřilo k formálím a samozřejmě bylo odstupňované podle příslušnosti k rodu a důstojnosti adresáta. Vypisovány byly pečlivě všechny tituly dané osoby, „neboť titul patřil ke stylu kanceláře“. Pokud se začne u nejvýše postavených osobností Království českého, byli tito oslovovali např. „Panu Václavovi Staršímu Berkovi z Dubé, Lipého a na Rýzmburce, sudímu království Českého“, „Panu Adamovi ze Šternberka na Sedlci a Bechyni, sudímu dvorskému, urozenému, jeho největší milosti příteli našemu...“. V konceptáři se však nejvíce objevovaly dopisy nižším šlechticům, rytířům a vladykům žijícím v okolí Českých Budějovic či v jižních Čechách. Vyplývalo to z „každodenního styku“, nutnosti obchodu, cest přes jednotlivá panství či proseb nebo vymáhání dluhů, o které šlo především. Oslovení nižší šlechty podle úzu začínala rytíři „urozenému a statečnému Panu rytíři“, vladykovi „slovutnému Panu vladykovi“. Odlišné oslovení však měli měšťané a města vůbec. Pokud dopis byl adresován přímo určitému měšťanovi, jmenují ho, jako např. „Panu Janovi Staršímu Libotického z Libochovy, měšťaninu Starého města pražského, opatrný věrný náš milý“ aj. Města mají svá oslovení, záleží ovšem na projednávané věci, zda je určena pouze městské radě onoho města či je odeslána s úmyslem obecního oznámení. V prvním případě v oslovení stojí většinou toto: „Pánům Purkmistru a Radě hradiště hory Tábor“ – jedná se hlavně o záležitosti městských rad, vyřizování vzkazů mezi měšťaniny. V druhém případě, jedná-li se o záležitost takřka veřejnou, v oslovení stojí jen: „Táborským“ či „Pánům Táborským“, „Vinterberským“ apod.

Důležité je také uvést listy psané ženám a kněžím, protože ani oni nebyli zvláštními adresáty dopisů. Ženy se nejvíce oslovovaly „urozená a pobožná“, pokud byly vdovy, po napsání jejího jména se uvádělo ještě, po kom byla ona žena vdovou (dopisy se týkaly hlavně upomínek za dluhy manželům). Výjimku tvořila „panna Eliška Hodějovská, abatyše „kláštera panenského v Krumlově“, jejíž dopis řešil „půtku“ mezi jejími poddanými a Albrechtem Troyem a Vávrou Fanehle ze Slavčic, což byla ves poddaná Českým Budějovicím a v tomto dopise ji rada žádá, aby ona vyslala jisté osoby k urovnání té při jejím jménem. Z dopisu je patrná značná úcta, přesto rada Budějovic jedná velmi nesmlouvavě. Dalším zvláštním listem je i dopis „paní Mandaléně Vojířové z Dlouhé Vsi a na Učimově a Dubným“ či dopis „Alžbětě Ambrožovi Budějovské“. V první případě list pojednává o ovci, jež se zatoulala na panství Českých Budějovic a jakýsi Kašpar Thomeš z Dolní vsi vznesl žádost o navrácení berana, kterého si s onou ovci odvedl ovčák poddaný Magdaléně Vojířové, v druhém případě dopis pojednává o kšaftu, jež učinila nebožka matka onoho Ambrože, který však nebyl „dán ku právu“ a aby ona Alžběta uplatnila své právo. Abychom nezapomněli i na duchovní osoby, v konceptáři se objevil i dopis Janovi z Vínore, „knězi, arcipřystovi kraje Bechyňského“, jedná se o přímluvu za vyplacení peněz Blažku z Vopatic (zajímavostí tohoto listu je, že pod ním byl přepis o vyřízení, „učiněno v sobotu po sv. Filipu a Jakubovi 1598“).

V konceptáři se opakují osoby i města a jestliže už jednotlivci byli zmíněni se všemi tituly, je do intitulace dopisu napsáno pouze jméno a použita jakási zkratka, vysvětlující, že titulace už byla předtím uvedena. Někdy není zapsáno jméno, pouze titul, protože se jedná o osobu všem dobře známou, např. „Panu hejtmanu hlubockému“ – v tomto případě se myslí Štěpán Adam z Bulvanu, jemuž je adresováno dohromady za celý rok sedm listů. Některé listy jsou zase psány všeobecně, bez konkrétního jmenování: „Pánům Appelantům“, „Pánům Komorátům“ aj. Pozastavení českobudějovické městské rady nad tím, jak je v Praze na radě očerňoval Jan

Plaunicz. Snaží se napravit onu nešetrnou suplikaci a omlouvají se. Tyto listy mají většinou charakter prosby či žádosti u šlechticů zasedajících v dvorské kanceláři či radě.

Pokud by se měl badatel zabývat každým adresátem zvlášť, nabyla by tato práce biografického charakteru. Proto bylo vybráno ze všech adresátů několik osobností, vesměs osob spravujících okolní panství, které byli Českým Budějovicím dobře známí a s nimiž velmi často jednali. Prvním je Adam Starší ze Šternberka na Sedlci a Bechyni, jenž v letech 1597–1599 vykonával úřad dvorského sudího, poté 1599–1603 zastával úřad nejvyššího sudího a v letech 1608–1609, 1609–1619 a 1620–1623 byl nejvyšším purkrabím království českého. Pánem na Bechyni se stal r. 1596, Sedlec a Libochovice získal až roku 1610, postupně skoupil Plánici, Budyni, Lnáře i Horažďovice. Dalšími vysokými šlechtici, kterým bylo určeno několik listů, byli Jáchym Oldřich z Hradce a Václav Starší Berka z Dubé, Lipého a na Rýchmburce.

Nejčastěji uváděným nižším šlechticem je Štěpán Adam z Bulvanu, jenž se stal titulárním dvořanem Petra Voka z Rožmberka. Pocházel z Těšínska a do jižních Čech se dostal jako služebník pánů z Hradce, právě v letech 1595 – 1598 zastával úřad hejtmana hlubockého panství. Po svatbě Jáchyma z Hradce, který musel prodat Hlubokou z existenčních důvodů Bohuslavu Malovcovi z Malovic a na Dřítňi, přestěhoval se Štěpán do Jindřichova Hradce. Jediný majetek, který získal, byly Těmice, jež musel prodat (nemohl vyplatit z podílu sourozence). Pro Petra Voka obstarával nákupy v Jindřichově Hradci. Dále byl častým adresátem Václav Starší Špulíř z Jiter, který jako hejtman spravoval třeboňské panství 1588 – 1590 a byl pánem na Plešicích. Důležitou osobou byl i Prokop Čábelický ze Sautic a na Tejně, nejstarší syn Jana Čábelického († 1567). Pánem na Týně byl až do své smrti roku 1600. Hejtmany kraje bechyňského v tuto dobu byli Albrecht Křinecký z Ronova a Březině, jenž zdědil se svým bratrem Dobromyslem Jilemnicí, a Jeroným Hozlaur na Hněvkovicích, který nejdříve držel Bzí a Zálší a poté Hněvkovice, kde nechal vystavět zámek. Roku 1622 mu byl majetek zabrán a bylo mu ponecháno vyplacení dílu z prodeje majetku. Posledním ze zástupců šlechty by byl hejtman telčský Václav Lipovský z Lipovice, jenž sloužil pánům z Hradce v Přibyslavi i Telči a od roku 1600 v Jindřichově Hradci. 1596 si koupil Řečici na Moravě.

Dopisy měštům byly věnovány jak měštům samotným, tak i jejich jednotlivým zástupcům. Nejvíce listů bylo posláno měštům Jindřichovu Hradci (celkem 5 listů), Táboru (7 dopisů), Trhovým Svinům (5), Vinterberským (4). Objevují se zde dopisy i měštům vzdáleným, např. „Purkmistru a Radě města Budějovic moravských“ či „Purkmistru a radě města Poličky“.

Ovšem mezi adresáty se objevují i konšelé či měštníci jednotlivých měst – Karel Kříž Brodský, rychtář města Tábor, Ladislav Bahuš, měštník Třeboňský, Rudolf Khinzl z Noskova a Jan Alstrle, měštník Budějovic Českých či Jiřík Tauš a Václav Albrecht, měštník Týna nad Vltavou. Z těchto zápisů se mohou také rekonstruovat osobnosti jednotlivých městských rad, protože osoby jsou jmenovány a titulovány. Jsou zde také uvedena jen jména, u nichž se můžeme jen dohadovat, jaký úřad měli tito lidé – Jan Plaunicz či Václav Mart.

Kdyby se měl ale určovat každý adresát oněch listů do detailů, nebylo by to ani možné, protože o mnohých zápisy prostě neexistují. Svědectví o lidech, kteří žili, nám může poskytnout většinou jen listová agenda, a to obvykle jen v podobě jména (někdy i podpisu), ale málokdy celým životopisem. Toto se týká hlavně měšťanů a obyvatelů jednotlivých vsí, kteří jsou v dopisech uváděni. Pokud by badatel chtěl zjistit životopis onoho člověka, musel by prohledat všechny písemnosti, najít, kde je zmíněn a poté dávat, střípek po střípku, dohromady mozaiku jeho života, což u lidí, kteří se náhodně vyskytnou v písemnostech nelze.

Obsah dopisů je velmi rozmanitý a dá se říci, že se věnuje všem oblastem života. Pokud se projdou všechny zápisy, zjistí se, že náplní většiny listů byly upomínky za neplacení berní či jiných dávek a dále se zabývají řešením sporů mezi jednotlivými obyvateli, hlavně z jiných panství. Např. v dopise městu Polička se píše, že Jan Plaunicz má „uspokojit nápadníky

statkův po Janovi Zygelenej“ jinak bude dán do vězení. Hlavní rozepří, která je řešena v dopise Táborským, je spor táborského měšťánka Jana Záluzského s Reginou Netolickou o statek Nikodýma Roca (což byl švagr Reginy Netolické). Celý spor je dokonce hnán až před dvorský soud v Praze a během celého roku můžeme pozorovat, jak se vyvíjel. Rozepře je uzavřena smírem sjednaným na radnici v Českých Budějovicích na začátku roku 1598.

Avšak první list v celé knize je určen rytíři Vilémovi Ruthovi z Dírného a na Dírném a Janovi Třebízskému, primasu města Tábor, oba byli výběrčími berní v bechyňském kraji a je datován „ve čtvrtek po Nanebevstoupení Krista léta 1597“, což odpovídá 15. květnu. Obsahem dopisu je žádost o podání informací, jak mají městští úředníci postupovat při výběru daní z ryb, mas, komínů a jiných věcí, aby vyrovnali pokuty. Celá záležitost je triviální, ale v průběhu roku napsali radní Českých Budějovic zejména do Prahy ještě dvě takové žádosti o udání správných berní a také o odpuštění daní.

České Budějovice byly také na jaře roku 1597 zachváceny požárem, při kterém shořelo 75 domů. Požár vznikl v domě zlatníka Viléma Šlechtý v Židovské ulici. Požáry právě z let 1597, 1628 a 1641, při kterých shořelo 226 domů, však „umožnily“ přestavbu města. Na uvolněném místě byl postaven kapucínský klášter (východní část města), který fungoval od r. 1614 a 1787 byl zrušen. Samotnému požáru bylo v konceptáři věnováno několik dopisů a byly to hlavně žádosti jiným městům o finanční pomoc, o odpuštění berní nebo přesunutí termínu jejich splatnosti nejméně o půl roku, např. v dopise Karlovi Kořenskému z Terešova a na Komařicích se píše: „...aby ti nebozí ohněm ke zkáze a nenabyté škodě přivedení spolusousedé naši, berně a jiných sněmy nařízených těžkých daní prázdní byli...“; v dopise Vodňanským radní Českých Budějovic děkují „že na přimluvu za sousedy naše, kteréž jest Pán Bůh hostem nešťastným navštívit a velice zarmoutiti ráčil, ... jim ku pomoci 20 kop grošů přispěli je z vděčnosti přijímajíce na místě a jménem týchž pohořelých spolusousedů našich a velice a vysoce děkujeme.“ Co se týká požáru, je zajímavý i dopis Václavu st. Špulířovi, hejtmanu panství třeboňského, když už předtím požádali Petra Voka, aby poslal jistý počet šindelů, a žádají, aby „co toho šindele tak na hotově jest a neb kterému času zhotoven bude, v známost to při tom to poplu uvedli. Tak aby nebozí sousedé střechy své kryti který hlavy své skryti mohli...“ Ruch kolem požáru utichá v létě onoho roku a dále už v konceptáři o něm zmínky nejsou.

Hojně se v listech také vyskytuje žádost o propuštění z poddanství a člověčenství, protože určitý jmenovaný muž se rozhodl vzít si za manželku většinou vdovu či sirotka z jiného panství, např. v listu Vincencovi Holzšporárovi piší, že Vondra Had za Straňan si chce vzít za manželku Voršilu, sirotka po Janovi na Martinově gruntě ze vsi Ločenic, která náleží pod správu Českých Budějovic a žádají „aby dotýčnou kmetičnu propustili“ z poddanství. V listě děkanu krumlovskému, když oznámil Matěj Vondru, poddaný jeho, že si chce vzít za manželku Annu, vdovu po Martinovi Mertlovi, poddanou Českých Budějovic z Haklových dvorů, žádají děkana o jeho „propuštění z poddanství a člověčenství a učinění spravedlnosti na gruntu jeho“.

Zvláštním dopisem, který se vymyká všem ostatním z obsahového hlediska, je list blahopřejný ke svatbě Martina Grejnára z Veverí a Mysletína, regenta panství třeboňského a Anny Danielky ze Semanína. „16. Septembris, v outerý po patnácté neděli po sv. Trojici, pan vladař oupravné a dosti hlučné veselí konati dáti ráčil služebniku svému Grejnárovi, pojímající sobě za manželku pannu z fraucimoru Annu Danielku z Semanína“. Českobudějovičtí se však v listě omlouvají, že nemohou vyslat lidi na slavnost a „doufají v obracení dobré naděje a dárek svatební posílají. V outerý po památce vyvýšení sv. Kříže. Nepíše se však jaký dar, dopis byl jen pouhou formální gratulací, přesto nepostrádá důležité zdvořilostní fráze a vyniká nad ostatními, které se ponejvíce zabývají dluhy.

V celém konceptáři se vyskytlo nejen několik dopisů určených Appelantům, Komorátům, ale také List zachovací a Khunšofft. List zachovací byl vydán jako potvrzení o původu či

řemeslnickém osvědčení, ale na konci 16. století se pravděpodobně jeho význam odlišoval, list zachovací potvrzoval původ a khunšofft měl význam povolení řemeslnické živnosti. Objevil se zde jen třikrát, přesto je zajímavé, že se mezi korespondenci psala i tato ověření. První náleží Vítu Sokmaurerovi, soukenickému řemeslníkovi, kde se psalo „vysvědčení o na svět zplození a dokládání původu z poctivého lože“. Dále následovaly dva khunšoffty, svědčící o „zřízení živnosti sladovnického mistra Pavla Jana Drahovce“ a totéž také pro zlatníka Viléma Šlechtu.

Závěrem, většina dopisů je zaměřena na řešení soukromých pří o majetek či vypořádání dluhů po zemřelém nebo vymáhání od živého, o vybírání berní a upomínání pro včasné neplacení. Občas se vyskytnou i prosby o propuštění z vězení či člověčenství, o zapsání smlouvy mezi dvěma soukromými osobami do městských knih. Po celý rok se opakují stále stejné spory – upomínky Jana Plaunice, řešení sporu Jana Záluzského a Reginy Netolické, Vít Beránek a Matouš Khebl žádají neustále Prokopa Čábelického o vydání Jana Žídka apod.

Obsah jednotlivých listů přibližuje badatelům každodenní život města spíše v jeho negativní stránce, tak ale může ukázat běžný chod městské rady a hlavně záležitosti, kterými se musela na svých jednáních zabývat. Mohlo by být řečeno, že po většinu roku se zabývali až malichernými spory jednotlivců, nezapomínali však také na své povinnosti, podobně jako současné Městské úřady. Svět se přece skládal z malých událostí.

Konceptář z r. 1597 je pramenem, který skýtá mnoho informací o jednom roku úřední správy v Českých Budějovicích. Je zajímavý nejen z hlediska městské správy či struktury městských písemností, ale také z obsahové stránky listů. Podle adresátů dopisů se může zjistit, s kým si radní nejčastěji dopisovali a jaké spory řešili nebo co bylo náplní vztahu mezi vydavatelem listu a příjemcem. Objevil se tak „každodenní život“ města – spory o cesty a vybírání mýta, vysílání formanů s nákladem do Vídně „k vezení střelby veliké“, dlužní úpisy konšelu města Jeronýmu Longovi – a i každodennost okolního světa. Protože písařské kanceláře využívali soukromě také osoby z městské rady a podpis „Purkmistr a Rada města Budějovic Českých“ patřil jen na listy projednané a vyřízené v radě, museli své listy i podepsat. V listech jsou jmenováni jednotliví radní, a tak se podle nich může alespoň částečně rekonstruovat složení užší i širší městské rady.

Bylo tak zjištěno, že purkmistrem v tomto roce se stal již dobře známý Kašpar Daudlebský, později s přídomek ze Šterneku, jako rychtář se ještě pravděpodobně před volbou nové rady na jaře podepisuje Jan Plautek z Vesce a po něm Adam Alstrle. Mnoho jiných úředníků je zmiňováno v listech včetně samotného písaře Jana Kolence, který je jmenován jako posel s penězi do Prahy.

Konceptář z počátku roku (od 4.1. 1597 – 15.5. 1597) není zahrnut do knihy, která byla předmětem zpracování. Obsahuje celkem sedmnáct listů, které jsou adresovány většinou stejným lidem – Štěpánu Adamovi z Bulvanu, Janu Záluzskému, městu Jindřichovu Hradci a jiným. Z hlediska důležitosti vztahů „uváděla badatele do dění onoho roku“, vyřizovaly se ještě záležitosti z roku 1596 a objevily se také nové – Regina Netolická a Jan Záluzský.

Pozornost byla však věnována výhradně Manualu listovnímu z let 1597 až 1600, zvláště pro rok 1597. Onen konceptář vázaný po listech ale také obsahoval zápisy stejné jako v „čistopisném konceptáři“ Jana Kolence. Následně pokračovaly oba souběžně, lišily se pouze formou zápisu, co bylo zajímavé, že některé listy se objevují jen v konceptářové knize a jiné jen ve svázaných listech (do konce roku je jich 5 takto svázaných archů). Zápisy vedené Janem Kolencem vznikly pravděpodobně opsáním a upravením do čistopisné podoby později a byly později postupně doplněny novými, chronologicky navazujícími zápisy. Je ovšem možné, že také vznikaly souběžně a dochovaly se oba jako evidenční prameny korespondence městské rady Českých Budějovic. Jejich následné srovnání by mohlo být náplní dalšího bádání.

Konceptář z r. 1597 je evidenčním a také stvrzujícím pramenem důležitého významu. Pokud by byl zkoumán dál, ve větším časovém rozsahu, mohly by se objevit jisté strukturální

vazby mezi obyvateli města i okolních vesnic, které patřily pod správu Českých Budějovic a také vazby na okolní panství, patřící pod správu jiné vrchnosti. Rekonstrukcí vztahů by se více přiblížila každodennost konce 16.století, ovšem z pohledu listové agendy.

Prameny

SOka České Budějovice, Městské písemnosti, konceptář z r. 1597 - 1600, sign. XII c 60.

SOka České Budějovice, Městské písemnosti, konceptář od 4.1.1597-15.5.1597, sign. XII c 4.

SOka České Budějovice, Městské písemnosti, konceptář od 27.5.1597–20.9.1597, sign.XII c 10.

SOka České Budějovice, Městské písemnosti, konceptář od 20.9.1597-2.12.1597, sign. XVIII a 104.

Literatura

Ottův slovník naučný, Praha 1903.

Kolektiv autorů, Encyklopedie Českých Budějovic, České Budějovice 2000.

Hlaváček, I., Kašpar, J., Nový, R., Vademecum pomocných věd historických, Jinočany 1997³.

Emler, J., Rukověť chronologie křesťanské, zvláště české, Praha 1876.

Friedrich, G., Rukověť křesťanské chronologie, Praha 1997.

Stloukal, K., Česká dvorská kancelář 1599 – 1608, Praha 1931.

Březan, V., Životy posledních Rožmberků, Praha 1985.

Bůžek, V., Rytíři renesančních Čech, Praha 1992.

Bůžek, V., Hrdlička, J., Dvory velmožů s erbem růže, Praha 1997.

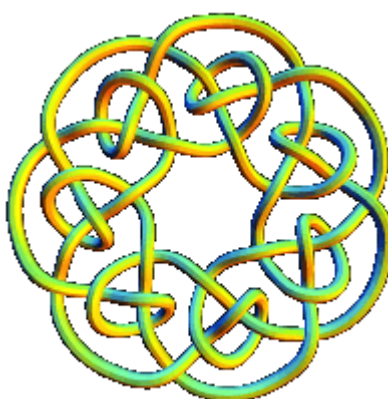
Hrdlička, J., Páni dvořané Petra Voka z Rožmberka a dvořanská světnice treboňského zámku, Heraldická ročenka 1991, 1992.

Kuča, K., Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, I. Díl, A-G, Praha 1996.

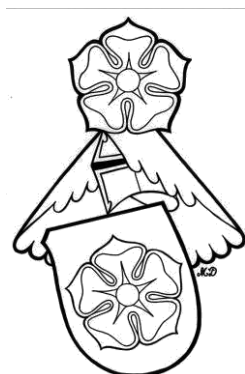
Kubák, J., Vzájemné styky Českých Budějovic a Jindřichova Hradce v českobudějovické knize konceptů v letech 1538-1550. JSH 1966, s. 79-81.

Kubák, J.: Městská rada Českých Budějovic během XVI. a počátkem XVII. století, JSH 1958, s.81- 121.

Čapek, F. J., Městská rada (vlastní rukopis).

V tomto velice krátkém pojednání se nechci zabývat historií rodu pánů z Rožmberka, tak velké ambice jistě nemám a myslím si, že v tomto směru již bylo napsáno mnoho různých pojednání, článků a knížek, které dokonale mapují tento významný jihočeský rod. Zvláště pak poslední z vydaných publikací, kniha Bohumíra Němce se bude velice těžce překonávat. Přednáška p. Němce o Rožmbercích mne inspirovala k napsání tohoto článku. Všiml jsem si totiž, že ve všech publikacích byl popisován znak tohoto rodu poněkud jednotvárně – rudá růže ve stříbrném štítu a stejné znamení v klenotu, u posledních Rožmberků, Viléma a Petra Voka byl znak rozhojněn zlatým břevnem a třemi koskými červenými pruhy. Při studiu listinných materiálů jsem ale spolu s panem Milecem přišel na to, že to ve všech případech není tak docela pravda. Na nemnoha listinách, opatřených pečeti některého z příslušníků rodu, které se mi dostaly do rukou jsem zjistil určité odlišnosti proti tomuto všeobecně popisovanému vyobrazení znaku. Liší se v některých případech pootočenou růží ve štítu, nebo vyobrazením růže v klenotu. Na některých pečetích jsem totiž objevil, že klenot – růže je u několika příslušníků rodu vyobrazena na stonku s trny a v jednom případě byla růže v klenotu dokonce dvojitá. Vzhledem k tomu, že mne tato odlišnost docela překvapila, nakreslil jsem tyto odlišnosti na několika znacích, které Vám nyní předkládám. Podkladem pro kresby, které na této straně vidíte jsou skutečné pečeti, které je možno nalézt v našem SOkA v Českých Budějovicích, případně v jiných archivech v ČR. V prvním případě je uveden znak, kdy ještě nebylo používáno korunek ani točenic a klenot byl položen přímo na přilbici, poslední ze znaků je odlišný pouze v tom, že je obtočen řádem zlatého rouna, jehož držitelem byl Vilém z Rožmberka.

Vok (1490)

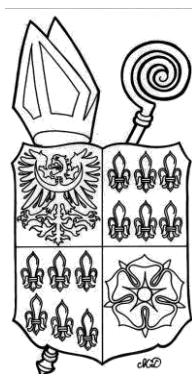
Jošt III. (15.6.1538)
SOkA Č.Budějovice, archiv
města Č.B. AM St.sp. - 4

Petr V. „Kulhavý“ (1543)
SOkA Č.Budějovice, osobní
listy (13.11.1543)

**Jošt, nejvyšší mistr řádu
Johanitů v Čechách
1451-1467**

**Jošt, biskup ve Vratislavi
1456-1467**

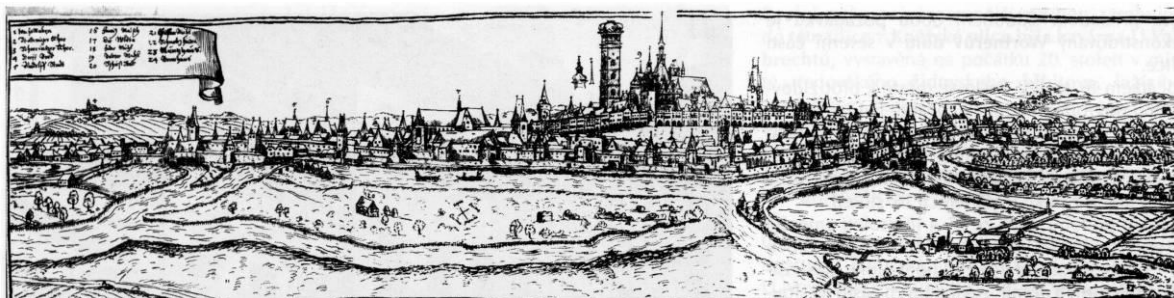

Vilém (10.4.1595)
SOkA Č.Budějovice, B-
35/m cechy

Psal se rok 1641. Dne 24.července, někdy mezi 10 a 12 hodinou dopolední, vypukl v nitru královského města Českých Budějovic zhoubný požár. Požár, který po sedmi hodinách proměnil část města a jeho okolí v trosky, v nichž pět lidí našlo svou smrt. Požár, který podle soudobých kronikářů zničil 226 domů a 64 předměstských dvorů, jemuž padl za oběť chrám sv. Mikuláše, jeho farní dvůr se školou, městská brána, 13 věží a mnoho dalších významných budov. „Nuznou bídu bylo viděti v ubohých, v popel obrácených Budějovicích“, nařikal zoufale tehdejší kronikář a vyjadřoval obavy z budoucích časů. Tato jistě tragická událost významně zasáhla do dějin a tváře města, ale ač není na první pohled právě patrné, ve svých důsledcích zdaleka nebyla pouze záporná. Abychom tyto důsledky mohli pochopit, musíme se nejprve seznámit s tehdejší politickou a hospodářskou situací země a města.

Jaká byla situace před požárem. Evropa se již přes dvě desetiletí bortila pod tíhou strašlivé války, dnes známé jako válka třicetiletá. Její ukrutnost se s blížícím koncem, který však byl stále v nedohlednu, stupňovala. Švédsko-francouzská válka se postupem času proměnila v nekonečný sled loupeživých tažení za kořistí a nemilosrdný postup Švédů se nevyhnul ani Čechům. Po neúspěchu v Bavorsku se generálu Janu Banérovi podařilo zvítězit v bitvě u Wittstocku a Švédové záhy opanovali severní Německo a otevřeli si tak cestu na jih. Generála Gallase, velitele habsburských ozbrojených sil stíhal neúspěch za neúspěchem a na jaře roku 1639 se bojové operace přenesly do Čech. Během tohoto tažení zpustošili Švédové zemi od Liberecka až po jižní Čechy, vypálili zde na 6000 vesnic a měst (1). Rychlý postup vojsk vyvolal v císařském táboře doslova paniku, generál Gallas byl vyměněn za arcibiskupa Leopolda Viléma a tento několikanásobný biskup a duchovní hodnostář měl za úkol švédský útok odrazit. Banérovi vojáci se po zpustošení východních Čech a neúspěšném obléhání Prahy obrátili na jihozápad, celkem bez problémů se zmocnili Klatov, Sušice, Strakonice a Písku a počátkem roku 1641 se objevili i ve Vodňanech a Týně nad Vltavou (2).

České Budějovice, které patřily k sedmi hlavním zásobovacím městům Čech, v nichž byla umístěna velká proviantní skladiště s obilím sváženým z celé země, byly zároveň i strategicky významnou pevností. V souvislosti se švédským nebezpečím muselo být město na příkaz Leopolda Viléma opevněno (3). I přes dekret císaře Ferdinanda z 10.1.1634, kterým byly Budějovice osvobozeny od vojenských posádek (4), sem v noci 2.února 1641 z dalekého Řezna přijíždí plukovník Jean Paul de Briamont, vojevůdce s dlouholetými zkušenostmi. Od této chvíle nastanou městu velké obtíže. Zanedlouho sem dorazí i jeden a půl kornety (1 korneta čítala 100 jezdců) regimentu Gallasových rejtářů a 200 pěších knechtů Maxmiliána Valdštejna. Briamont se ujímá velení v pevnosti (5).

České Budějovice na rytině Jana Willenberga z roku 1602

Skutečnost, že přítomnost vojska městu příliš neprospívala je nadmíru jasná. Vojáci byli sice naštěstí ubytováni za hradbami (ve Starém městě, na Lineckém předměstí, ale i v 15 km vzdáleném Lišově), avšak i přesto, že náklady na jejich pobyt měly být dle krajských patentů rozděleny na všechny obyvatele Bechyňského a Prácheňského kraje stejnoměrně, byly nejvíce

finančně zatíženy právě Budějovice. Nejvyšším legislativním orgánem v Českých Budějovicích v té době byla rada seniorů, již předsedal doživotní primátor Mgr. Jan Cometa z Eckenturmu, její členové se periodicky střídali ve funkcích purkmistrů. Rok 1641 zahajoval Tomáš Bartlme, po něm sám primátor Cometa, Emanuel Fritschko, Matyáš Christeindl, Kristián Heyde, Matyáš Ehrenpreiss a v době požáru Václav Doudlebský. Významnými zaměstnanci byli i oba písaři – německý Joanes Strigal a český Mgr. Kristián Albert Čerlik. Marně purkmistr s radou poukazovali na skutečnost, že město vojáky vydrží prakticky bez pomoci a činí mu to nepřekonatelné potíže v rozpočtu (6). Už jen tříměsíční pobyt plukovníka z Briamontu, který spolu s manželkou, tělesnou stráží a důstojníky bydlel ve městě, stál Budějovice neuvěřitelných 2.705 zlatých (Christiandl uvádí 2.545 zlatých a 42 krejcarů), což byla cena zhruba pěti domů. Od 9. února do 31. dubna, tedy za necelé tři měsíce ubylo z městské pokladny 4.667 zlatých. Pro srovnání městský příjem za rok činil celkem 12.697,5 zlatých (7). To vše šlo na vojenské výdaje. Kromě už zmiňované spotřeby plukovníka musely Budějovice financovat zásobování vojska (946,15 zl.). Podle předpisu náležela vojáku jedna porce jídla denně, tzn., že dostával 1 máz vína, 1,5 libry chleba a 30x týdně maso. Důstojníkům připadlo až 8 porcí na den (podle hodnosti). Dále byli vojáci vybaveni solí, dřívím a svíčkami. Kromě toho obdrželi 3 krejcarů denně, důstojníci (lejtanti) 25 krejcarů. Příspěvek na ostatní oficíry činil přes 700 zl. a na nemalou položku vyšla též stavba opevnění, na níž se přičivily hordy tesařů, kovářů, zedníků, zámečníků, posluhovačů a obchodníků. Za obrovské náklady se stavěly ty samé hradby, které za dvě a půl století město za své peníze nechávalo odstraňovat.

Budějovické náměstí v roce 1641

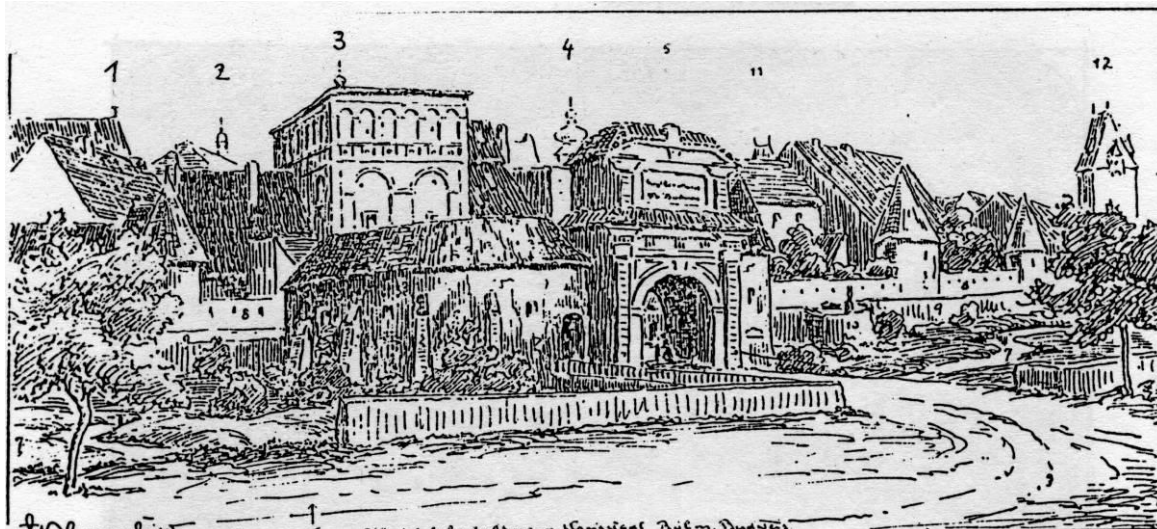

Pohled z náměstí do ulice
Landstrasse

Mimochodem Briamont bydlel v nejlepším hostinském domě „U třech korun“ a bylo na něj městskou radou podáno mnoho stížností, které však v neutěšených poměrech nijak nevynikaly (8). Plukovník byl totiž pouze kyselou višní na hořkém dortu. Do města s vojskem přišli odborníci na budování opevnění jako například tesaři, zedníci a povozníci s přidavači, markytáni, vojenští kováři, ženy a družky vojáků, prostitutky, bečváři, bednáři a nádeníci. Ti všichni utráceli v místních krčmách, chodili „po muzikách“, mnozí dnem i nocí pili a provozovali nekalé obchody a rychtář s vojenskými profousy (vojenský soudce) a rumormeistry (vojenský policejní dozor) měli co dělat, aby uhlídali alespoň zdánlivý pokoj jinak klidného města.

Ani skladování obilí se neobešlo bez komplikací, zvláště v dominikánském klášteře bylo uloženo ve vlhku a na velkých hromadách a dali se do něho brouci. Oldřich Karel Sezema Skuhrovský – nejvyšší správce proviantu v království musel požádat magistrát, aby dal obilí umlít. Ten se nechtěl s vidinou dalších nákladů smířit a tak se vymlouval na velké mrazy a nefunkčnost mlýnů. Část obilí tak byla úplně zničena.

Vedle toho zde ještě figurovala obava měšťanů z nákazy, kterou vojáci často šířili. O tom, že se nejednalo jen o plané strašení svědčí i fakt, že roku 1633 do Budějovic Ulfeldovi vojáci zavlekli virózu tzv. uherské nemoci.

Pražská brána s předbraním. Pod číslem 1 vidíte posléze vyhořelý špitál sv. Václava, pod 2 je vrcholek radnice, pod 3 samotná brána, pod 4 piaristický kostel a úplně napravo je dobře rozeznatelná Rabenštejnská hradební věž

Snad v ještě horší situaci se ocitlo okolí města. Veškeré dřevo potřebné na stavbu opevnění bylo s tichým souhlasem lesmistra Matyáše Reithofera čerpáno z císařských lesů na panství velkostatku Hluboká. Les na pravém břehu byl doslova vyrabován, utrpěl četnými polomy a požáry a to měl být teprve začátek těžby. Se dřevem se počítalo i na stavbu lodí a vorů, využívaných k dopravě proviantu a munice, obnovení hornictví a rekonstrukci vojenských skladů (10).

Pražská brána, jak byla ještě roku 1867 k vidění z Krajinské ulice

V případě objevení se nepřítelů by navíc taktice spálené země padla za oběť všechna vojáků už tak dost poničená budějovická předměstí, podobně jak se tomu opravdu stalo v obléhané Praze. Za těchto krajně nepříznivých okolností vypukl ve městě velký požár. Zdálo by se, že tak již těžce zkoušené Budějovice se definitivně položí, že bude dovršením všeho zlého. Byl dovršením, ale zároveň i završením, koncem. Jakoby plameny spláchly, či spíše spálily všechnu špínu, která se ve městě usadila. V mnohých ohledech měšťané na této tragédii dokonce i vydělali. Požár znamenal konec nejen pro existenci gotického chrámu nebo špitálu, ale také pro přítomnost nenáviděných vojáků. Budějovičtí totiž vydobyli od císaře pro poškozené město mnoho výhod a vojsko bylo odveleno. Peníze, které se už nemusely vydávat na vyživování rozhazovačného Briamonta a jeho lidí, mohly nyní plynout na rekonstrukci poničených budov či do kapes jejich obyvatel. Požár znamenal konec strachu z divoké soldatesky,

z plenění a pálení předměstských dvorů. Vyřešil vše sice krutě, zato však rázně a na dlouhou dobu.

Pokusme se však před tím, než budeme dělat nějaké závěry, o rekonstrukci celé události. Nebude to jednoduchá záležitost. Máme sice k dispozici soudobé prameny referující o rozsahu škod, můžeme nahlédnout do zápisů soudu, který pátral po viníkovi, dochovaly se také městské kroniky. Věc však má několik háčeků. Různé prameny se v mnohých ohledech rozcházejí. Aby se naše představa co nejvíce přiblížila skutečnosti, bude nejlepší rozebrat si události na jednotlivé časové úseky, kterým se můžeme věnovat podrobněji. Začneme tedy od začátku a podívejme se na samotný vznik zákazonosného ohně.

Rytina z roku 1665, vztahující se k pověsti, která se váže k požáru v roce 1641.

Podle legendy toho dne městský pekař Marek Kaherný ukryl svůj nábytek do zavřené komory, oheň však pronikl i tam, strávil dveře a všechny věci v místnosti. Jediné se ani nedotkl. Byla to postel, na níž ležela kopie Milostného obrazu P.M.Budějovické. když se k ní oheň přiblížil, zhasl a postel a obraz zůstaly neporušeny (60)

Plameny vyšlehly dne 24.července 1641 někdy mezi 10. a 12. hodinou dopolední (11) z komína domu dlaždiče Řehoře Müllera (možná Milnera dle Jaroslava Kubáka – Topografie) v ulici Landstrasse, dnešní Krajinské ulici , nedaleko Masných krámů (12). Podle většiny svědků a českého kronikáře Čerlika to bylo už před 11. hodinou, ostatní prameny udávají čas mezi 11. a 12. hodinou. V tomto stavení byl ubytován Vídeňák Jan Filip Haller. Tehdy už byl posledním lékařem, který v Budějovicích za tak nepříznivých okolností zůstal. 19.června byl sice na svoji žádost propuštěn ze služby, ale rada města si byla dobře vědoma nutnosti alespoň jednoho doktora udržet a tak mu dokonce nabízela ke koupi dům. Felčar tedy zatím setrval (13). Na nedostatek práce si rozhodně nemohl stěžovat. Ve svém příbytku zrovna léčil poručíka pluku Maxmiliána Valdštejna – Vincencia de Stampa, který v souboji utrpěl poranění pravé ruky.

Podle závěrů městské rady Haller onoho dne připravoval na kuchyňském ohništi lék obsahující rtuť (15). Ta se při neopatrném zacházení vzňala, hořící páry zapálily komín a z něho s pomocí prudkého větru přeskočil oheň i na střechu domu. Pro tuto za pravdu

vydávanou domněnku svědčí i některé výpovědi svědků (16). V zájmu objektivitě však musíme podotknout, že tvrzení ani městské rady, ani vypovídajících svědků nejsou příliš věrohodná, protože jak uvidíme později, všichni měli na věci osobní zájem, kterému určení Hallera za hlavního viníka dokonale vyhovovalo. Ranhojič totiž nečekal na to, až ho rozlícení obyvatel, přesvědčení o jeho vině ukamenují, či vhodí do ohně, popadl manželku s dětmi a vzal nohy na ramena. Na noc našli ochranu v klášteře kapucínů, který stál na místě dnešní Jeremiášovy koncertní síně, a druhého dne je jakýsi poddaný Eisenbauer doprovodil k poště za Pražskou bránou. Tam nasedli na kolesku a odjeli do Jindřichova Hradce (17). Zde ranhojič zanechal manželku s dětmi a sám pokračoval v cestě do rodné Vídně. Tím si sice zachránil život, ale z jinak bohaté rodiny se přes noc stali málem žebráci. Ve spěchu totiž nechal v hořícím městě téměř všechny svůj majetek. Ostatně nezůstal na svém místě dlouho. Nenechaví občané většinu věcí velmi rychle rozkradli a zainventovaný zbytek se ocitl v držení některých měšťanů (18). Haller a hlavně jeho žena se však nemínili s tím, co ze svého majetku stačili pobrat, tedy s pěti sty dukáty, pěti stříbrnými náhrdelníky, patnácti stříbrnými lžicemi, zlatým řetězem a dvanácti stříbrnými poháry spokojit (19). Také z toho důvodu odjel do Vídně pouze nejvíce ohrožený Haller, zatímco Eufrozina se pokoušela ztracené věci na městu vymáhat zpět (20). Ranhojiče se ve Vídni ujal kardinál Harrach, který ho pak zastupoval v následujícím vleklém písemném sporu o navrácení věcí a úhradě škod (21). Bylo tedy zřejmě v zájmu měšťanů, aby byl felčar shledán vinným z jejich neštěstí a aby mu nemuseli nic vrátet. Ono se totiž nejednalo o žádné maličkosti. Haller se Eisenbauerovi sám zmínil o jakýchsi penězích v almaře a sedlák mluvil i o ukradené klenotnici. U měšťanů Ekmüllera, Jöchena a Schmidta zůstaly všechny lékařské potřeby, včetně drahých, ručně vázaných knih, truhlic s léky, nástroji, mastmi, kořením, lahvemi s destilovanou vodou a podobně. V inventáři je zapsán těž kord, ručnice a jakýsi moderní čepec (22).

Tyto skutečnosti nás snadno mohou svádět k myšlence, že Hallerova vina mohla být radou záměrně vykonstruována. Zvláště, když mezi svědky byli i lidé, kteří se na rozkradení ranhojičova majetku přímo podíleli. To vše by nahrávalo pravdivosti druhé teorie o vzniku požáru. Ta říká, že oheň byl zapálen v důsledku neopatrnosti felčarovi kuchařky, která s Eufrosinou a lékařovo švagrovou pekly rybu. Z ní prý vystříkl omastek a začal hořet. Když ho polily vodou, rozprskl se a chytil od něho komín (23). Ani toto tvrzení však nepochází z důvěryhodných zdrojů. Prohlašoval jej totiž lékařův fámulus (pomocník), který měl s největší pravděpodobností zájem opačného charakteru než město.

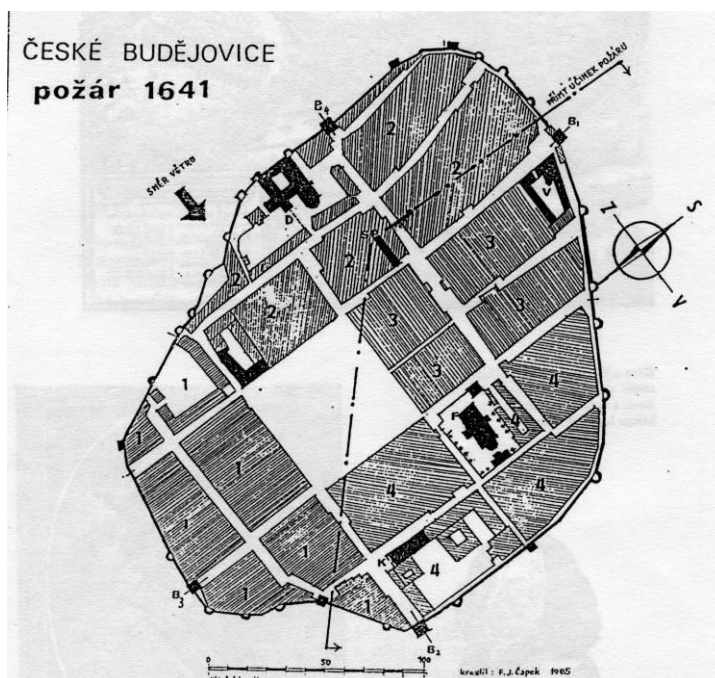

Náměstí z roku 1653 v době požáru, který vznikl o 11 hodině v noci

Ať už to bylo z té či oné příčiny, spatřilo několik lidí mezi 10. a 11. hodinou v komíně dlaždičova domu oheň. Podle zedníka Vavřince Maariaca byly plameny zelené a modré, což by podporovalo tvrzení o hořícím plynu. Maariac, pracující na střeše dominikánského kláštera také udává nejpresnější čas – 3/4 na 11. Několik lidí uslyšelo z domu výstřel. Poručík de Stampa totiž z blíže neobjasněných důvodů nechal pálit do komína.

Mohl by se tím snad pokusit o rozeznání par nějakého hořlavého plynu, ale on sám se domníval, že požár zavinil rozlité omastek. Brzy o ohni vědělo celé město. Felčarův syn totiž zvonil na poplach zvonečkem na pranýři a dal tím podnět ke všeobecnému zmatku. O neschopnosti měšťanů a vojáků proti postupujícímu živlu cokoliv podniknout svědčí skutečnost, že celou čtvrt hodinu hořel pouze komín. Přesto vyděšený felčar křičel, že se to nedá uhasit a jak řekl kovář Habel, nikdo nebyl sto ani přinést vodu. Pak se zvedl prudký vítr, komín se zlomil, chytla došková střecha a zkáza byla neodvratná. Teď už přítomným nezbylo nic jiného než utéct.

K dovršení neštěstí začal foukat velice prudký západní vítr, město bylo ztraceno. Doškové střechy a dřevěné vršky domů, rozpálené letním sluncem hořely stejně snadno jako stébla slámy. Hašení bylo téměř nemožné. Zvláště když měli lidé k hašení pouze žebříky a vědra s vodou. Vypukl nepopsatelný zmatek, lidé se neorganizovaně snažili zachránit svůj majetek a doplatilo na to nejen pět udušených kouřem, ale i mnohé cennosti z kostela, které by při větší disciplinovanosti a uváženosti měšťanů zůstaly zachovány. Ostatně i správce proviantu Skuhrovský si stěžoval, že kdyby budějovičtí obyvatelé plnili rozkazy příslušných činitelů, mohlo být proviantní obilí dávno před požárem odvezeno (25). Strach, nevědomost co dělat a touha zachránit vlastní věci však udělaly své.

Použit geometrický plán zaměření města Českých Budějovic z r. 1775 dělostřeleckým hejtnanem a profesorem matematiky, pozdějším generálem a polním maršálkem Leopoldem von Unterbergem v měřítku 1:100 vídeňských sáhů

Popiska: 1 – 4 městské čtvrti dle stavu v r. 1641, B1 Pražská brána, B2 Svinenská (Vídeňská) brána, B3 Rožnovská (Linecká) brána, B4 Rybářská brána, D klášter Dominikánů, V městský špitál sv. Václava, SP epicentrum (ohnisko) požáru, F farní kostel, hřbitov a kaple sv. Jakuba, K rozestavěný kapucínský klášter sv. Anny

Aby čtenář získal vlastní představu o tehdejších požárech a způsobu jejich hašení, nebude od věci zde teď trochu odbočit a ocitovat jedno velice zajímavé soudobé protipožární nařízení. To doslova ukládá: „**Hoří-li dům, musíme především pravou stěnu vlevo stojícího domu, a v důsledku toho levou stěnu vpravo stojícího domu hledět krýt. Příčina je nasnadě. Neboť jestliže například chceme chránit levou stěnu vpravo stojícího domu, pak leží pravá stěna domu k levé stěně napravo a následovně – protože také k pravé stěně napravo leží –**

(neboť jsme uvažovali, že dům stojí od ohně nalevo) je pravá stěna ohni blíže; to znamená, že pravá stěna domu by mohla shořet, kdyby nebyla chráněna, dříve než oheň na levou stranu, která je chráněna přijde; následovně mohlo by něco shořet, co nechráníme, a sice dříve, než co jiného by shořelo, také když to nechráníme; musíme toho nechat a ono chránit. K zapamatování té věci je třeba si uvědomit, že když dům stojí napravo od ohně, je to levá stěna, a je-li dům nalevo, je to pravá stěna“. Pokud toto nařízení budějovičtí měšťané znali, měli jistě velkou výhodu v tom, že věděli, co mají před ohněm chránit. Potíží se pak už detailistům mohlo zdát pouze to, že vzhledem ke krajně nepříznivým podmínkám neměli, jak cokoli chránit.

Vraťme se však k našemu požáru. Ten za půl hodiny po zapálení střechy pohltil značnou část města. V krátkém čase stála v jednom ohni celá ulice až k Pražské bráně. Ta sice plamenům odolala, zato však shořel vedle stojící špitál sv. Václava i se všemi byty chovanců a včetně stájí, sýpek, komor a jeho věže, ve kterém se roztavily dva zvony. U špitálního kostelíka oheň pohltil střechu, u choru navíc pronikl propadlou klenbou dovnitř a zničil oltář. Zdaleka největší škody však oheň napáchal východně od svého epicentra. Zhruba v době, kdy začal hořet špitál, obklíčily plameny také faru, školu a kostel sv. Mikuláše. Zničení této monumentální gotické stavby bylo patrně největší ztrátou, kterou tragedie způsobila. Kostelní, 116 let stará, vysoká zelená střecha se špičatou věží vzala brzy i se třemi zvony za své a zřítíla se do útrob chrámu. Zde se oheň vyřadil do sytosti. Obrátil v popel nejen hlavní oltář s krásným tabernáklem na ukládání hostií, ale i všech osmnáct postraních oltářů, kazatelnu, lavice pro věřící a veškerou výzdobu kostela. Nenávratně ztraceny byly veškeré obrazy, sochy, epitafy, relikviáře a prapory. Ozdobnou křtitelnicí roztavily plameny na kousičky, na choru zničily dvoje varhany, pozitiv, regál a vedle jiných chorálních a muzikálních knih také dva velké, bohatě iluminované graduály literátského bratrstva, které byly opatřeny zlatým versálním písmem a byly prý tak těžké, že je stěží unesli dva silní muži. Na zmar přišla dokonce i nově položená mramorová dlažba, rozpukaly i staré náhrobní kameny (26). Z celého chrámu zbyly jen ohořelé zdi a požárem tak silně narušené pilíře, že klenba, kterou již nebyly schopny unést musela být později zbořena (27).

V blízkosti kostela zůstala nedotčena pouze příliš vysoká Černá věž. To už se nedá říci o věži kostelní. Ta padla ohni za oběť i se svými starými hodinami a dvěma zvonky. Kaple sv. Jakuba (nynější kaple Smrtných úzkostí Páně) přišla o střechu a o věž také se dvěma zvony. Ničící živel pak postihl kostnici s „pečlivě složenými kostmi“ (28). Vedle kostela se zkáza nevyhnula ani děkanství, z něhož zbyly pouhé dvě místnosti, jeho hospodářským stavením, obydlím kaplanů a zřízců a také dvěma školám – latinské a německé.

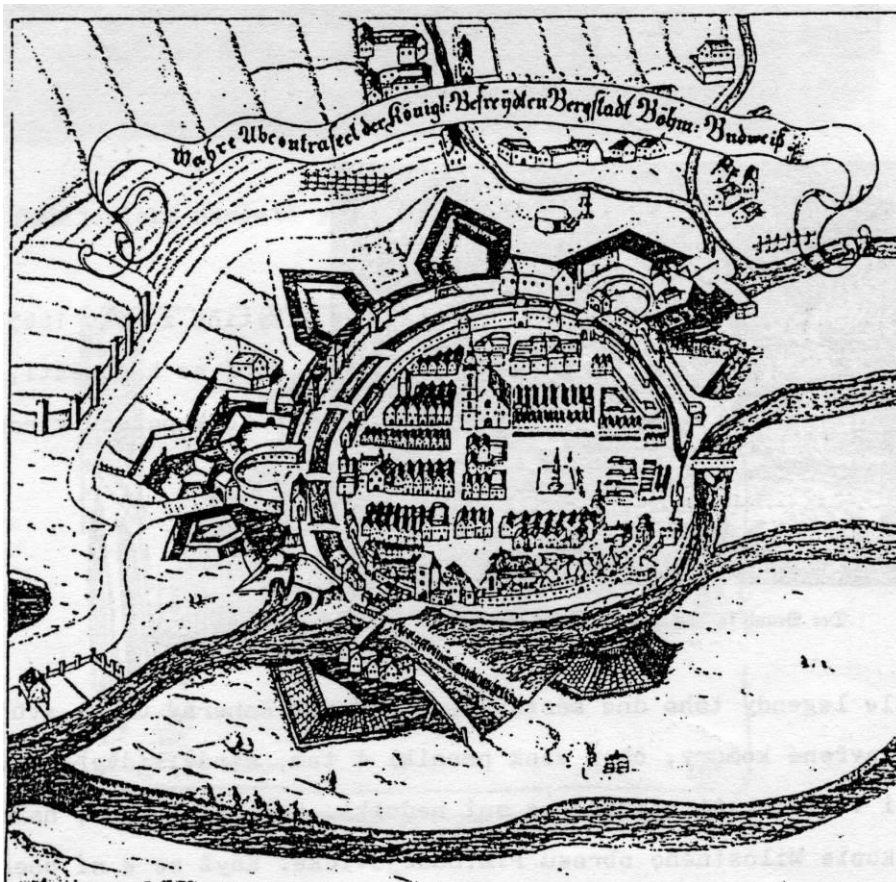
Oheň postupoval až k východnímu okraji města. Tam shořel páterům kapucínům velký, nově zakoupený dům. Klášteru a kostelu se však naštěstí zkáza vyhnula. Pouze sutiny ale zbyly z jedné z městských bran, z brány Svinenské (Vídeňské). Za své vzalo i její předbrání, mříž, padací most, barbakán a nedaleko stojící špitální mlýn (29). Mnoho škod bylo způsobeno také na městském opevnění. Vyhořelo 13 městských věží, díky obrovskému žáru začala dokonce samovolně vybuchovat i děla, z nichž dvě prorazila opevnění (30). Hořet začala i Pražská brána (tzv. Schifferturm, jinak též Břidlicová věž), stojící na konci Kanovnické ulice. V jejím sklepení bylo uskladněno 40 centů prachu a výbuch byl na spadnutí. Strach z exploze ještě znásobil paniku obyvatel města a na 300 žen a dětí úprkem běželo zachránit si kůži na předměstí. Jak poznamenává kronikář, neobešlo se to bez „velikého nářku, křiku a srdečného bédování“ (31). Klenba oné věže byla však naštěstí zbudována natolik bytelně, že oheň k prachu nepustila.

Po sedm hodin ničil požár domy na ploše celé poloviny území města. Ušetřeno nezůstalo ani předměstí. Zde oheň pálil dvory, stodoly, stromy, keře, trávu... jeden nádeník přišel o život dokonce ještě i když už bylo po všem. Nebezpečně totiž vešel do jednoho z vyhořelých

domů a byl zasypán sutinami (32). Jak píše Čerlík, bylo to „plačtivé, bídné a hrozné neštěstí boží“ (33).

Jak si pozorný čtenář jistě všiml, v předchozím vyjmenovávání vyhořelých objektů nikde nenalezl přesný počet zničených domů, stodol a množství proviantního obilí. Není to samozřejmě náhoda. Dostali jsme se k dalšímu háčku, či spíše háku celé této události a ten podle časové posloupnosti, kterou se snažíme řídit spadá spíše do doby po požáru. Tam se nám prameny znovu rozcházejí a ani tentokrát ne bez důvodu. Pokusíme se tedy tento „hák“ narovnat nyní.

Hned dva dny po požáru, 26.července, se sešla městská rada a rozhodla provést první opatření. Poslala kurýry k místodržícím v Praze, pánům Bonstinglovi a Strigalovi a hejtmanu třeboňského panství Reitterovi (34). Ti obdrželi zprávy o neštěstí, které město postihlo, a žádost, aby o věci informovali na příslušných místech, tzn. na dvoře Ferdinanda III. Záměrem celé akce bylo získat nějaká polepšení a zbavit se alespoň Valdštejnových rekrutů. Další jednání pak probíhala 31.července, kdy do Budějovic přišly odpovědi místodržících a hejtmana. Rada se pak dohadovala, zda napsat o pomoc ještě krajskému hejtmanovi (35). Nakonec se však usnesla, že počká na rozkaz císaře, kterého v Řezně místodržící informovali. Dále se diskutovalo o tom, co dělat v případě ranhojiče Hallera. Někteří stařešinové dokonce tvrdili, že nemá smysl ho stíhat, protože obžaloba a vypravení procesu by stálo příliš mnoho. Bylo tedy alespoň rozhodnuto, aby se o felčarově provinění napsalo radě města Vídně. Budějovičtí čekali, že následkem toho ranhojiče vídeňští biřici uvrhnou do žaláře (36). Nic takového se ale nestalo a jak už víme celý spor se odehrával pouze v písemné formě mezi kardinálem Harrachem a budějovickými radními. Jednalo se též o postupu při odstraňování škod, ale pro lepší přehlednost se této problematice budeme věnovat až o něco později.

Město po požáru na vyobrazení z roku 1665. Dobře patrné jsou barokní hradby

Jednání znovu pokračovalo 6.srpna, kdy bylo rozhodnuto o vyslýchání svědků vzniku požáru a město na radu Reittera napsalo o neštěstí i purkrabímu hraběti z Vrtby a Jindřichu Kolovratovi (37). Budějovice se také omluvily z neúčasti svého zástupce na blížícím sněmu. Zprostředkované vyjednávání s Ferdinandem komplikovali vojenští důstojníci, kteří se odmítali hlásit k městem jim poskytovaným nákladům (38). 12.srpna se však budějovičtí konečně dočkali. Uvítali totiž ve městě vojenské komisaře Jiřího Oldřicha Kořenského z Terešova a Jana Sudla z Dluhé a na Omleničkách, vyslané krajskými hejtmany Adamem Pavlem Slavatou a Jáchymem Špulířem z Jiter. Oba dříve jmenovaní majetní pánové vytvořili spolu se zástupci městské rady komisi, která měla popsat rozsah škod a informovat poté císaře. Komisaři byli ubytováni, no kde jinde než v hostinci „U třech korun“, a zůstali zde dva dny (39). Nejdříve si nechali předložit výpovědi svědků vzniku požáru, kteří před nimi museli znovu přísahat, že mluvili pravdu, a potom se jali krok za krokem procházet spáleniště. O výsledku svého průzkumu poté sepsali oficiální relaci, vytištěnou pro větší publicitu tiskem (40). A zde se konečně dostáváme ke slibovanému háčku. Tato relace se totiž kupodivu velice liší od soupisu škod, který nejspíše ještě v den požáru pořídil kronikář Čerlík a liší se také od původní verze, napsané rukou purkmistra Jiřího Hartla. Mimo kosmetické úpravy zveličujících rozsah škod, zde přímo do očí bodá obrovský rozdíl v udávaném počtu shořelých stodol a dvorců na předměstí. Zatímco Čerlík píše, že shořelo 46 dvorců a stodol, Hartl toto číslo zvyšuje na 64 a konečná podoba relace uvádí 48 shořelých domů a 34 stodol ! Je více než pravděpodobné, že město ve spolupráci s oběma komisaři sehrálo jakési divadlo pro císaře. Inu obilí bylo tehdy drahé a škody po požáru se musely nějak zacelit. Po výše uvedených faktech se skutečně nezdá věrohodné, že by, jak uvádí Oldřich Skuhrovský, opravdu shořelo celých 2700 strychů (1 strych = 1 korec) obilí. Z toho bylo 2227 strychů a 1/2 větele žita, 133 strychů a 2 větele pšenice, 340 strychů a 2 větele ječmene. Převáděno na dnešní váhu to bylo celkem 174.830 kg obilí. Tyto domněnky navíc potvrzuje i fakt, že už 14.srpna 1641 byla do Českých Budějovic vyslána druhá komise, tvořená Jindřichem z Kolovrat a Mikulášem Deymem ze Strážce na Čížové, která měla mimo jiné vypátrat skutečné množství zničeného obilí. Co se týče vyhořelých domů, uvádí sice všechny prameny počet mezi 220 až 230, ale ani tady zřejmě až tak velké škody nevznikly. V celém městě podle odhadu F.J.Čapka (47) stálo 331 domů, v nichž bydlelo kolem dvou tisíc lidí. S předměstími k městu patřilo 385 domů s asi 2340 obyvateli. Vzhledem k tomu, že hořelo prakticky výhradně ve 3 a 4 čtvrti, kde stálo celkem 190 domů, zdá se celé číslo poněkud nadsazené. Zvláště, když se i v nejvíce postižených oblastech vyskytuje mnoho renesančních památek. Číslo pravděpodobně zahrnovalo všechny byť jen trochu poškozené domy a byly asi započítány i ty stavby, které vyhořely roku 1595 (tehdy požár zničil 75 domů), z nichž mnohé v těchto těžkých dobách dosud nebyly opraveny (42). Smysl tohoto nadsazování rozsahu škod byl naprosto jasný. Čím více poškozené se město císaři líčilo, tím větší úlevy od něho mohlo v různých směrech očekávat. A také se dočkalo. Ihned byla odvelena vojenská posádka, která se do poslední chvíle snažila nahrabat si zde co nejvíce do vlastních kapes (43). Později bylo vojsko ubytováno výhradně za hradbami a v menších oddílech. Byly sníženy kontribuce, pohořelým dokonce na čas odpuštěny, císař povolil moratorium na městské i soukromé dluhy (odklad lhůty pro placení dluhů), bylo odstraněno vojenské skladiště obilí (23.prosince 1642 mělo být ve městě uloženo 20000 strychů žita a 10000 strychů ovsa, přišel rozkaz opravit sýpky, ale na žádost purkmistra obilí nakonec uskladnili v Táboře), upuštěno od placení královských regalů (pivní a vinný tác – ročně kolem 5000 zlatých - r. 1642 – 5044 zlatých, r. 1643 – 4390 zlatých), jehož výnos byl určen na opravu kostela (44). Další peníze dostalo město darem, například Mag. Matyáš Hayder z Wolreaftdorfu věnoval kostelu 600 zlatých (45). Mimo to všechno si pružně reagující měšťané vymysleli ještě další zdroj financí. 20.srpna 1641 se vydal místní kaplan Jáchym Vacků spolu s kostelníkem na oslu vybírat

almužnu po jižních Čechách a horních Rakousích. O tom, že se nejednalo o pouhý výlet svědčí nastrádaná suma 469 zlatých a 20 krejcarů (46).

Největší problémy, které se začínající rekonstrukcí města vyvstaly, byly se sháněním dřeva. Bylo totiž třeba prakticky všude a zejména pak na alespoň provizorní zastřešování vyhořelých objektů. Toto bylo nutné provést co nejdříve, aby příroda na obnažených a snadno zranitelných zdech nemohla dokonat dílo zkázy. Dříví však nebylo nazbyt a tak bylo kramářům uloženo, aby všechen stavební materiál, co se objeví vykupovali (48). Dřevo se také dováželo do města z lesů v okolí Dubného a z hlubockého panství (49).

Je zajímavé sledovat, čím se městská rada zabývala přednostně a čemu tedy přikládala největší důležitost. Jistě už tušíte, že první stavbou, která byla zmíněna při zasedání, byl kostel sv. Mikuláše. Zároveň ale radní mysleli na faru a školu. To proto, aby „snad mládež od učení a dobrých vztahů neodvykla“. Později se teprve uvažovalo o výstavbě bytů pro kaplany, pro něž nechal děkan postavit provizorní domky blízko kostela. Naproti tomu se naprosto opomíjely požadavky městského špitálu. Více než na tělesné zdraví se myslelo na duši, a tak přednost dostala práce na střeše kaple sv. Jakuba (51). Až 15. listopadu pak bylo rozhodnuto o zastřešení hradebních věží a Svinenské brány. Z důvodu nedostatku stavebního materiálu muselo však město psát do Netolic a Týna, aby místo splátky jejich dluhů nechali udělat háky na střechu (52). Rekonstrukce značně komplikovalo i to, že se i nyní vyskytly problémy s uskladňováním pracně sháněného materiálu. Nejenže dřevo hnilo, ale přesto, že bylo určeno na obnovu města, jeho obyvatelé jej znovu rozkrádali (53). Aby se práce urychlily a materiál byl využit dříve, než byl ztracen úplně, rozhodla rada platit tesařům královských 20 krejcarů za den pod podmínkou, že vypustí svačinu a i místo této hodinové přestávky budou pracovat (54).

Také po neblahých zkušenostech myslelo se na ochranu před případným dalším ohněm. Například jistý Filip Wolfram byl upozorněn, aby hleděl krýt šindely kolem komína, a rychtář přikázal prohlédnout zabezpečení komínů za městem (55). Opatření přišla sice pozdě, ale přece. 14. května 1642 byla zahájena výstavba nového kostela. Do města byli pozváni stavitelé Giovanni Cipriano a Francesco Canevale (56). Těživá hospodářská situace a časový stres však nedovolovaly uplatnit příliš vysoké nároky. Rychlý postup stavebního díla se bohužel až příliš často dal na úkor solidnosti práce. Navíc se na stavbě neúměrně šetřilo. O tom dokonale svědčí zpráva, že se nově postavená kruchta zřítíla. Už v roce 1683 tak muselo být přistoupeno k zabezpečovacím pracem západního štítu (57). I přes spornou kvalitu celá stavba přišla na ne zrovna malou položku, celkem 23.335 zlatých. Podíleli se na ní nejen oba stavitelé, ale i sochaři Jan Baptista Spöcz a Wolf Eder z Lince, štukatér Tomáš Zeisel, „zlatic“ Jan Jakub Wirt, kameník Jan Stephen, ale i malíři, stavební řemeslníci, zámečníci, sklenáři, varhanáři a dodavatelé stavebního materiálu (58). První mše se konala už 24. srpna 1644 a hlavní stavba byla dokončena v roce 1649. Kostel je však bohužel výsledkem kompromisu a zdaleka se nemůže vyrovnat původnímu, monumentálnímu, pozdně gotickému chrámu (59).

Odstraňování odstranitelných pozůstatků ničivého požáru trvalo samozřejmě ještě mnohem déle. Důsledky této události, která se navždy zapsala do dějin města jsou však neodstranitelné. Na dlouhou dobu poznamenala život jeho obyvatel, změnila význam Budějovic a změnila Budějovice samotné.

Velký dík patří panu Františku Josefu Čapkovi, který mi ochotně poskytl své pracně vydané výpisky z městského archivu a přidal k nim pár cenných rad. Bez jeho pomoci by tento článek nikdy nemohl vzniknout.

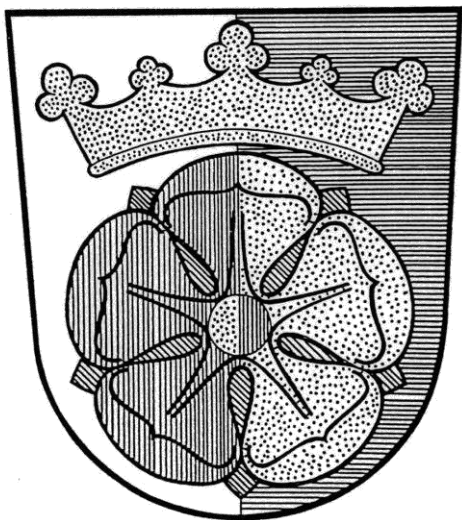
Prameny:

- Čerlík Kristián Albert – Protocolum in Publicis (objeven 1984) – Městský archiv v Českých Budějovicích, signatura MA ČB XIV, a-45 (od r.1641 do 1648)
- Doudlebský David – Kronika Budějovická – opis kronik ze 17. Století

- *Hirsch Jiří – purkmistr – protokol výpovědi o požáru ze 7. Až 10.srpna 1641 – MA ČB – chronologická řada 1637-1642*
- *Koncept odpovědi kardinálovi Harrachovi na jeho dopis ze 12.10.1642 – MA ČB – CHŘ 1637-1642*
- *Oldřich Jiří z Terešova – Zpráva z 12.8.1641 a osvědčující otevřený dopis z 24.10.1642 – MA ČB – CHŘ 1637-42*
- *První návrh konceptu Jiřího Hartla – purkmistra na znění oficiální verze – 27.6.1641 – MA ČB – CHŘ 1637-42*
- *Zápis komise – osvědčující otevřený dopis Jiřího Oldřicha Kořenského – vrchního vojenského komisaře v Bechyňském kraji a Jana Sudka z Dluhé na M. Omlenici a Certlově – 27.7.1641 – MA ČB – CHŘ 1637-42*

Použitá literatura:

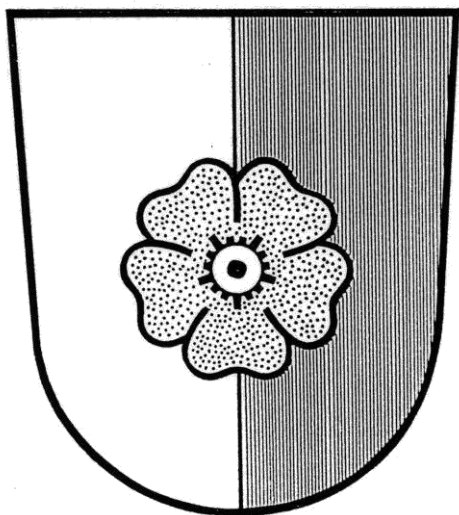
- *Ambrož Václav – Z minulosti Českých Budějovic, Č.B. 1933*
- *W.Böhm, E.Zdiarský – Die Stadt Budweis – eine Arst und Volk kunde*
- *Budweiser Kreisblatt, 40 Jahrgang, 22.Juli 1891, s.58-59*
- *Budweiser Zeitung, Jahrgang 1893, s.133, Wollgruber Franz – Nachrichten über die Bräche in Budweis*
- *Jihočeská jednota – 1.srpna 1941, s.4*
- *Kratochwil Karl, Meehrwald Alois – Heimatbuch der Berg und Kreisstadt – Böhmischen Budweis, České Budějovice 1930*
- *Köpl Karl – Über die große Feurbrunst vor einem Vierteljahrtausend, 1891*
- *Muk Jan – Večerní české slovo – 15.2.1941*
- *Pavel Jakub – České Budějovice, s.62-66, 2 vydání, Odeon 1979*
- *Pletzer Karel – Katastrofální požár Českých Budějovic v roce 1641, Kulturní kalendář, říjen 1970, s.19-21*
- *Prameny k dějinám třicetileté války – díl VI. 1640-42, editor dr. Václav Líba*
- *Šestauber František – Přehled velkých požárů v Českých Budějovicích (1463-1972), Sto let požárního sboru v Č.B. s.51, vydal místní požární sbor ČSPO 1972*
- *Štvrtník Adolf – Stručný poloho a dějepisný náčrtek města Českých Budějovic, Č.B. 1891*
- *J.Harna, R.Fišer – dějiny českých zemí I., Praha 1995*
- *Kalista Zdeněk – Století andělů a ďáblů, Jinočany 1994*

Hrdějovice

Zpracovatelem návrhů znaku a praporu byl Zdirad J.K.Čech.

Znak obce je popisován následovně: „Ve stříbrno-modře polceném štítu červeno-zlatě polcená růže převýšena zlatou korunou“. Znak byl udělen rozhodnutím předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR dne 14.6. 2000.

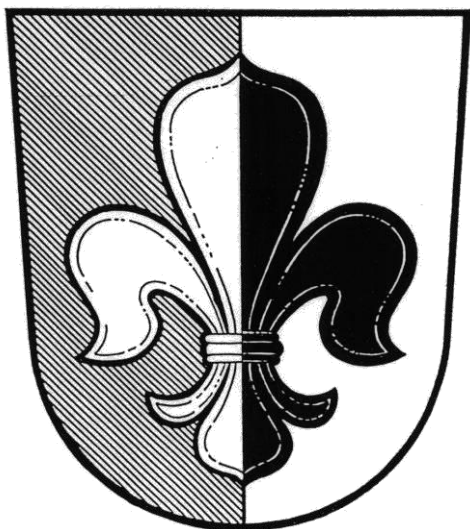

Temelín

Obec **Hrdějovice** leží 4 km severně od města České Budějovice na severním okraji úrodné Budějovické kotliny v blízkosti řeky Vltavy. Již v době bronzové bylo okolí osídleno, jak ukazují četné archeologické nálezy. Okolí obce bylo již v 7. století osídleno slovanskými zemědělci. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1350. Obec byla od nepaměti zbožím knížecím a později královským a náležela ke hradu Hluboká. Také proto byla spolu s hradem několikrát zastavena různým rodům. Na vrchu mezi Hrdějovicemi a Hosínem stojí stará kaple Panny Marie Těšínské, staré poutní místo s pramenem, po něm získala jméno i část obce – Těšín. Snad již od 16. století sem putovali mnozí, aby zde našli pomoc a útěchu. K Hrdějovicům také patří sídelní jednotka Opatovice s protáhlou návsi s klasickými selskými usedlostmi vystavěnými ve stylu selského baroka a zděnou kaplí na návsi.

Obec **Temelín**, sdružující celkem 13 sídelních celků, leží v severozápadní části okresu České Budějovice přibližně 6 kilometrů jihozápadně od Týna nad Vltavou. Území, kde jsou současné sídelní jednotky bylo osídleno již před mnoha stovkami let, jak to dokládají archeologické nálezy halštatskolaténské a později slovanského hradiště u Litoradlic. První dochovaná písemná zmínka o vsi Temelín je datována rokem 1381. Prvními písemně doloženými vlastníky části obce byli Hrušovské z Vhlav, kteří obec drželi spolu s panstvím Vhlavy a Dubice. V polovině 15.století byla ves prodána Koňatům z Olešnice a následně přešla do vlastnictví nejprve vladků z Chlumu a následně roku 1482 Kořenským z Terešova. Sídelními jednotkami sdružujícími se v obci Temelín jsou Zvěrkovice, Lhota pod Horami, Kočín, Březí u Týna, Křtěnov a další.

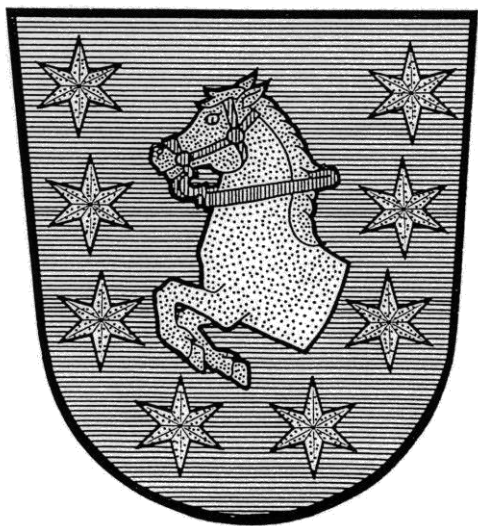
Zpracovatelem návrhů znaku a praporu byli Ing.arch. Fabián, Ing. arch. Augustin a Bc. Klíma. Znak obce je popisován následovně: „Ve stříbrno – červeně polceném štítě zlatý květ jabloně se stříbrným středem“. Prapor obce vychází ze znaku, je složen ze dvou svislých pruhů, červeného a bílého uprostřed se žlutým jabloňovým květem s bílým středem. Znak a prapor byl udělen rozhodnutím předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR dne 13.11.2000.

Nákří

Zpracovatelem návrhů znaku a praporu byl Ing. Milan Daněk. Znak obce jehož kresbu vidíte na obrázku, je v dopise předsedy Poslanecké sněmovny PČR popisován následovně: „V zeleno – stříbrně polceném štítě stříbrno – černě polcená lilie“. Prapor vychází ze znaku, je svisle rozdělen na dvě části, u žerdi zelený, vlající část bílá a na něm je polcená, bílo-černá lilie. Znak a prapor byl udělen rozhodnutím předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR dne 18.12. 2000.

Obec **Nákří** leží v západní části okresu České Budějovice přibližně 10 kilometrů severozápadně od Hluboké nad Vltavou. První písemná zmínka o existenci vsi je již z roku 1345, kdy z Radomic platili desátek na faru v Nákří, tehdy již existoval zde farní kostel. Ale osídlení okolí obce pochází z doby podstatně starší, snad již z období kolem 6.století. Dokladem tohoto osídlení jsou četné archeologické nálezy na vrchu „Bábě“, kde bylo objeveno slovanské strážišť. Ale také podle staré pověsti na místě, kde nyní kostel v nedaleké Dřitní stojí prý stával dřevěný hrad, ve kterém se starí Slované bránili svým nepřátelům. Prvními doloženými vlastníky obce byly vladkové z Němčic a Vlhlav, po nichž obec získali Dívčíčtí ze Sudoměře. V pozdějším období byla obec připojena k panství hlubockému.

Žimutice

Zpracovatelem návrhů znaku a praporu byl Milan Daněk. Znak obce vychází ze znaku prvních doložených majitelů, který obsahoval polovinu zlatého koně. Znak obce je popisován následovně: „V modrém štítě půl zlatého koně ve skoku s červeným uzděním provázeným dolů do oblouku osmi zlatými hvězdami“. Prapor vychází ze znaku, je modrý se žlutou polovinou koně s červeným uzděním provázeným osmi šesticípými hvězdami vycházejícími od dolního rohu do horního cípu. Znak a prapor byl udělen rozhodnutím předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR dne 18.12.2000.

Obec **Žimutice** leží v severní části okresu České Budějovice přibližně 7 kilometrů východně od Týna nad Vltavou a sdružuje sídelní jednotky Žimutice, Krakovčice, Pořežany, Třitim, Tuchonice, Sobětice, Smilovice, Hrušov a Dubové Mlýny. První písemná zmínka o existenci vsi je již z roku 1261. Ve vsi existovala tvrz, kterou vlastnil rod pánů ze Žimuntic, příbuzný s několika dalšími rody v okolí a všechny měly ve znaku polovinu zlatého koně. Dominantou obce je kostel sv. Martina, ve kterém jsou pozdně gotické malby, kazetový strop a v presbytáři vzácná sklípková klenba, a dále také velice zajímavá kamenná křtitelnice. V katastru obce, ve Smilovicích se také nachází pozůstatky prachárny a střelnice, ke které se váže pověst o nezdařeném atentátu na císařovnu Marii Terezii.

Ve středověku a raném novověku bylo umírání a smrt chápáno jinak než dnes. Smrt byla něco důvěrně známého, protože lidé se s ní seznamovali již od raného mládí. Člověk byl u toho, když mu umírali příbuzní a na vlastní oči viděl veřejné popravy kacířů a zločinců. Na druhé straně smrt byla začleněna do náboženství, víry ve spasení a věčný život. Byla vnímána jako brána do onoho světa, nevedla ke konečnému odloučení od pozůstalých, neznamenal žádný absolutní konec. “Člověk vlastně začal umírat už v okamžiku svého zrození”.

*Dřevořezba z roku 1493
Schedelova „Světová kronika“,
Michael Wolgemut, Norimberk
V průběhu 14.století byli lidé
konfrontováni s náhlou smrtí a to
v širokém měřítku. Tato dřevořezba se
nazývá „Tanec smrti“*

V raném středověku lidé očekávali brzké eschatologické vyvrcholení v souvislosti s očekáváním druhého příchodu Krista, tzv. “parúsie”. Věřili, že se toho osobně dožijí, že nastane náhle a nevypočitatelně. Lidé se nebáli soudného dne, protože věřili, že spravedliví půjdou rovnou do nebe. Ale pohled na smrt a záhrobí se postupně měnil. Lidé si již nebyli božím milosrdenstvím tak jisti. Začali mít strach, že je Bůh opustí navěky a ponechá v d'áblově moci. Současně s narůstáním strachu ze zatracení se vymýšlely a propracovávaly způsoby, jak tomu předejít. Od 12.století se v křesťanství prosadila myšlenka očištění, latinsky nazývaného “purgatorium”. Očistec byl místo dočasného trestu duše člověka, který zemřel v boží milosti ovšem nebyly mu odpuštěny tresty za lehké hříchy. Byl to zkušební prostor, ani peklo, ani ráj. Víra v očistec jakožto místo očekávání byla dlouho vyhrazena pouze vědcům či teologům, avšak od poloviny 17. století se rozšířila a lidé si ji velmi oblíbili.

Domnívali se, že po celou dobu, kdy je mrtvý v očistci, mohou zasáhnout v jeho prospěch prostřednictvím mší, modliteb, dobrých skutků či odpustků a tak přispět k jeho spáse a zkrátit mu tak pobyt v očistci. Lidé se tedy méně obávali posmrtného života, protože měli jistotu, že po smrti nepůjdou rovnou do pekla, ale mohou se dostat do určitého mezistupně. Celý život se snažili chovat zbožně a dosáhnout tak království nebeského. K ideálu křesťanského umírání patřilo, že se člověk na smrt připravoval, smířil se s ostatními a uspořádal svou potůstlost tak, aby se všem dostalo podle práva. Proto byl kladen obrovský důraz na poslední vůli člověka.

Zpočátku činily testamenty pouze významné osobnosti. Během staletí se ale pořizování závěti rozšířilo na téměř všechny vrstvy obyvatelstva, kdo měl movitý či nemovitý majetek pořizoval poslední vůli. Když přišla poslední chvíle, kdy se blížila smrt, nechal umírající poslat pro zpovědníka a písaře. Učinil pořizování o svém majetku, vyzpovídal se a přijal poslední pomazání. Sepsání závěti nebylo chápáno jen jako světská opatrnost, ale závisela na ní i věčná spása. Aby člověk mohl s klidným svědomím předstoupit před Boží soud, měl co možná nejlépe uspořádat své světské záležitosti. Závěť byla vlastně “vstupenka do nebe”.

Ve svém česky psaném zákoníku “Práva městská království českého a markrabství moravského” z roku 1579 uvádí Pavel Kristián z Koldína na úvod svého pojednání o testamentech definici kšaftu: “Kšaft jest poslední vůle lidské spravedlivé uložení a nařízení. Aneb jest jistý konečný a jako poslední úmysl o tom, cožby aneb jakby kdo chtěl po smrti své míti, aby to tak a ne jinak zachováno bylo, a vůle jeho poslední k zmaření aby nepřicházela, než v své celosti zůstala”. Kšaft, testament, závěť neboli poslední vůle má být chápán jako

poslední vyjádření umírajícího člověka, proto má být také plně respektován a nemá být nijak pozměněn, ovšem existovaly i určité výjimky. Aby mohl být kšaft právně uznán musí splňovat určité požadavky, o kterých se Koldín podrobně rozepisuje na více než padesáti stranách svého spisu.

Předně bych vysvětlila několik pojmů. “Kšaftující” je ten kdo píše či diktuje závěť. Prostřednictvím závěti je majetek odkazován “kšaftovníkům”, což jsou všichni lidé, kterým bylo cokoli z majetku kšaftujícího odkázáno. Ten komu byla odkázána největší část se nazývá “dědic”, ten se také zavazuje k vykonání poslední vůle zemřelého, musí vyplatit kšaftovníky, a splácet všechny dluhy, které po sobě kšaftující zanechal. Pokud by se domníval, že mu zděděný majetek nevystačí k pokrytí plateb kšaftovníků, má být před přijetím majetku pořízen inventář. Jinak je povinnen platit pohledávky ze svého.

Poslední vůle mohla být sepsána pouze člověkem, který byl při plném vědomí a rozumu, nemocný člověk je velice snadno ovlivnitelný, a proto, aby byla jeho závěť uznána, museli svědkové dosvědčit pravost listiny, což stvrdili svou osobní pečeti a podpisem. Testamentem byl přímo určen vykonavatel poslední vůle, který neměl účast na závěti. Dále kšaftovat nemohli syn či dcera, kteří byli ještě nezletilí a pod ochranou svého otce. U chlapce se hranice pohybovala kolem osmnácti let a u dívky dokud se neprovdala. Nezletilým byli kšaftem určeni poručníci. Ale pokud již dosáhli tohoto věku a vlastnili určitý majetek, mohli kšaft sepsat. Další skupinou, které nebylo dovoleno kšaftovat, byli lidé postižení určitou indispozicí, jako například blázni, ale i hluší a němí. Nebyli ovšem vyloučeni úplně, pokud kšaft sepsali vlastní rukou, byl také uznán. Ovšem položme si otázku - kolik takto postižených asi umělo psát v době, kdy to neuměla ani řada zdravých lidí.

Koldín uvádí dva druhy testamentů. První byl sepsán, “testamentum scriptum”. Člověk kšaft mohl sepsat buď svou vlastní rukou a nebo mohl být sepsán písařem. Pokud umírající kšaft neměl, mohl svou poslední vůli oznámit pouze ústně několika svědkům, kteří ho vysvědčili. Takováto poslední vůle se nazývá “testamentum nuncupativum”.

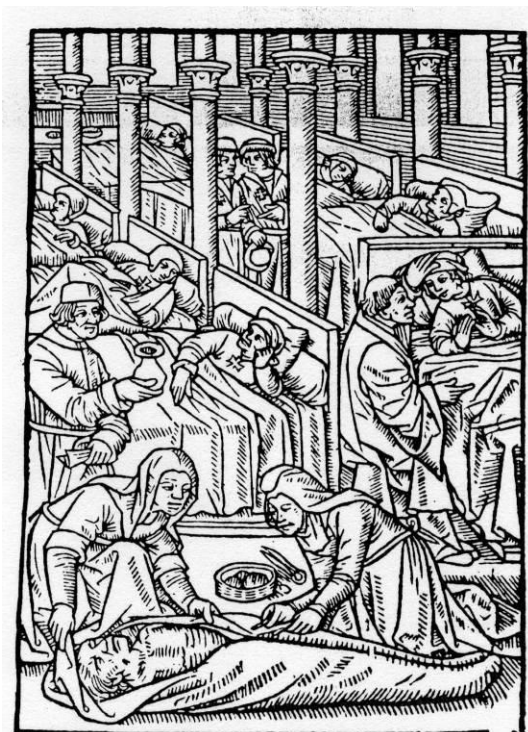
Kšaft mohl být sepsán kdykoli a kšaftující mohl učinit tolik kšaftů kolik si přál, poslední kšaft byl chápán jako pravý. Po sepsání byla poslední vůle dopravena kšaftujícím na úřad a již nebylo potřeba svědků, kteří by ho vysvědčovali a stvrzením pečeti městské rady nabyla platnost. Pokud toto kšaftující neučinil a kšaft uchovával u sebe a přišla chvíle, kdy se blížila smrt, mohl umírající požádat purkmistra, aby k němu byli vypraveni dva konšelé a písař před nimiž učinil svou poslední vůli. Ale když nebyl dostatek času, mohl kšaftující vyhlásit svou poslední vůli dvěma či třem “hodnověrným” svědkům, což mohli být i lidé, kteří se k umírajícímu dostali jen náhodou. Kšaftovní svědkové měli být alespoň dva, kdyby jeden zemřel, měl kšaft dosvědčit druhý. Kdo nemohl být svědkem se vcelku shoduje s tím, kdo nemohl psát kšafy, zarážející je zde pouze zákaz duchovních. Koldín výslovně uvádí, že církevní hodnostáři mají obhospodařovat lidské duše a ne pomíjivé světské statky. Dále kšaftující podal svědkům svou poslední vůli a potvrdit ji slovy: “Což jsem koli tuto napsal, aneb sepsati rozkázal, vězte, že to aneb ta jest celá, dokonalá a poslední vůle má”. Přestože byl tedy kšaft sepsán, musel být ještě ústně potvrzen, samo znění na papíře nestačilo. Mluvené slovo stále hrálo důležitou roli v životě raně novověkého člověka.

Když kšaftující zemřel, byla poslední vůle donesena na úřad. Od konce 14. století se testamenty zapisovaly do městských knih a o provedení pečovali úředníci. Pokud chtěli příbuzní a přátelé, aby byl kšaft přečten, museli před radu předstoupit svědkové, kteří kšaft vysvědčili. Vysvědčení se mělo dít bez přísahy. Koldín uvádí, že kdyby “lidé skrze to k přísahám nuceni byli, žádný by kšaftovním svědkem býti nechtěl”. Pak svědkové mohli odejít a kšaft byl přečten a byl na něj poznamenán datum. Kšaft nebyl uznán hned, po dobu šesti týdnů mohl být proti kšaftu vznesen odpor, pokud se tak nestalo, byl kšaft po šesti týdnech uznán.

Závěť měla být pořízena v několika opisech, které dostaly osoby, které o ni požádaly a na základě těchto opisů se mohly rozhodnout, jestli podají proti kšaftu odpor. “Odpor kšaftu aneb kšaftovní téměř nic jiného není, než záповěd a jako nějaká obstávka, kteráž se děje skrze ohlášení před právem té osoby, jenž sobě, jenž do kšaftu něco za stížnost pokládá, aneb jej praví učiněný býti k ublížení nějaké své spravedlnosti a právu svému aneb dětí”. Když se někdo rozhodl odpor podat, musel do dvou týdnů sepsat příčiny a obeslat dědice nebo poručníky a před nimi důvody odporu přečíst. Příčiny pak měly být zaznamenány buď nad nebo pod text kšaftu. Když byl odpor uznán za oprávněný, kšaft nebyl přijat. Odpory byly vcelku častou záležitostí, o čemž svědčí i zmínky v díle Mikuláše Dačického. Například roku 1595 byly podány odpory proti kšaftu Ludmily Podivické z Prácheň. Spor vznikl mezi jejími vnuky a vnučkami, ale nakonec “ty odpory jsau mezi nimi smluveny, porovnány a spokojeny”. I naši předkové, pokud šlo o peníze, se rádi mezi sebou přeli.

Kšaft také nemusel být přijat, když kšaftující nedodržel předepsané “slavnosti”, které jsem již částečně zmínila. Kšaftem museli být ustanoveni dědicové, kteří by platili dluhy a vykonávali poslední vůli kšaftujícího, dále měl být kšaft ústně potvrzen a řádně vysvědčen. Bez těchto náležitostí nemohl být uznán. Ovšem dále uvádí, že když byl kšaft nalezen v příbytku zemřelého a byl vlastní rukou podepsaný, tak byl uznán i bez “slavností”. V praxi zřejmě záleželo na konkrétním případě a nelze to sumarizovat.

Majetek se většinou odkazoval nejbližším příbuzným. Koldín uvádí, že by se nemělo zapomínat na své děti a pokaždé jim alespoň část majetku odkázat. Pokud se ale rodič rozhodl dítěti nic neodkázat, měl uvést příčiny na úřadě. Uvádí čtrnáct případů, kdy mohlo být dítě zbaveno dědictví. Za provinění považuje Koldín odepření poslušnosti rodičům jako například neposkytnutí pomoci, hanění před ostatními, stýkání se s lidmi špatné pověsti nebo ožení bez jejich souhlasu. Za jeden z nejhorších přestupků považuje odmítání křesťanské víry, což bylo tehdy téměř nemyslitelné.

Dřevořezba kolem roku 1500

Pohled do středověkého špitálu, v popředí je nebožtík zašíván do pohřebního plátna.

Kšaftující mohl vypustit ze své závěti i svou zákonitou manželku. Jako příklad bych uvedla závěť pana Ondřeje Renze, který výslovně zakazuje, aby bylo cokoli dáno jeho manželce Ludmile, protože ona sama nic do statku nevnesla a k němu se chovala neuctivě, “mne v uctivosti neměla”. Ovšem proti takovému kšaftu mohl být vznesen odpor, což se také hojně dělo, a kšaft nemusel být uznán. I Ludmila se proti závěti odvolala a nakonec spor vyhrála.

Závěť, a to při nejmenším do poloviny 18. století, se skládala ze dvou stejně důležitých částí - ze zbožných ustanovení a z rozdělení majetku mezi dědice. V Koldínově spisu se můžeme dočíst, že kšaftující neměl ve své závěti zapomenout odkázat určitou sumu na církev, školy, chudé lidi a špitály. Lidé se snažili při sepisování své závěti usmířit s Bohem, proto také často odkazovali nemalé částky církvi. V dřívějších dobách platilo, že pokud bohatí své příjmy neutratili, tak je

neváhali ve své poslední vůli odkázat například na postavení chrámu či kostela, docházelo tak k velkým majetkovým přesunům. Výměnou za své majetkové odkazy tak získali záruku, že se jim dostane statků věčných. V 16. a 17. století se odkazy církvi stávaly skromnější, protože měšťané začali brát větší ohledy na příbuzenstvo, ale přesto byly odkazy církvi důležitou součástí testamentů. Zapomenout ve své závěti na církev bylo téměř nemyslitelné, proto také Mikuláš Dačický velmi odsuzuje chování bohatého měšťana Ondřeje Michalů, kterého „lakomství a mamona osedlaly“, že neodkázal větší sumu církvi: „A nestyděl se k chudému záduší kostela Náměstského, kdež pohřben jest, toliko 10 kop. gr. č. poručiti“.

V poslední vůli Alžběty z Vlkanova, vdovy po zemřelém Janu Hrabaně, se na zbožná ustanovení nezapomíná: „... a přišlali by vejplata vsi Hlízova, to obrátili upřímo pro milý buoh na skutky milosrdné za spasení duše mé a manželuv mých i jiných duší věrných křesťanuov, jinak toho nečiníce, jakž jim toho věřím docela a úplně, a to aby učinili pro odplatu boží; pakli by toho neučinili, pán buoh toho bud' věčná pomsta nad nimi“. V testamentu nechyběla ani náprava křivd a odpouštění, opět uvádím příklad z jmenované závěti: „A kdož jsau mi co dlužni chudí lidé, všem odpauším“.

Kšaftující měšťan nepovažoval za nutné uvádět ve své závěti podrobný popis odkazovaného majetku, mnohdy stačilo pouze konstatování „statek můj všecek“ a to obsahovalo statek movitý i nemovitý. Když byl určitý předmět jmenován, představoval většinou pro kšaftujícího bud' cennost, která vytyčovala pomyslnou horní hranici luxusu v jeho domácnosti nebo měl k předmětu osobní vztah. Mezi nejčastější věci, které byly kšaftujícím odkazovány, patřily svršky, nádobí, ložní prádlo, řemeslnické nástroje, nábytek, knihy, zbraně, šperky a další cennosti. Měšťan podrobně rozepisoval i finanční hotovost na jednotlivé lidi. Zde bych opět uvedla úryvek ze zhora citované závěti: „Těž Jaroslavovi Hrabaňovi z té sumy 20 kop gr. čes., a Krásovi 25 kop gr. č. aby vydali“ atd.

Znění kšaftu mělo být uchováno v tajnosti až do smrti kšaftujícího. Pokud byl kšaft zatajen, pozměněn či zničen a vyšlo to najevo, byl viník podle práva potrestán. Nechyběly zde ani tresty nejvyšší. „L. 1537. Sřati jsau v Praze Jaroslav Kapaun a Vlkovský, že kšaft cizí zfalšovali, a co jiným kšaftováno bylo, to sobě napsali“. Závěť opravdu zaujímala důležité místo v životě křesťana, a proto se mělo dbát na dodržování jejich ustanovení.

Člověk ale mohl umřít, aniž by po sobě zanechal poslední vůli. Důvodů mohlo být několik, například ho smrt zastihla dřív než mohl kšaft sepsat nebo opominul dodržet předepsané „slavnosti“ nebo jednoduše patřil mezi ty, kdo kšaftovat podle práva nesměli. V takovém případě majetek spadl na nejbližší příbuzné. Říkalo se tomu „nápadní vkračování“ neboli „nápad“. Koldín se tím podrobně zabývá a dokonce pro lepší názornost uvádí „Strom krevnosti“, kde je rozepsána posloupnost dědění po meči i po přeslici.

Kšafty tvoří mnohavrstevné prameny sloužící takovým odvětvím jako jsou hospodářské dějiny, dějiny mentalit nebo právní dějiny měst. Spolu s inventáři pozůstalosti přinejmenším v některých bodech reflektují měšťanskou kulturu. Mají snad největší poznávací hodnotu v oblasti poznávací kultury každodenního života. Dávají odpovědi týkající se především hmotného zázemí měšťanských rodin, lze z nich získat představu o tehdejšímu chápání světa, předmětech duchovního života, estetických názorech a kulturních zájmech. Ze závětí lze zjistit i hospodářskou aktivitu měšťanů, protože jsou zde zapsány dluhy i dlužníci. Přestože jsou testamenty hodnotným materiálem při zkoumání rodiny měšťana, zůstávaly prozatím stranou badatelského zájmu.

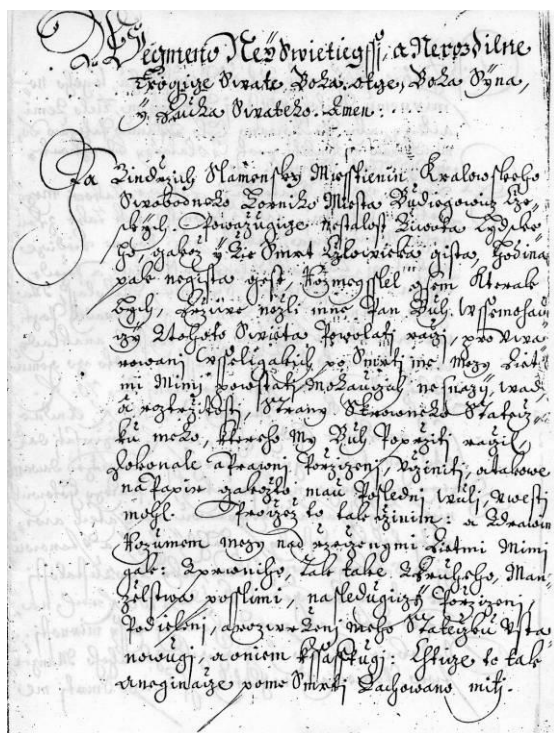
Pohřeb patřil mezi nejdůležitější společenské události, podobně jako narození a svatba. Umírání bylo veřejnou záležitostí. Kolem umírajícího se shromáždilo nejbližší i širší příbuzenstvo, přátelé, sousedi a mistři z cechu. Ovšem těsné sepětí zdravých s mrtvými bylo živnou půdou pro nakažlivé nemoci, a proto bylo později hygieniky kritizováno.

K umírajícímu přišel kněz, kterému se nemocný vyzpovídal a přijal poslední pomazání. Po úmrtí byly nebožtíkovi zatlačeny oči a tělo bylo omyto a zavinuto do umrlčí plachty, rubáše. K

nebožtíkovi se přicházeli rozloučit sousedé a v noci seděly u mrtvého zjednané ženy, které se u něj modlily. Hned druhý den býval pohřeb. Tělo bylo uloženo na máry s obličejem obráceným k nebi. Vlastní smuteční obřad začínal již v příbytku zesnulého, a pak na prahu domu. Na své poslední cestě byl zesnulý doprovázen pozůstalými v čele s knězem a sousedy. Máry odnášeli členové cechu. Postupně i do měst začalo pronikat používání rakví: “pohřben v truhle cejnové, pěkně udělané, tu v kostele Dobřenském”. Místo jejich odpočinku označovaly náhrobní kameny s nápisy.

Měšťané postupně přejímali ceremonie ze šlechtického prostředí. Napodobovali šlechtu i nákladným upravováním hrobů, ale pokaždé se to nesetkalo s pochopením. Jako příklad uvádím pohřeb Jana Rotleba, kterého jeho manželka nechala bohatě pohřbit v Barborském chrámě: “a nad ním kámen nový s jakýmsi erbem na témž kamenu vytesaným, ztitulovavše jej urozeným pánem Janem Rotlebem z Žaboklik, položiti, ježto nebožtík toho neužíval a o to nestál, jsa člověk sprostý a neučený (...). Nevím, kdo to dovoloval, že ta žena, jsa rodu ševcovského a lazebnického, tak slavnau býti usilovala”.

Pohřební rituál byl z velké míry určen církví, ale i zde přežívaly dávné pohanské obyčeje, které zaháněly strach ze smrti a ulehčili umírajícím odchod na onen svět. U katolíků se hrob vysvětil pomocí svěcené vody nebo kadidla, aby zde mrtvý našel klid a nezpůsobil živým nic zlého. Na znamení úcty vhodil pak každý do hrobu hrsti hlíny. V katolickém ceremoniálu byla vyzývána sounáležitost živých s mrtvými a všechny modlitby měly sloužit ke spáse duše mrtvého, aniž by se při tom nějak zvlášť připomínal jeho skutečný život.

Úvodní strana testamentu Jindřicha Slamenského, měšťana Českých Budějovic

Po ukončení pohřbu se smuteční hosté shromáždili k hostině, kde se lidé veselili a opěvovali dobré skutky zemřelého. Po smuteční hostině se lidé vrátili do svých domovů, ale na mrtvého se nezapomnělo. Nebožtíkovi byly věnovány modlitby, ve výroční dny úmrtí se konaly zádušní mše. Zesnulí byli vzpomínáni o svátku “Všech svatých”, “o Dušičkách”. Nejdříve byly hřbitovy uprostřed města, ale postupně se z hygienických důvodů prosadilo umístění za hradbami města. Na hřbitově, staročesky “krchově”, mohl být pohřben pouze ten, kdo zemřel podle křesťanského rituálu. Sebevrazi, ale i lidé, kteří se nemohli před smrtí vyzpovídat museli být zahrabáni za hřbitovní zdí. Když byl v zemi mor pohřbívalo se do hromadných hrobů na hřbitovech i mimo ně. V díle Mikuláše Dačického můžeme nalézt několik případů, kdy byly v jednom hrobě pohřbeni dva lidé: “L. 1520 hrom zabil Jana Koželuhova i s ženau jeho, oba v jednom hrobě pochováni”.

Nebo případ dvojčat Bohuše a Vávry. “... v jeden den v dole zahynuli a v jednom hrobě také spolu pohřbeni jsau na Hor. Kut”. Ovšem jsou to čistě výjimečné události. Černá smuteční barva nebyla používána odjakživa, ale v německých zemích zdomácněla pod vlivem španělského dvorského ceremoniálu za vlády Habsburků. Černá barva představovala temnou povahu smrti, ale především nahrazovala někdejší rituální truchlení. Vyjadřovala bolest a zbavovala pozůstalého povinnosti osobnějších a dramatictějších projevů smutku.

Pohřeb býval velice nákladnou záležitostí, vždyť bylo nutno reprezentoval čest domu. Náklady na pohřeb nejvyššího purkrabího pražského, Adama z Hradce, činily šest tisíc kop grošů. Zamožní měšťané jistě nezůstávali pozadu. V závětech si lidé určovali kdo a v jakém pořadí půjde v pohřebním průvodu, byla tomu přikládána důležitá role. Najímali se chudí lidé, ale i třeba žáci spolu s učitelem, pokud byla jejich škola placena dobročinnými spolky: “V Praze zvonilo se při několika kostelích, z několika škol žáci, kteří o nebožci snad jak živi neslyšeli, šli na pohřeb, arci ne zadarmo. Za toto zapláceno v Praze průměrně 50 k. gr. m.” Délka procesí a množství peněz vynaložených na almužny a dary, nejenže svědčily o bohatství a o štedrosti zesnulého, ale současně se za něj přimlouvaly u nebeského soudního dvora.

Závěrem bych se chtěla pokusit na konkrétních příkladech z díla Mikuláše Dačického z Heslova ukázat, jak vlastně raně novověký měšťan smrt vnímal. Chtěla bych předeslat, že vycházím z předpokladu, že jako Dačický nahlížel na smrt, Boha a záhrobí, nahlíželi i ostatní měšťané. Myslím, že jeho paměti jsou pro rozbor velice vhodné, protože zde nejsou pouze zaznamenány jednotlivé události, ale sám autor zde píše o svých osobních věcech a důvěrně se čtenáři svěřuje.

V pamětech Mikuláše Dačického z Heslova můžeme nalézt kapitoly vztahující se obecně k českým dějinám, ale pro naši tematiku jsou více zajímavé kapitoly věnované Kutné Hoře. Dílo je přímo přesyceno smrtí, což dokazuje, že smrt byla běžnou veřejnou záležitostí. Jsou zde dlouhé seznamy osob, které toho roku zemřely a často hned k záznamu o úmrtí připojuje, kdo vstoupil ve svazek manželský. Je to logické, protože svatba a pohřeb byly jedny z nejdůležitějších událostí v životě křesťana. Po sňatku se člověk snažil rozmnožit majetek, zajistit pokračování rodu, a pak již upíral svoje bytí ke smrti a posmrtnému životu.

V kratičkých záznamech o úmrtí Dačický uvádí, jak dotyčný zemřel, kolik mu bylo let: “člověk obstární”, “jsa v hojných letech”, “muž mladý”. Dále uvádí jestli trpěl nějakou nemocí, koho po sobě zanechal, vyjmenovává všechny manžele či manželky, a kde byl pohřben. Případně se zmiňuje jestli byl dotyčný bohatý a jak k majetku přišel. Často připojuje svůj osobní postřeh, kterým chce nebožtíka charakterizovat: “žena dobrá a milostivá” nebo “dobrý stařeček byl”. Někdy si ovšem neodpustí až kousavou poznámku: “Ryšavý, uštípaný, posměvačný Němčík byl”. nebo “... zůstav v dluzích zmáchaný”.

Lidé také věřili v zázraky a ve zmrtvýchvstání, což dokazuje případ Matouše řečeného Trunkát “o kterémž praveno a jistěno bylo, že po smrti vstával a se procházel”. Duše Matouše nenacházela klid ani po smrti. Dačický v tom ovšem nevidí nic dobrého a připojuje poznámku: “Takové věci jsau zlé znamení, ale zůstávají v samém spravedlivém saudu božím”. Mrtví se mohli zjevovat živým a žádat je o odpuštění hříchů, o mše a přímluvné modlitby. Ve středověku a raném novověku byla hranice mezi světem pozemským a nebeským částečně setřena.

Bůh je spravedlivý a všemohoucí a může zasáhnout do života každého jedince. Jako příklad nám mohou posloužit dva bratři, Šatní z Olivetu, kteří se dlouho přeli: “... nesnadíce se tak o statek po rodičích jim náležitý, zvláště o ves Hlízov, dlouhé časy, tak že jich nižádný smířiti a porovnati nemohl, se na sebe zazlili a se saudili až do smrti jich a nikdo je nemohl usmířiti”. Krátce po smrti staršího bratra zemřel i mladší. Dnešní člověk by v události nehledal žádný problém a nevěnoval by tomu žádnou pozornost. Dačický ovšem k události poznamenává: “Tak je sám pán bůh spokojiti a to mezi nima přetrhnaviti ráčil”. Bratři ve svých sporech o majetek, o věci pomíjivé, dočista zapomněli na lásku k bližnímu, a proto musel zasáhnout Bůh a věc mezi nimi urovnat.

Zvláštní pozornost věnuje Dačický smrti svých blízkých. Zmínky se již neomezují na dvě či tři věty, ale podrobně se o zemřelém rozepisuje: “V sobotu p. Ascens. umřel jest p. Milukáš z Práchaň, přítel a otec náš milý Byl jest muž dobrý a rozumný a mnohé práce a starosti vedl pro Hor. Kut., vlast' svau až do smrti”. Uvádí nebožtíkovy kladné vlastnosti, jako by chtěl, aby se mu na onom světě vedlo co nejlépe. Z řádků věnovaných smrti blízkého člověka

cítíme lítost nad jeho ztrátou. Jindy autor připojuje na závěr modlitbu, kterou se vlastně snaží za příbuzné orodovat: "Pán Bůh račiž se smilovati nade všemi námi" a jindy přidává pouhé "Amen".

Rozporuplný byl vztah k dětem. Díky vysoké dětské úmrtnosti se nemohli lidé tolik vázat na každého potomka. Dačický se velice hezky vyjadřuje k úmrtí svých dvanácti dětí: "Pane Bože, račiž jim milostiv býti a do svého království nebeského přijíti". Z jeho slov je cítit zármutek, ovšem na druhou stranu se hned chlubí nově narozenými potomky. Jedny mu zemřely, ale už má nové. Jediné co člověk mohl pro děti udělat, bylo včas po narození je pokřtít, aby v případě úmrtí mohly vstoupit do království nebeského. Lidé nebyli ke svým dětem necitelní, ale okolnosti si vyžádaly mít k jejich smrti odstup.

"O tomto roku pranostikáři, astronomi a hvězdáři hrozné věci hádali a prorokovali, že skonání světa anebo jeho proměna a zkáza bude, ale nic se toho z milosti boží nestalo. Protož bděme a modlme se, neb nevíme dne ani hodiny". Na závěr jsem připojila úryvek, který vypovídá o mentalitě tehdejších lidí, kteří stále očekávali poslední soud, konec světa. Dačický vyzývá k modlení, protože jen pokora může lidi dovést do boží říše. I když lidé neočekávali konec světa každou chvíli jako v raném křesťanství je zde jasně patrná obava, že člověk si nemůže být nikdy úplně jist a neměl by odvracet svou tvář od Boha a šetřit modlitbami za spásu své duše i svých blízkých.

Lidé si byli vědomi, že smrt může nastat kdykoli, a proto se celý život snažili na ni připravit, nic nezanedbat. Jednou z nejdůležitějších věcí bylo správně uspořádat svůj majetek. Jak jsem již poznamenala, závěť byla vlastně "vstupenkou do nebe". Člověk silně lpěl na životě a majetku a tím se dostával do potíží, protože křesťanská tradice tvrdila, že pokud se nezřekne věcí pomíjivých, jako byly například peníze, bude zatracen. A právě závěť mu měla pomoci tyto obtíže překonat. Výměnou za svůj majetek získal člověk záruku, že se mu dostane statků věčných. Později se hlavní cíl závěti posunul ke správě rodinného jmění. Poslední vůle byla sepisována spíše z opatrnosti, pro případ možného úmrtí.

Středověk i raný novověk byl tedy celý prostoupen křesťanstvím. Chování lidí i jejich postoje ovlivňoval neustálý strach z toho, co bude na onom světě. Nikdo si nemohl být jist, jestli se dostane do nebe, pekla či očistce, a proto se snažili za svého života chovat co možná nejlépe, aby riziko zatracení snížili. Věřili, že mohou pomoci i svým zemřelým a snažili se za ně orodovat a tím zmírnit jejich utrpení. Celý lidský život se tedy upíral ke smrti a věčné spáse.

Použitá literatura:

- Antonín Rezek - Paměti Mikuláše Dačického z Heslova, Praha 1878
- Pavel Krystián z Koldína - Práva městská království českého a markrabství moravského, Praha 1876
- Zikmund Winter - Zlatá doba českých měst, Praha 1991
- Zikmund Winter - Kulturní obraz českých měst, Praha 1889
- Zikmund Winter - Z rodiny a domácnosti staročeské. Ze života XVI. století, Praha 1887
- František Hoffmann - České město ve středověku, Praha 1992
- Norbert Ohler - Umírání a smrt ve středověku, Praha 2000.
- Michaela Neudertová - Život a dům mistra Adama Cholossia Pelhřimovského, písaře královského města Loun, Opera Historica 1, 1991, s. 129 - 145
- Thomas Krzenk - Tábor a všední den v husitských Čechách. Úvahy na základě dochovaných závětí měšťanů, Husitský Tábor 11, 1994, s. 29 - 39
- Jana Stejskalová - Kšať jako pramen pro studium kulturní úrovně měšťanské domácnosti, Opera Historica 1, 1991, s. 74 - 80
- Philippe Ariés - Dějiny smrti I - II, Praha 2000
- Jaroslav Pánek - Česká města v 16. - 18. století, Praha 1991
- Richard van Dülmen - Kultura a každodenní život v raném novověku (16. - 18. stol), Praha 1999
- Jacques Le Goff - Kultura středověké Evropy, Praha 1991
- Ferdinand Seibt - Lesk a bída středověku, Praha 2000

Při čtení starých rukopisů jsou někdy velkou překážkou, hlavně při čtení konceptů a zápisů v radních knihách zkratky – abbreviatury a spřežení několika písmen, slitky – ligatury. Tento systém abbreviatur a ligatur mají dokonale propracovány rukopisy latinské. Nás ale hlavně zajímají zkratky v českých textech.

Rozlišujeme zkrácení jednak pomocí znamének, obloučku, které se vyskytuje nad posledním nebo předposledním písmenem a zakončilo písmeno n nebo m, například **swe** – **svém**, **poto** – **potom**. Vlnovky a čárky nad nebo pod písmenem p (p případně p) znamenala zkrácení pra, pře, při, pro, par, por, například **pha** – **Praha**, **psy** – **prosím**. Vyskytuje se také svislá čárka nad posledním, nebo předposledním písmenem, která znamenala re, například **niekte** – **některé**, **ktez** – **kterěž**. Další možností bylo používání koncového písmena nad úroveň řádku, které nahrazovalo poslední část slova, například **ne** – **nebo**, **to** – **tohoto**. Někdy se toto používalo i ve spojitosti se znaménkem obloučku, například **je** – **jemu**, **swe** – **svému**.

Předkládám některé ustálené zkratky nejčastěji užívané se znaménky. Nedají se naučit nazpaměť, ale častým čtením si je lze osvojit. Vedle těchto měl každý písař svoje vlastní zkratky a znaménka, ale i ty se dají osvojit, vzhledem k tomu, že se používaly v určitém regionu.

Doporučuji Vám k prostudování dvě publikace Prof. Dr. Milana Kopeckého – Staročeské rukopisy a tisky (Brno 1975) a Úvod do studia staročeských rukopisů a tisků (Praha 1978).

p^o - primo/z počátku/	J - 1
$\bar{p}$ - prima/první/	$\dot{ij}$ - 2
p^m - primum/za prvé, předně/	$\ddot{ij}$ - 3
$\tau 3^a$ - tertia/třetí/	$\ddot{ij}$ - 4
q^a - quarta/čtvrtá/	$\ddot{ij}$ - 5
$u\ddot{ij}$ - octava/osmá/	$\ddot{ij}$ - 6
$\ddot{ij}$ - quadragesima/čtyřicátá/	$\ddot{ij}$ - 7
$du, \ddot{x}$ - duplex/dvojitý/	$\ddot{ij}$ - 8
$t^x 3^x$ - triplex/trojitý/	$\ddot{ij}$ - 9
q^x - quadruplex/čtvrtý/	$\ddot{ij}$ - 10
$d^r 2^r$ - dupliciter/dvojitě/	$\ddot{ij}$ - 1 1/2
3^r - tripliciter/trojitě/	$\ddot{ij}$ - 1 1/2
q^r - quadrupliciter/čtvermo/	$\ddot{ij}$ - 4 1/2

<i>mā</i>	nám	<i>vā</i>	vám
<i>gi</i>	jím	<i>mit/kuo</i>	město
<i>pa</i>	pán	<i>te</i>	ten
<i>nitktr'</i>	některé	<i>ktr'</i>	kteréž
<i>pre</i>	pře	<i>pha</i>	Praha
<i>spravedlnost</i>	spravedlnost	<i>pred</i>	před
<i>prekazka</i>	překážka	<i>pride</i>	přijde
<i>ppravil</i>	připravil	<i>pro</i>	pro
		<i>proč</i>	proč
<i>presim</i>	presím	<i>Kaspar</i>	Kašpar
<i>edper</i>	edper	<i>sebe</i>	sebě
<i>nebo</i>	nebo	<i>nepochybuj</i>	nepochybují
<i>anděl</i>	anděl	<i>dokládá</i>	dokládáje
<i>bude</i>	bude	<i>nedělí</i>	nedělí - e
<i>jeho</i>	jeho	<i>takevého</i>	takevého
<i>pokoj</i>	pokoj	<i>člověku</i>	člověku - a
<i>udělal</i>	udělal	<i>tolike</i>	tolike
<i>jemu</i>	jemu	<i>vědomě</i>	vědomě
<i>paměti</i>	paměti	<i>oznámí - uji</i>	oznámí - uji
<i>svědomí</i>	svědomí	<i>panu</i>	panu
<i>není - nenie</i>	není - nenie	<i>měšťané</i>	měšťané
<i>zaplacení</i>	zaplacení	<i>anebo</i>	anebo
<i>pohánějí</i>	pohánějí	<i>učiniti</i>	učiniti
<i>úředník</i>	úředník	<i>gruntevním</i>	gruntevním
<i>pánův</i>	pánův	<i>poddaných</i>	poddaných
<i>přistoupili</i>	přistoupili	<i>abyste</i>	abyste
<i>zemskému</i>	zemskému	<i>purkrabství</i>	purkrabství
<i>purkrabí</i>	purkrabí	<i>atatek</i>	atatek
<i>tetiž</i>	tetiž	<i>dotýče</i>	dotýče
<i>takevá</i>	takevá	<i>milesti</i>	milesti

$\tilde{\varphi}^o$	práve	$\varphi \text{ onir}^{\tilde{z}}$	poněvadž
tak^o	takovému	czlo^k	člověk
$\text{na}^{\tilde{z}}$	na věky	$\tilde{z} \text{pt}^l$	zpravití
$\text{p} \text{uo}^o$	původ	$\tilde{z}^{\tilde{z}}$	tvých
$\tilde{g} \text{rl}^i$	jestli	noy $\text{noy} \text{fk}^v$	vašemu
to	tomu	$\tilde{\varphi} \text{p}^{\tilde{t}}$	připraviti
$\tilde{g}^t$	jest	$\text{noy} \text{fk}^v$	všemu
$\tilde{g} \text{r}^v$	jemu	$\tilde{z}^{\tilde{r}}$	bratři
$\tilde{z} \text{tto}$	taktéž	rk. rtc.	atd.
$\tilde{g} \text{r}$	greš	$\tilde{g}^t$	jest
$\tilde{g} \text{tir}$	ještě	$\tilde{g} \text{to}$	ještě
$\tilde{g}^v$	jménu	$\tilde{g}^o - \tilde{g}^v$	hodina - u
$\tilde{r}^o$	komerního	$\tilde{r} \text{r}$	krejcar
$\tilde{r} \text{val}^{\text{ir}}$	království	$\tilde{r}^{\text{ti}}$	královské Milosti
$\tilde{r} \text{z}$	kterýž	$\text{nr} \text{b}$	nebožtík
M^o	numero - číslo	na^o	našeho
na^v	našemu	$\text{or} \text{p.}$	odpověď
φ	páter	$\varphi \text{r}^{\tilde{z}}$	původ
$\tilde{\varphi}^t$	paměť	φol^l	pohnal
$\varphi \text{or.}$	poreučejíc	$\varphi \text{ur}^{\text{ir}}$	purkrabí
$\tilde{\varphi} \text{z} - \tilde{\varphi} \text{zr}$	peněz - peníze	$\varphi \tilde{z} \text{m}$	pražském
$\varphi \tilde{z}^o$	pražského	$\text{ry}^{\tilde{z}}$	rýnský zlatý
$\tilde{z} \text{.r.}$	zlatý rýnský	$\text{r}^{\tilde{r}}$	rukojmí - rukojemství
no Ro	responsio-odpověď	R^o	repetitio-opakování
r^{ir}	svědomí	$\text{r}^{\tilde{t}}$	svědčil
r^o	svatého	noy $\text{r} \text{p}^{\tilde{t}}$	spravedlnost
$\text{r} \text{p}^v$	spravedlivému	$\text{r} \text{ka}^{\text{a}}$	ukázala
$\text{r} \text{y} \text{la}^{\text{r}}$	ustavení	M^o	Vašnosti
$\text{r} \text{ir}^l$	věnoval	$\tilde{\text{r}} \text{ol}$	vladyka
$\text{noy} \varphi \text{o}^{\tilde{t}}$	vypovídal - ti	$\text{z} \text{ap} \text{la}^{\tilde{z}}$	zaplacených

zl.	zlatých	зп ^т	zpraviti
a d. v.	a dědicům svým	a g. d.	a jeho dědicům
г ^х пооп. / пооп.			dvůr poplužní s poplužím
J. f ^o	Ducha svatého	J. no.	dobré vůle
G. M. C.	Jeho císařská Mil.	G. d.	jeho dědicové
G. G. Ex.	Jeho hrab. excelen.	G. R. M. ^t	Jeho král. Milost
G. M. ⁱ - G. M. ^t	Jeho Milost	G. M. ⁱ p.	Jeho Milost pán
G. Op.	Jejich opatrností	g. alb.	groš bílý
G. W. G. M. ^t			Jeho vysoká hraběcí Milost
k. p.	kterýž platí	O. W.	Opatrnost Vaše
P. a R.	purkmistr a rada	P. a R.	purkmistr a konšelé
p. r.	platu ročního	p. f.	plněji svědčí
p. v.	přísahou učiněnou	t. p.	takto praví
	Vaše Milost	v. n. v.	upřímně nám vysvědčil
U. v.	Urození	W. N. M. ⁱ	Věrní naši milí
St. v.	Stateční	W. W. O.	Vaše Vzácná Opatrnost
Sl. v.	Slevutní	naš ^o	našeho přis. učině
P. o.	Poctiví	W. f. M. ^t	vysoká hraběcí Milost
v. p. v.			vysvědčil přísahou učiněnou
vzka ^q	vzkazuje	gr	jest
f ^{no}	svém	po to	potom
o to	e tem	m. p.	vlastní rukou
grif ^т - giry ^т	jejich milesti	panýkr	panského
to ^o	tohoto		

Povinnost používání pevného příjmení bylo zavedeno guberniálním nařízením v roce 1770 a uzákoněno patentem Josefa II. v osmdesátých letech 18.století. Do této doby bylo běžné, že lidé mívali za život 2 – 3 příjmení, někdy i více. Jak k takovým změnám docházelo je vidět na příkladu mého praprapra... dědečka **Bartoloměje**.

Bartoloměj se narodil ve vsi Hůry okolo roku 1632, na statku „Jihlů“, otcem byl Mikuláš Jihl. Bartolomějovo první příjmení tedy bylo **JIHL**.

Soupis poddaných podle víry z roku 1651, ves Hůry:

Mikuláš JIHL	p	hospodář	48	k
Anna	p	žena	23	k
Bartoloměj	p	syn	19	k
Jan	p	syn	16	k
Vít	p	syn	14	K

Pod tímto příjmením se žení v roce 1654 s Marianou, dcerou Hanse Nusrauma (Nuspaura, Nusbaura) ze stejné vsi.

V roce 1652 ujímá Bartoloměj pustý grunt v rodné vsi a začíná se v zápisech objevovat pod svým druhým příjmením **MAURENC**.

Gruntovní kniha rychtářství lišovského, ves Hůry:

Živnost „Strobachovská – Uhlíř – Maurenc“

R. 1652 – ujal Bartoš Jiel do konce spálený, na němž kusu stavení ani kamení není za 80 kop

Sirotčí kniha z roku 1662, ves Hůry:

Grunt Bartla Maurence

ž. Mariana, ze vsi

d. Kateřina 7 let

Alžběta 5 let

Zuzana 4 roky

Fabián 1 rok

V roce 1669 si vyměnili živnost s Martinem Sukdolem z Úsilného. Opět dochází u Bartoloměje ke změně příjmení na **SUKDOL**.

Gruntovní kniha rychtářství lišovského, ves Úsilné:

Živnost „Sukdol“

R. 1669 – 12.1., dajíc se Martin Sukdol na živnost Maurencovskou, jinak Uhlířovskou do vsi Hůr, postoupil zase tuto Bartošovi Maurencovi, jinak Jihlovi odtůž, frejmarkem za předešlou sumu totiž 180 kop

Sirotčí kniha z roku 1671, ves Úsilné:

Grunt Partla Sukdola

ž. Mariana, ze vsi	
d. Kateřina	15 let
Alžběta	13 let
Zuzana	12 let
Fabián	9 let
Markyta	7 let
Tomáš	4 roky
Mandalena	1/2 roku

při otci

Rodnou živnost Bartoloměje, statek Jihlů, mezitím v roce 1659 ujal jeho bratr Jan. Zřejmě se mu dobře nevedlo, v roce 1672 je u něho poznámka: „Moje manželka pochybující rozumu a mnoho dětí, prostředky pak žádné, klásti nemohl“. A tak se Bartoloměj v roce 1674 vrací „domů“ a ujímá usedlost od bratra.

Gruntovní kniha rychtářství lišovského, ves Úsilné:

Živnost „Jihl“

R. 1674 – pustil ten grunt Jan, nemoha skrze pochybující rozum ženy své hospodařiti, bratru svému Bartolomějovi Jihlovi za 100 kop

Jak hospodařil nevím, ale již v roce 1675 je u něho zápis: „Nedal nic, utekl z panství i s dětmi“, a v roce 1676 ujímá grunt Jihlů Václav Voborník, jinak Očenášek z Úsilného.

*Bartoloměj se na panství vrátil a v roce 1677 ujímá ve vsi Jelmo živnost „Kadounovskou“. A opět dochází ke změně příjmení, Bartoloměj se objevuje již se čtvrtým příjmením **KADOUN**, jak je vidět na „rozpisu placení“ u „Sukdolů“ v Úsilném, zde má svůj podíl i Bartoloměj Kadoun.*

Gruntovní kniha rychtářství lišovského, ves Jelmo:

Živnost „Kadoun“

R. 1677 – Z předu psaný Jan Valenta, jakožto cizopanský byl od své vrchnosti vzat, po něm ujal zase ten grunt Bartoloměj Jihl za 80 kop

Gruntovní kniha rychtářství lišovského, ves Úsilné:

Živnost „Jihl“

R. 1683 – má Martin Sukdol vyplacených a zděděných 58 kop 52 gr. 3 ½ denárů, bude povinen doplatit:
Mil.vrchnosti do odběžný 1kopu 30 gr.
...
Bartošovi Kadounovi do Jelma25 kop

Řád sv. Jana Jeruzalémského, Johanité či Maltézští rytíři. Tři různé názvy pro řád, který sehrál v dějinách svou nepochybnou úlohu a dnes patří mezi nejaktivnější řeholní společnosti svého druhu vůbec. Bílý osmihrotý kříž, charakteristický to symbol tohoto řádu je však znakem, se kterým se většina z nás setkala, ať už to bylo na sanitních vozech nebo na korunce Pražského Jezulátka.

Při výběru objektu mého bádání hrálo roli hlavně to, že čeští Johanité, ač příslušníci církevního řádu „ustáli“ všechna specifika našich dějin, která katolické církvi nepřála, ať už se jednalo o husitství či josefinské reformy. Ani ztráta Malty v roce 1798 neotřásla českým velkopřevorstvím tak silně. Hlavním důvodem mého snažení je především pochopení a vykreslení důvodů, proč právě johanité propluli tak úspěšně našimi dějinami.

Příchod Johanitů do Čech je spjat s účastí českých vojsk na tažení římského krále Konráda III. do Svaté země v roce 1147. Účastníci výpravy se seznámili s působením rytířských řádů a po návratu domů se postarali, aby i v českých zemích našli své působiště. Johanitům se to podařilo s největší pravděpodobností roku 1169, kdy vyšehradský probošt a knížecí kancléř Gervasius společně s podkancléřem Martinem fundovali v Praze poblíž mostu přes Vltavu kostel Panny Marie „sub catena in pede pontis“ – chrám Matky Boží pod řetězem na Malé straně. Podle Lifky a Bubna se tak stalo již roku 1159. Pražský řádový dům se postupně rozrostl a díky vlivným příznivcům začal posléze rozšiřovat svou činnost i mimo knížecí sídelní město.

Nejvýznamnějšími podporovateli Johanitů se stali představitelé dvou mocných šlechtických rodů. Na jih od Prahy to byli Bavorové ze Strakonice a v severních Čechách příslušníci rodu Markvarticů. Bavorové ze Strakonice darovali roku 1243 Johanitům polovinu hradu ve Strakonici, kde vznikl druhý úplný řádový konvent. Zásluhou tohoto rodu vznikly i komendy v Pičíně a Horažďovicích. S podporou ze strany Markvarticů souvisí vznik komend v Mladé Boleslavi a v Českém Dubu. O úzkém vztahu tohoto rodu k Johanitům svědčí i fakt, že mnohé jeho příslušníky nacházíme ve významných řádových funkcích – například Havel z Lemberka, Jan ze Zvířetic, Čeněk z Vartenberka a další. Obdobně i řada Bavorů ze Strakonice byli světskými řádovými rytíři.

Strakonický hrad s kostelem sv. Jakuba v dobové ilustraci

Nebyli to však jen tito dobrodinci, ale z iniciativy různých osob vznikaly v průběhu 12. a 13. století další komendy jak v Čechách a na Moravě, ale i v Rakousku, Slezsku a Polsku. V průběhu 14. století už patřili Johanité mezi řády v českých zemích zdomácnělé a díky různým donacím a sílící vlastní hospodářské aktivitě se také zařadili mezi významné vlastníky

půdy, což jim umožnilo podíl na celozemském politickém dění. Toto období budování pozic řádu vrcholí dvěma daty. Prvním je rok 1402, kdy generální převor Jindřich z Hradce zakoupil druhou polovinu strakonického hradu, jenž sehrál v následujícím období významnou roli. Druhým datem je 25.březen 1420, kdy se týž muž jako jeden z velitelů rytířských oddílů střetl u Sudoměře s husity.

Organizační strukturu řádu v minulosti lze sledovat ve třech základních kategoriích. Jednak podle formy členství, dále podle územního rozdělení a nakonec podle hierarchie hodností. Řád prošel v důsledku vnějších i vnitřních vlivů v 19. a 20. století rozsáhlou reformou, jejímž výsledkem bylo také hlubší propracování řádové organizace. Přibyla řada subkategorií, což bylo vyvoláno také rozšířením působnosti řádu do celého světa.

Podle formy členství se příslušníci řádu dělili do dvou skupin, a to na profesní bratry a bratry sloužící. Profesní bratři se dále členili na justiční rytíře (podle práva šlechtictví) a konventuální kaplany. Rytíři byli celibaterními laiky a před vstupem do řádu museli předložit průkaz urozenosti, který se posléze ustálil do podoby vývodu od šestnácti předků (pět generací). V souvislosti s vírou v dědičnost vlastností hodných šlechtice mohla pouze osoba, která prokázala řádný původ, správně plnit úkoly uložené řádovými pravidly. V tomto případě je myšlena především obrana víry (defensio fidei). Urozenost byla totiž předpokladem a zároveň závazkem k dodržování určitého mravního kodexu – tzv. rytířských ctností. V současnosti je tento princip vyjádřen mottem „noblesse oblige“ (šlechtictví zavazuje). Rytíři skládali profesní a obediční sliby stejně jako příslušníci ostatních řeholních společenství. Řádová statuta jim však neukládala trvalou klausuru a ani jim nebránila v přijímání různých světských hodností či vojenských funkcí, které často nemuseli mít s řádovým posláním nic společného. Pro sledovanou problematiku mají tyto skutečnosti dalekosáhlý význam. Konventuální kaplani nemuseli být urozeného původu a jejich úkolem byla duchovní správa při daném řeholním domě. Ti, kteří nežili v konventu pracovali jako správci inkorporovaných far. Druhou skupinu tvořili sloužící, pomocní bratři. Jejich úkolem byl praktický výkon druhého bodu řádového poslání – služby chudým, tzn. vlastní práce v řádových charitativních ústavech. Nebyli vázáni ani celibátem, ani řeholí, ale pouze stanovenými úkoly.

Profesní rytíři tvořili „rytířskost“ řádu a tvořili jeho vládnoucí třídu. Z nich se vybírala většina řádových hodnostářů. Duchovní a monastickou stránku zastupovali kaplani. Vlastní výkonnou silou charitativního poslání pak byli sloužící bratři. Řád Johanitů tedy ve své době představoval jakousi simbiozu tří základních morálních principů středověku, které měly za cíl cestu ke správnému a plnohodnotnému životu a tak i ke spáse – rytířské ideály, monastický život a služba potřebným.

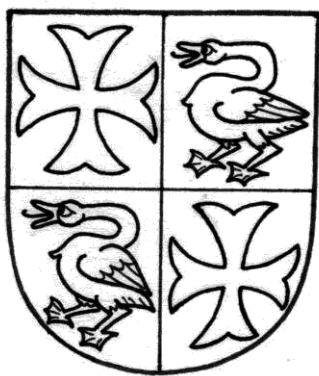
Pevné územní rozdělení řádu proběhlo v době jeho pobytu na Rhodu (1309 – 1522). Tou dobou již řád působil téměř ve všech zemích starého kontinentu a upevnění jeho organizace se stalo nutností. Řád se územně dělil do národních skupin podle jazyků. Těch bylo nejprve sedm – anglický, francouzský, provensálský, auverngský, aragonský, italský a německý – ten zahrnoval nejenom říšské země, ale i Dánsko, Polsko, České země, Rakousko a Uhry. Osmý vznikl roku 1464 oddělením Kastilie a Portugalska od aragonského jazyka a sloučením v jednotný jazyk kastilský. Každý jazyk měl na Rhodu své vlastní ubytovny, společná byla pouze nemocnice. Stejně tak byla podle jazyků rozdělena i obrana řádového státu. Jednotlivé jazyky se dělily do provincií nazývaných zpravidla převorství a později velkopřevorství. Nejmenší správní jednotkou byla komenda a několik komend mohlo být případně sdruženo do bailivy. Ke komendě náležel vždy špitál a mohly k ní být inkorporovány i některé okolní fary.

V čele řádu stál papeži podřízený mistr, od roku 1267 nazývaný velmistrem. Velmistra volili příslušníci všech členských kategorií podle přesných pravidel. Představeným jazyka byl pilier, později nazývaný velkobailiv. Pilieři měli své speciální funkce – Ital byl admirálem, Francouz špitálníkem, Provensálec hlavním velitelem, Angličan velitelem proti Turkům nebo

velel lehké jízdě. Pilieři, řádový biskup, převor konventu a jeho hospodářský správce, starší rytíři a někteří další profesové (rytíři) tvořili radu velmistra. Užším poradním sborem bylo čtyřčlenné velké magisterium. Řádové provincie spravovali hodnostáři s různým označením – preceptoři, velkopreceptoři, generální převorové, nejvyšší mistři, velkopřevoři apod., představeným bailivy byl bailiv a komendu řídil komtur (komendátor). Pokud byl při komendě konvent duchovních, byl jeho představeným převor. Komendy měli své vlastní finanční zdroje tvořené pozemkovými državami. Vybíráním finančních dávek v jednotlivých provinciích byli pověřeni zvláštní úředníci zvaní receptoři. Další funkce při konventech a komendách byly podobné jako u ostatních řádů (podpřevor, novicmistr, hospodářský správce, správce špitálu apod.

Samotná česká řádová provincie se vydělila z německé jazykové družiny. Na přelomu 12. a 13. století vznikl německý velkopreceptorát, který zahrnoval téměř všechna území německého jazyka, tj. říšské země, Dánsko, Polsko, Čechy, Rakousko, Štýrsko, Korutany a Kraňsko. V čele této provincie stál velkopreceptor. Osoby vykonávající funkci nejvyššího představitele českého regionu, užívaly titulů převora, preceptora, mistra nebo komtura. Zda se nějak lišili v rozsahu pravomocí není patrné, jisté je pouze to, že vůdčí roli měl pražský řádový dům, k němuž jmenování hodnostáři náleželi.

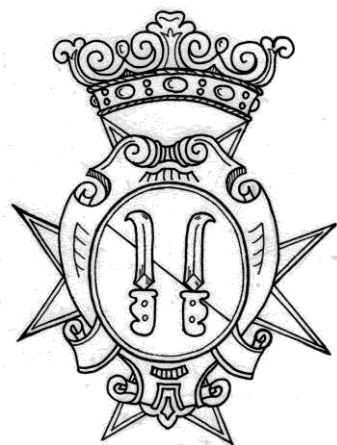
Za prvního představeného zcela samostatné české řádové provincie s přesným územním vymezením lze považovat Michaela z Týnce (1325 – 1335). Od té doby se nejvyšší čeští řádoví hodnostáři označovali jako „prior generalis per Bohemiam, Moraviam, Poloniam, Austriam, Styriam et carinthiam“. Titul prior nacházíme hlavně v opisech pečeti Havla z Lemberka (1347) a Markolta z Vrutice (1391 – 1393). Označení prior generalis přetrvalo přes celé 14. století až do první poloviny 15. století. Takto je v listinách titulován ještě Jindřich z Hradce (1404) a v českém překladu jako převor obecní i Václav z Michalovic (1435). Ti sami však při jiných příležitostech použili nového titulu mistr. Pojem mistr se v průběhu 15. století plně prosadil až na jednu výjimku, když se roku 1509 Jan ze Švamberka tituloval jako převor nejvyšší. Počínaje Janem z Rožmberka (1511 – 1532) se titul nejvyššího českého představeného ustálil přibližně do následující podoby: „XXX z XXX na Strakoncích, po Čechách, Moravě, Slezsku, Polště, Rakousích, Štýrsku, Korutanech a Kransku zákona rytířujícího sv. Jana Jerozolymitánského mistr převorství nejvyšší“.

Jan ze Švamberka
nejvyšší mistr převorství
Českého
1468 - 1511

Matouš Děpolt Popel
z Lobkovic
Nejv. mistr převorství Českého
1591 - 1621

Gundacker Poppo
hrabě z Dietrichsteinu
velkopřevor českých Johanitů
1726 - 1737

Nyní bych se věnoval jazykovému rozboru obou pojmů a výkladu jejich smyslu v návaznosti na dobové zvyklosti. Nahlédneme-li do latinsko-českého slovníku, najdeme u výrazu prior následující významy – přednější, starší. Slovu magister zase v češtině odpovídají termíny

představený, náčelník, velitel; význam učitel je až druhořadý. V terminologii společenství byl prior (převor) od 10. století obecné označení pro představeného kláštera, což bezpochyby souvisí s vědomím určité rovnosti všech členů klášterní komunity, kde byl představený pouze „přednější“ (prior) a nikoliv „první“ (primus). Od 11. století, kdy u starých řádů převládlo pro klášterního představeného označení opat, stal se převor opatovým zástupcem nebo představeným menšího konventu. U žebravých řádů šlo zpravidla o představitele kláštera. Magister (mistr) byl již v antickém Římě titul pro vojenskou osobu, není tedy divu, že v rytířských řádech našel při vytváření organizační struktury a titulatury své místo.

Srovnáme-li oba termíny zjistíme, že jejich užívání je projevem dualismu rytířských řádů – na jedné straně složka vojenská, na druhé monastická. Můžeme tedy říci, že označení prior pro představitele řádové provincie Johanitů není tak výstižné jako termín magister, neboť ačkoli šlo vždy o hlavu dvou složek, byl nejvyšší představený především rytířem, tedy členem bojové složky, stejně jako velmistr. Termín magister lépe vystihoval příslušnost představeného provincie k vojenské části řádu a jeho ustálení má v českém prostředí bezpochyby souvislost s jistým „zesvětštěním“ řádových rytířů po husitských válkách.

A nyní se již dostáváme k termínu velkopřevor, který je v literatuře užíván kvůli jednotnosti a zjednodušení pro všechny vyšší české představené řádu, ať už sami používali titulu jakéhokoli. Označení velkopřevor bylo u nás zavedeno teprve roku 1626. Meraviglia-Crivelli hovoří o tom, že první, kdo nového titulu užil byl Rudolf, svobodný pán z Paaru. Pro toto tvrzení bohužel chybí konkrétnější podklady v podobě listinného materiálu, neboť Paar zemřel ještě před převzetím úřadu. Paarův nástupce Vilém Zdeněk hrabě Vratislav z Mitrovic však již nové označení užíval. V českých i německých textech se titul objevuje zpravidla ve formě grand – prior. V textech latinských je užíváno doslovného překladu magnus (grandis) prior. Nový úsus se již nezměnil. Jediným zjištěným vybočením je velkopřevor Rudolf hrabě Colloredo (1637 – 1657), který se roku 1652 tituloval opět jako nejvyšší mistr.

Asi do poloviny 14. století upevňoval řád své hospodářské zázemí především na základě různých donací a fundací. Tato skutečnost se odrazila i v tom, že aktivní účast johanitů na celozemském dění nebyla pravidelná, ačkoli některé řádové hodnostáře nacházíme jako rádce například na dvorech posledních Přemyslovců a Lucemburků. Za vlády generálního převora Semovita Těšínského (1373 – 1391) byl hospodářský stav řádu velmi dobrý. Řád provozoval již čilou ekonomickou aktivitu. Pevná hospodářská základna byla cestou k trvalejšímu podílu na politickém dění v zemi. A proto, když roku 1402 zakoupil generální převor Jindřich z Hradce druhou polovinu nikoliv nevýznamného strakonického hradu se vším, co k ní patřilo a to na základě vlastní hospodářské činnosti dokázal, že Johanitům právem náleží místo mezi politicky aktivními vrstvami. Tuto skutečnost pak potvrdil, když 25.3.1420 stanul u Sutoměře v čele protihusitských oddílů.

Husitství znamenalo i pro Johanity důležité změny v jejich pozicích. Ačkoli řád ztratil během válek několik komend včetně pražské, a některé další musel posléze z hospodářských důvodů prodat, neznamenalo to pro něj úpadek. Duchovenstvo přišlo o místo na zemském sněmu a církevní organizace v Čechách byla rozvrácena. Johanité však, ačkoli byli také církevní institucí, své pozice kupodivu posílili, pravda za cenu určitého zesvětštění. Jaké však byly důvody takových změn? Jednak to byla řádová statuta, která profesním rytířům neukládala trvalý život v konventu a navíc jim ani nebránila zastávat různé funkce ve státní správě a v armádě. Toto se obzvláště po husitských válkách ukázalo jako velice prospěšné. Johanité, jejichž sídlem byly nyní Strakonice (dél zde jak nejvyšší mistr, tak konvent sloučený s pražským) představovali jistou vojenskou a politicky stabilní sílu. Není proto divu, že když byli roku 1440 voleni k ochraně zemského pořádku krajsí hejtmáni, stal se nejvyšší mistr Johanitů, Václav z Michalovic krajským hejtmánem. V tomto úřadě jej následoval v letech 1513, 1524 a 1530 Jan z Rožmberka a roku 1605 Matouš Děpolt Popel z Lobkovic. Druhým důvodem proč Johanité natolik posílili své pozice byla urozenost – základní pilíř šlechtické

mentality. Všichni zájemci o vstup mezi profesní rytíře a o případně vyšší hodnost museli prokázat určitý stupeň urozenosti. Tak učinil například roku 1590 Matouš Děpolt Popel z Lobkovic. Obdobně vykonal roku 1597 „průbu o štítech, neboližto vzhodu svém rytířském“ Jiřík Čejka z Olbramovic. Základní princip šlechtictví spojoval rytíře řádu s aristokratickými vrstvami. Urozenost znamenala v zemském právu určitá privilegia a opravňovala tak i profesní řádové rytíře k účasti na politickém životě země. Navíc již roku 1335 byly nejvyššími představiteli české provincie osoby pocházející z tradičních českých panských rodů zvučné pověsti. Jména jako Jan ze Švamberka, Jan z Rožmberka, Václav Zajíc z Házmburka či Kryštof starší z Vartenberka hovoří sama za sebe. O tomto tradičním a v podstatě zákonném úsu svědčí odpověď českých místodržitelů Rudolfovi II. ohledně obsazení funkce nejvyššího mistra z roku 1578: „že jest na něj žádný cizozemec sázen nebyl, nežli vždycky týž ouřad jedné osobě stavu panského, Čechu přirozenému a rodu starožitného dáván byl a v tom se nikdá žádná proměna nečinila“. Uvedené skutečnosti však měly své klady i záporny.

Kladem bylo to, že nejvyšší mistři mohli ve státní správě zastávat mnohem významnější funkce než byl úřad krajského hejtmana. Jan ze Švamberka zasedal na zemském soudě, Kryštof starší z Vartenberka byl členem dvorské válečné rady. Nejvýznamnějším sběratelem světských úřadů předbělohorské doby byl však zajisté Matouš Děpolt Popel z Lobkovic, který se honosil titulem císařského rady, roku 1610 byl zemským soudcem, působil jako diplomat Rudolfa II. a vrcholem jeho kariéry bylo jmenování místodržitelem císaře Matyáše v Čechách. I v rovině čestných funkcí našli nejvyšší čeští řádoví hodnostáři své uplatnění. Václav z Michalovic nesl při korunovaci Albrechta Habsburského roku 1438 královské žezlo a Jan z Rožmberka při korunovaci Ferdinanda I. roku 1527 nesl dokonce královskou korunu společně s nejvyšším purkrabím Zdeňkem Lvem z Rožmitálu. Zde však bylo rozhodující, že Jan byl hlavou rožmberského rodu a tudíž mu tato důstojnost jako prvnímu po králi náležela. Václav Zajíc z Házmburka byl co by nejstarší syn Jana Zajíce dědičným truksasem Království českého. Mezi posly, kteří měli od karlštejnských purkrabí přivést korunovační klenoty ke korunovaci Rudolfa II. roku 1576, je Zajíc uveden na čtvrtém místě. Zda tu byla důvodem příslušnost k Johanitům, nyní již Maltézským rytířům není příliš pravděpodobné. Ve všech uvedených případech byla skutečnost, že jmenovaní nosí na ramennou plášť s bílým osmihrotým křížem a jsou vlastně řeholníky spíše druhořadou. Jako šlechtici také trávili svůj běžný život šlechticky, o čemž dobře vypovídá například deník Adama ml. z Valdštejna nebo Březanova Rožmberská kronika.

Záporným jevem bylo především to, že při obsazování úřadu nejvyššího mistra šla často stranou suverenita řádu. Všimněme si dualismu v právní pozici tohoto hodnostáře. Byl celibatérním laikem a členem řeholního sdružení, podléhal tedy církevnímu právu. Z hlediska práva zemského však byl příslušníkem panského stavu. Matouše Děpolta Lobkovice nacházíme v berních rejstřících z roku 1615 mezi pány Prácheňského kraje. Tomuto pojetí odpovídá i to, že od dob Jana ze Švamberka (1468 – 1511) připojoval nejvyšší mistr hned za jméno formulaci „a na Strakonících“, tedy titulaturu běžnou u světských držitelů majetku. Různé zásahy a intervence světských osob byly důsledkem těchto skutečností.

Roku 1534 prosadil Ferdinand I. do úřadu nejvyššího mistra Jana st. z Vartenberka. Již předtím jmenovaný koadjutor Joachim, kníže z Minstrberka byl odmítnut údajně proto, že byl cizinec. Nic mu nepomohlo, že jeho pradědem byl český král Jiřík z Poděbrad. Celá akce měla však nepochybně poněkud hlubší podtext a domnívám se, že sám Jan z Vartenberka se Johanitou stal přes noc. V tomto případě možná králi nahrávalo i to, že po ztrátě Rhodu roku 1522 se ocitly centrální řádové úřady v exilu a ačkoli již od roku 1530 dlely na Maltě, přeci jen se jim za tak krátkou dobu nepodařilo obnovit všechny spojnice s řádovými provinciemi a vykonávat opět suverénní správu. V úvahu přichází i ohled na panovníkova bratra Karla V., jemuž Johanité vděčili za nový domov. Panovnícké presentace však trvaly až do roku 1598, kdy bylo českým Johanitům opětovně přiznáno právo svobodné volby. Roku 1578 dokonce

žádali císaře o udělení úřadu nejvyššího mistra takové osobnosti, jako byl Vilém z Rožmberka (ženat) či Vratislav z Perštejna (ženat)!!! Oba jmenovaní vedli odpovídající nákladný život a nový zdroj financí by jim jistě přišel vhod. Řád však v tomto případě prosadil svou. Posledním případem vnějšího zásahu bylo jmenování Jana Václava hraběte Vratislava z Mitrovic českým velkopřevorem roku 1711. Stalo se tak na návrh Josefa I. a hlavní slovo zde měl papež, který tehdy zcela opomenul suverenitu řádu, když potvrzení nového velkopřevora velmistrovi nařídil. Vratislav nebyl ani profesním rytířem, ani za sebou neměl požadovanou zkušenost v řádu.

Obnovené zřízení zemské z roku 1627 neznamenal pro postavení českého velkopřevora v podstatě žádné změny. Duchovenstvu bylo sice navraceno místo na zemském sněmu, a to jak prvnímu stavu, pro Johanity však šlo o kodifikaci dosavadního stavu. Velkopřevor se oficiálně stal prvním zemským prelátem, stálým místodržitelem a přisedicím většího zemského soudu. Nebyl-li přítomen diecézní biskup, směl zasedat hned za arcibiskupem. O tyto funkce nepřišel ani poté, co roku 1693 duchovní místo na sněmu opět ztratili. Hlavním důvodem bylo odmítnutí duchovenstva odvádět daně na válku s Turky, což však velkopřevor Libštejnský z Kolovrat v souladu s řádovým posláním bez větších okolů učinil. S výše jmenovanými tituly a většinou i s funkcí císařského rady a komořího se u velkopřevorů setkáváme trvale až do poloviny 18.století.

Velmi široké uplatnění našli čeští Johanité také ve sféře vojenské. Nechme nyní stranou povinnou vojenskou praxi v řádovém státě, která byla jednou z podmínek pro získání vyšších hodností. Aktivní vojenská služba byla naplněním řádového hesla „defensio fidei“. Nepřítelem už ale nebyli jen muslimští Turci. V případě Jindřicha z Hradce to byli kacířští kališníci, Zbyněk Berka z Dubé bojoval roku 1547 u Mühlberku proti luteránským Sasům. Třicetiletá válka byla pro Johanity obranou víry proti nekatolickým mocnostem téměř celé Evropy. Vzpomeňme například velkopřevora Rudolfa Colloreda, který roku 1648 velel obraně Prahy proti Švédům. I účast řádových rytířů v prusko-rakouských válkách a ve válce sedmileté byla vlastně bojem proti nekatolickým mocnostem. Mnohé nejvyšší mistry a velkopřevory nacházíme v různých vojenských funkcích. Například již zmíněný Rudolf Colloredo byl dokonce v letech 1643 – 1647 vrchním velitelem císařského vojska. Někteří velkopřevorů si vydržovali vlastní pluky (R. Colloredo, J.M.Colloredo, F.S.Khevenhüller). Jiní se aktivně účastnili napoleonských válek, jako například Vincent hrabě Libštejnský z Kolovrat, který byl roku 1823 za své vojenské zásluhy vyznamenán řádem habsburské monarchie – Řádem zlatého rouna. Účast Maltézských rytířů v napoleonských válkách lze chápat i jako odvetu Francouzům za dobytí Malty roku 1798.

Aktivní vojenská služba poskytovala Johanitům větší prostor pro realizaci než různé rádoby vlivné správní funkce, které díky centralizačním snahám panovníka postupně ztrácely na významu a stávaly se prázdným pojmem. Osvícenství se opíralo spíše o schopnosti a prospěšnost jedince než o jeho postavení a původ. V tomto ohledu byla armáda vhodným místem k prokázání osobních schopností a nepostradatelnosti, i tyto skutečnosti byly jedním z důvodů, proč Josef II. při svém tažení proti klášterům neobrátil svou pozornost i na Maltézské rytíře.

Poslední otázka, které bych se chtěl věnovat, je postavení nejvyšších českých řádových hodnostářů v oblasti vrchnostenské správy. Zde už tito nebyli takovými suverény jako ve sféře politické a vojenské. Ve vrchnostenské správě nad řádovým majetkem totiž platila stejná praxe jako u ostatních církevních řádů. V případě, že šlo o záležitosti komendy při níž byl i konvent, probíhala všechna rozhodnutí vždy s jeho souhlasem. Původně byly v české provincii konventy dva – v Praze a ve Strakonici. Po zničení pražské komendy husity roku 1420 se tamnější konvent sloučil se strakonickým. Roku 1650 už opět existoval konvent pražský a po smrti posledního strakonického převora Michaela Emmericha de Raga v roce 1694 se zdejší konvent sloučil zase s pražským. Součinnost nejvyššího mistra (velkopřevora) a konventu

v majetkové správě je patrná v intitulaci řádových listin. Jako jeden příklad za všechny bych uvedl potvrzení privilegií Radomyšle Kryštofem st. z Vartenberka z roku 1583: „Protož My Krysstof astarssy z Wartmbergka a na Strakoniczych, po Czechach, Morawie, Slazsku, Polsstie, Rakausych, Starsku, Karnyoly, Korytanech a Kransku, Zákona Rytierżugisczyho S.Jana Gerosolymitanskeho Neyvyzssy Mistr Kniez Mikulass Krzyżiek, te chwile woleny Przewor kostela weysspansaneho ...“ . Zájmeno „My“ není dokladem užívání plurálu majestatiku, společně s celou intitulací vyjadřuje součinnost obou základních složek řádu a tím i jeho oprávněnost daného rozhodnutí. V případě komend, při nichž neexistoval konvent, a těch byla většina, vystupoval komtur (komendátor) v majetkové správě samostatně. Zde bych ještě uvedl jednu zajímavost, a to existenci tzv. rodových komend. Nejznámější jsou Kolovratská komenda u kostela Corporis Christi ve Vratislavi, která se posléze stala rodovým svěřenectvím. Další byla rodová komenda Thunů, kterou v roce 1702 zřídil salzburský arcibiskup Jan Arnošt, hrabě Thun-Hohenstein. V obou případech šlo o rody značně početné a zřizování rodových komend bylo nejspíše vedeno snahou o zabezpečení těch synů, kteří nemohli mít podíl na otcovském majetku. Takové komendy byly v majetku řádu, obsazovali je však dědičně příslušníci jmenovaných rodů, kteří museli být Johanity.

Příchod Johanitů do českých zemí se nijak nelišil od ostatních řádů, ačkoli v tomto případě šlo o uskupení poněkud odlišné. Do budování pevné pozice Johanitů u nás zasáhlo husitství, avšak zcela opačným způsobem než by se dalo čekat. Řád přežil a své pozice ještě posílil. Průvodním jevem však bylo značné zesvětštění, převahu získala rytířská složka. Zesvětštění, ač nikdy nebylo úplné dopomohlo řádu proplout našimi dějinami bez výraznějších škod. Tento vývoj nezměnil ani pád řádového státu roku 1798, ale až reforma probíhající od druhé poloviny 19.století, která otevřela Maltézským rytířům cestu do nové etapy jejich historie.

Mám-li shrnout v co nejobecnější rovině důvody, proč řád tak „úspěšně“ absolvoval české dějiny ve sledovaném období, bude výsledkem jediný pojem – dualismus. Dualismus ve vlastní podstatě řádu – na jedné straně rytířskost, na druhé straně monastičnost. Dualismus v pohledu ze strany práva – řád byl podřízen co by církevní instituce kanonickému právu, jeho rytířští představitelé však na druhé straně podléhali světskému zemskému právu. Projevem dualismu byla značná flexibilita a ta byla přímým důvodem, proč česká řádová provincie přežila a udržela nabyté pozice ve víru dějinného vývoje našich zemí.

Použitá literatura:

Bradford E.	Řádoví rytíři, Praha 1996
Buben M.	Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů, Praha 2000
Buben M.	Encyklopedie heraldiky, Praha 1994
Buben M.	Suverenní řád maltézských rytířů v minulosti a současnosti, Praha 1993
Haas A.	Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232-1452, Praha 1954
Jan L.	Hodnostáři rytířských duchovních řádů na dvorech posledních Přemyslovců, Heraldika a genealogie 32, 1/2, Praha 1999
Jirásko L.	Církevní řády a kongregace v českých zemích, Praha 1991
Koldinská – Mata	Deník rudolfinského dvořana, Praha 1997
Kolowrat-Krakovský Z.	Náhrobky a epitafy v pražských kostelích, Chrám Panny Marie pod řetězem v Praze III., Časopis rodopisné společnosti v Praze, ročník 4, č.1, 1931
Lifka B.	Radomyšl. Dějiny jihočeského městečka a jeho okolí, Radomyšl 1993
Lobkowicz F.	Zlaté rouno v Čechách, Heraldika a genealogie 2,3,4, 1991
Macek J.	Jagellonský věk v českých zemích 1,2, Praha 1992, 1994
Meraviglia-Crivelli R.J.	Der böhmische Adel, Nürnberg 1885
Němec B.	Rožmberkové, České Budějovice 2001
	Ottův slovník naučný 1888-1908
	Památky archeologické a místopisné X., Praha 1878
Pánek J.	Václav Březan, Životy posledních Rožmberků 1,2, Praha 1985
Sedláček A.	Pýcha urozenosti, Praha 1914
Sedláček A.	Rozvržení sbírek a berní r. 1615, Praha 1869

Dovolte, abych všem milovníkům našeho kraje a historie navrhla příjemný výlet. Jedná se o 20 km dlouhou trasu rovinatou krajinou s romantickými výhledy na Šumavu, kterou zdatnější zvládnou pěšmo a i milovníci kola si mohou přijít na své. A jelikož cesta kopíruje železniční trať České Budějovice - Plzeň, je možné využít služeb ČD.

Nejdříve navštívíme malebnou jihočeskou ves - Zbudov. Nynější náves tvoří selské usedlosti blatského typu z 19. století. V č. p. 1 žil Jakub Kubata, který r. 1581 .. dal hlavu za Blata. Asi 1 km od Zbudova směrem ke Zlivi stojí pomník Jakuba Kubaty z r. 1904 od Václava Suchomela. Stojí zde i dva kameny, ke kterým se váže následující pověst: Jakub Kubata, rychtář ze Zbudova, bojoval za svobodná Blata, která byla majetkem devíti vesnic, a byl za to na příkaz Adama z Hradce popraven. V místech, kde je vyšší kámen, byl na pranýři s'tat. Po popravě se strhla bouře, která smyla nevinnou krev a odnesla Kubatovu uťatou hlavu v rozvodněném potoce k místu druhého kamene. Zde byl Kubata pohřben. Historickým podkladem pro tuto pověst je vzpoura hlubockých poddaných v letech 1580 - 81 z důvodu získání hotových sirotčích peněz pod správu vrchnosti a vyhnání olešnických sedláků z jejich statků. Kameny jsou mezníky ohraničující území Blat. Další naší zastávkou může být město Zliv, jehož okolí bylo osídleno již v mladší době bronzové. Najdeme zde kamenný most z 18. století se sochou Jana Nepomuckého, novogotický kostel sv. Václava a bývalou schwarzenberskou továrnu na šatové zboží. Cca 4 km od Zlivi směrem k Českým Budějovicím byl v roce 1550 založen Ondřejem Ungnadem ze Suneka hospodářský dvůr, dnes zvaný Vondrov. Doporučuji vzít s sebou jablka - zavděčíte se zde chovaným koním. Pokračujeme-li dále do krajského města, procházíme kolem barokního loveckého zámku Ohrada, nyní lesnického, loveckého a rybářského muzea a kolem Munického rybníku, založeného původně jako obranný. Dále cestou do Českých Budějovic procházíme na hlavní silnici kolem někdejšího popraviště vrchu, kde poslední poprava byla vykonána na Alžbětě Prázdné za vraždu nemanželského dítěte (jen tak mimochodem ..a co otec?) Ta pocházela z nedalekých Bavorovic, obcí s mnoha pohlednými selskými usedlostmi.

Náš výlet za historií můžeme symbolicky ukončit v Českém Vrbném v restauraci U Cara. Ta stojí v místech původní hospody, kterou svou návštěvou poctil ruský panovník Alexandr I.

Pomník Jakuba Kubaty

Popravčí vrch u Hluboké nad Vltavou

Chyběla jsem 8. září 2001 na přednášce Ing. M. Daňka na téma Historie a funkce heraldiky. S jejím zkráceným záznamem jsem se seznámila až později v prvním čísle JIHOČESKÉHO HEROLDU vydaném v září 2001. Cituji: „Různé znaky se malovaly na válečné štíty již v dávnověku, ve starověkém Řecku, římských legiích, ale i ranném středověku. Právě z něho se dochoval čaloun z doby obsazení Anglie Normany, s vyobrazením bitvy u Hastingsu v r. 1066, na kterém jsou vidět na štítech a praporech některých normanských, ale i anglosaských bojovníků různá znamení.“ Okamžitě mi před očima „naskočila“ tapisérie z Bayeux, jeden z opravdu nezapomenutelných zážitků dovolené ve Francii v r. 1999. Proto jsem se rozhodla s použitím turistického prospektu a časopisu Lidé a země 12/1996 napsat tento příspěvek.

Učebnice dějepisu označují letopočet 1066 za jedno z nejvýznamnějších dat v anglické historii, neboť 14. října tohoto roku porazil normanský vévoda Vilém v bitvě u Hastingsu posledního anglosaského krále Harolda II. (tehdy naposledy se ostrovní Anglie stala cílem úspěšného útoku přes moře). Posléze dobyl celou Anglii, potlačil odpor anglosaské šlechty a konfiskovanou půdu rozdělil normanským feudálům. Bohatou, ale špatně spravovanou zemi sjednotil v mocný stát, prosadil feudální řád a dědičnou monarchii. Vzrušující příběh dvou let, které osudné bitvě předcházely, zachycuje tapisérie z Bayeux, mistrovské umělecké dílo, považované za unikátní památku, která nemá ve světě obdoby.

Muzeum s tapisérií je rozděleno na doprovodnou část se spoustou informačního materiálu, ukázek s vysvětlujícím textem, dobově oblečených figurín, trojrozměrných modelů opevnění, osad či objektů, a na vlastní „Matyldu“. Originál vyšíváného plátna je vystaven v sále asi 35 m dlouhém. Tapisérie má totiž vskutku neobvyklý rozměr: 50 cm široký pruh látky je 70 m dlouhý. Instalován je v zasklené vitrině, ve výši očí, jemně prosvícený proti divákovi. Instalace je působivá, protože tapisérie tvoří jediné osvětlení sálu, zbytek je temný. Vlastní příběh se odehrává na prostředním přibližně 33 cm širokém pásu, který nahoře a dole lemují pruhy s figurálními a ornamentálními motivy. Jednotlivé obrazy děje jsou očíslovány, oddělují je stěny paláců nebo stromy.

Pod pojmem tapisérie sice obvykle rozumíme nástěnný tkaný koberec, toto označení však lze použít i pro vyšivku. Dílo z Bayeux je vyšito plochým stehem na plátně s velmi jemnou strukturou. Světlé pozadí dává vyniknout osmi barvám, jimiž tvůrci udivujícím způsobem znázornili perspektivu, ale i náladu jednotlivých obrazů.

Před třemi lety jsme neměli ani potuchu, že budeme jednou docházet do pobočky České genealogické a heraldické společnosti Praha. Jistě bychom se byli pozorněji zaměřili na zobrazené štíty a prapory bojovníků. Mne osobně tehdy ohromil rozsah té ruční práce, i když klasické tapisérie jsou jistě pracnější. Představila jsem si řadu žen skloněných s jehlou a bavlnkou nad bílým plátnem a zalitovala, že se nedá vyposlechnout, co všechno při té nekonečné práci prodebatovaly. Zajímalo by mě, jak podrobně měly vyšivku předkreslenou a co bylo ponecháno na fantazii každé z nich.

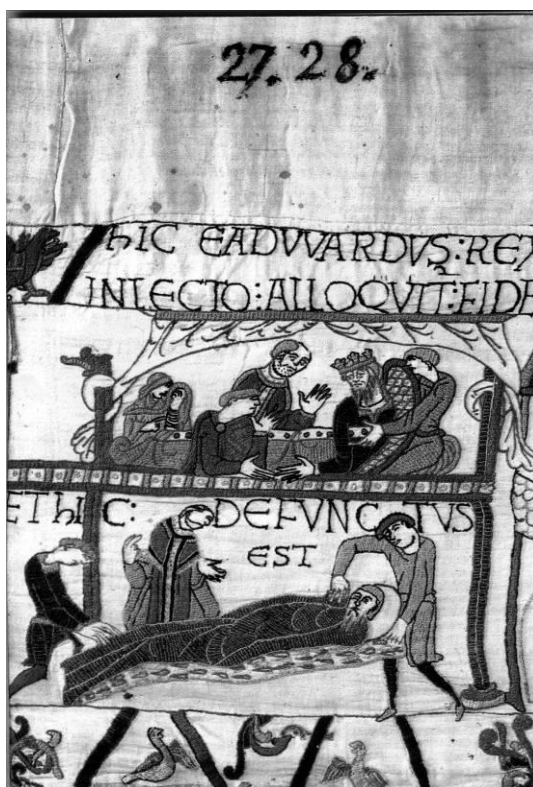
Tapisérie byla pravděpodobně poprvé předvedena veřejnosti 14.7.1077, kdy zdobila chrámovou loď při oslavách vysvěcení katedrály v Bayeux. Tato monumentální stavba prošla rekonstrukcí po požáru, který ji v polovině 11. století téměř úplně zničil. První písemné zmínky o tapisérii se objevují v soupisu majetku katedrály z roku 1476, v němž je popsána jako velice dlouhý závěs s vyšivkami zobrazujícími dobytí Anglie. Při svátcích relikvií a dalších zvláštních příležitostech byla zavěšována mezi sloupy v chrámové lodi.

Zavěšována byla jistě mnohokrát. Místa je dojemně vyspravovaná a podkládána kousky plátna tam, kde už je potrhaná. Výjevy jsou dovyšívány obyčejným řetízovým stehem, který se malé holčičky učí jako jednu z prvních ručních prací.

Kromě své faktické hmotné ceny je vzácným dokumentem přibližujícím život v Anglii a Normandii v 11. století. Např. pohřeb krále Eduarda, stavbu lodí použitých k invazi, průběh bitvy, ale i Halleyovu kometu, která byla viditelná právě v roce 1066.

Unikátnímu dílu z Bayeux se někdy také říká tapisérie královny Matyldy. Manželka prvního normanského krále na anglickém trůně ji měla spolu s dvorními dámami vyšít na počest oslňujících úspěchů Viléma Dobyvatele. Autorství výšivky jí přisoudil v 18. století člen Akademie Lancelot, odborníci jsou si však téměř jisti, že výrobu objednal a řídil biskup Odon. S největší pravděpodobností ho k tomu vedla snaha odvděčit se Vilémovi za štědré dary, jimiž byl odměněn po vítězném tažení v Anglii. Odon za své služby obdržel hrabství Kent, kde se nástěnnými výšivkami zdobily svatyně v duchu doporučení církevního sněmu v Arrasu z roku 1025, jehož smyslem bylo poučit nevzdělané a posílit v nich víru.

Majestátní katedrála a tapisérie jsou nejvýznamnějšími památkami půvabného normanského města Bayeux, které leží při pobřeží kanálu La Manche, asi 25 km severozápadně od Caen. Jeho návštěvu lze jen doporučit. Najdete tam středověký komiks doslova jako vyšitý, a to je podle odborníků ještě posledních asi 25 m patrně už nenávratně ztraceno.

Gustav Friedrich - Rukověť křesťanské chronologie, Paseka Praha 1997, cena 85,- Kč

Kniha, přesto, že byla vydána již před pěti lety je neocenitelným pomocníkem pro laické i profesionální badatele, obsahuje nejenom přehledné poučení o chronologických pojmech, způsobu dělení dne, tabulek pro převádění někdejšího, dnes již neobvyklého určování času na nynější datování, ale i Juliánský a Gregoriánský kalendář, seznamy zatmění slunce a měsíce od roku 1000 do roku 2000 a dokonce i seznamy duchovních a světských hodnostářů, tedy Papežů, arcibiskupů, biskupů, císařů, králů, knížat i jejich manželek. Rozšířené vydání této knihy vyšlo na podzim loňského roku.

Michal Fiala, Tomáš Krejčík – Erbovní listiny Archivu Národního muzea, SCRIPTORIUM Praha 2001, 332 stran textu, 134 barevných reprodukcí, cena 540,- Kč

Kniha obsahuje dosud nezpracovaný soubor 141 erbovních a nobilitačních listin, které jsou uschovány v Národním muzeu a které mají vztah k Českým zemím. Mezi těmito listinami jsou i listiny pocházející ze Švédska, Francie, německých knížectví, Polska, Uher, Sedmihradska a Haliče. V první části publikace je odborná studie PhDr. Tomáše Krejčíka, dále pak český komentář týkající se udělování, polepšování a potvrzování znaků a popis erbovní miniatury a celá kniha je doplněna jmenným a věcným rejstříkem a seznamem literatury.

Willibald Böhm, J. Lejsková, J. Hronová – Vybrané pověsti Budějovic a okolí, tisk Merkantil České Budějovice, 83 stran textu, fotografie a dobové ilustrace, cena 85,- Kč

Kniha obsahuje celkem 31 pověstí, jejichž autorem je vodňanský rodák, německý učitel, vlastivědný publicista Wilibald Böhm. Kniha je psána dvojjazyčně česky a německy. Český překlad zajistili J. Lejsková a J. Hronová. Obsahuje pověsti spojené se založením města a jeho jednotlivých objektů a dále s blízkým okolím města – Hlubokou nad Vltavou (Zkamenělé stádo, Poklad v močálu), Dobrou Vodou (Pytlák čarostřelec, Slepý mládenec), Roudným (Zakletý pán, Ohnivý kočár, Vysvobozená duše), Rudolfovem (Pokladnice u Rudolfova, Mrhal), Šindlovými Dvory (Hastrman, Poklad v lese, Houslista ve Vlčí jámě), Doubravicemi (Vodníček), Boršovem nad Vltavou (Tři panny a myslivec), Planou (Cikánský poklad) a Rožnovem (Hodná děvečka, Odplata, Hrobník).

František Lev – Jihočeské pověsti, AGAVE Český Těšín 2001, 319 stran textu, ilustrace Jaroslav Černý, cena 239,- Kč

Další z knih, ve kterých jsou převyprávěny pověsti a legendy Jihočeského kraje. Autor v úvodu vysvětluje vznik této knihy těmito slovy: „já, hrdý na hluboké křivoklátské lesy jsem tu nacházel hvozdy ještě hlubší, plné tajemných skrytých hradišť i ještě pevných a honosných hradů, odpočíval jsem na loukách, na kterých kromě mne byli jen dlouhonozí bílí andělé s velkými křídly, klepající dlouhými červenými zobany. Nelze snad ani vypovědět tu rozmanitost zdejšího kraje, která tu na mne dýchala svou rovnováhou a klidem. A tak jsem začal sbírat staré pověsti a legendy z tohoto kraje a pokusil se tak přiblížit i druhým krásu a majestátnost těch nádherných míst. Kniha zahrnuje mnoho pověstí a legend, které již v některé z knih pověstí byly uveřejněny, ale vyskytují se zde i pověsti, které dosud publikovány nikde nebyly. Kniha je navíc podána velice čtivě a srozumitelně, a navíc i její vazba je provedena velice přitažlivě. Zájemcům o historii ji mohu vřele doporučit.

Jan Županič, Michal Fiala – Praha 1648. Nobilitační listiny pro obránce pražských měst roku 1648, SCRIPTORIUM Praha 2001, 32 stran barevných příloh, cena 325,- Kč

Další z knih mapujících nobilitační listiny uložené v archivech. Kniha obsahuje historický úvod, medailony jednotlivých obránců Prahy, soupis nobilitovaných staroměstských a novoměstských měšťanů a všech obránců Prahy podle profesí, 147 regestů nobilitačních listin. Na 32 starnách v barevné příloze jsou vyobrazení 126 znaků. Kniha také obsahuje CD-Rom obsahující všechny tři dosud vydané knihy týkající se nobilitačních listin v pražských archivech.

Seznámení s velmi zajímavou a svěží náplní Jihočeského Heroldu mne přivedlo k zamyšlení nad proměnami mediálního prostoru věnovaného heraldice a genealogii v běhu času. Oba úhledné svazečky Jihočeského Heroldu potvrzují, že se opět daří navázat na tradici z počátku 20. století, z doby, kdy nemálo aktivit v heraldicko-rodopisné publicistice zůstalo navždy zaznamenáno ve spojení s lidmi a krajinou jižních Čech.

Vzpomeňme např. na první obdivuhodný soupis prací z heraldiky, sfragistiky a genealogie. Autorem byl Čeněk Zibrt, rodák z Písecka. Představil jej hned v úvodní části své pětidílné Bibliografie české historie v roce 1900. O dvě léta později vyšla Českomoravská heraldika I. od tábořského Martina Koláře, vydaná péčí Augusta Sedláčka, rodáka z Mladé Vožice. Zasluhou autorství obou jmenovaných a Jaromíra Čelakovského se pak naši nejúplnější encyklopedii heraldiky a genealogie stal Ottův slovník naučný (1888 - 1909). První příručku pro kronikáře „Návod k vedení pamětních knih“ sepsal a vydal další rodák z Písecka, český agrární historik Josef Kazimour už na jaře 1915. O celé pětiletí tak předešel pozdější čs. zákon z 30. 1. 1920 o povinném vedení obecních kronik, doplňovaný 1923 a 1932 prováděcími nařízeními, reprodukovány z Kazimourova díla. Není bez zajímavosti, že také první český populární úvod do rodopisného studia v podobě kapesní brožurky „Rodinná kronika“ (od třeboňského archivního rady A. Markuse) spatřil světlo světa r. 1926 v Českých Budějovicích, ve filiálce Čs. akciové tiskárny. Růst zájmu o heraldiku a genealogii ve 20. - 30. letech min. století samozřejmě vedl k zakládání badatelských spolků a sdružení. Díky odbornému vedení archivářů a historiků (Mareš, Hadač, Markus, Lifka, Schwarzenberg) v nich všichni příznivci pomocných věd historických vždy nacházeli vlídné pochopení, dobrou badatelskou průpravu a publikační prostor k rozvíjení svých zájmů. Ruku v ruce se vznikem spolků přišla speciálně zaměřená literatura, Erbovní knížky, Schwarzenbergova heraldika i časopisy. Německy píšícím badatelům z jižních Čech a Šumavy vycházel časopis v rodopisném ústředí v Ústí nad Labem od r. 1928. Další, třeboňsko-pražský časopis Rodopisné společnosti československé (1929 - 1946, redigovaný postupně Ant. Markusem a Jihočechy Františkem Navrátillem, Janem Petrem, Bohumírem Lifkou i Rudolfem Krylem) patrně nebude v šíři svého záběru a vysoké kvalitě obsahu ještě dlouho překonán. Těší se stále pozornosti vděčných uživatelů i dnes.

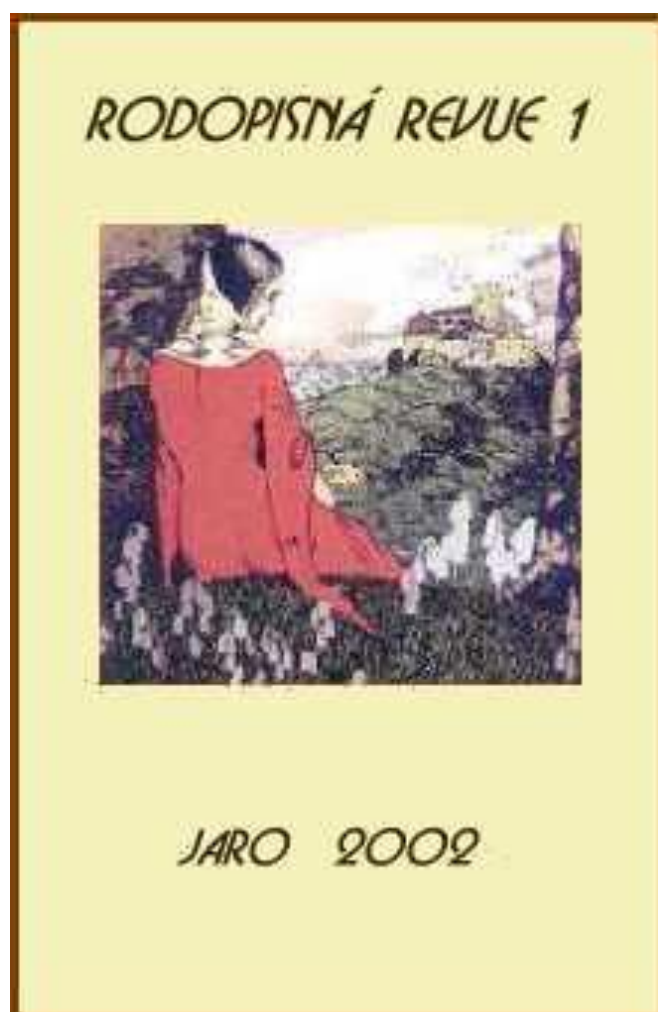
Heraldicko-genealogická tematika nechyběla ani na stránkách Jihočeského sborníku historického (R. Hrdlička, R. Cikhart, R. Kryl, J. Lintner) a další jihočeští autoři podstatnou měrou ovlivňovali tvář pražského čtvrtletníku Rodokmen (1941, 1946 - 1948). Po roce 1948 ustalo vydávání oblíbených Erbovních knížek, Sborníku Jednoty starých českých rodů, Heraldických dopisů, Heraldického časopisu (1948 - 1949 i časopisu Rodokmen. Příznivcům rodopisu a znakověznalství však ještě zůstal určitý prostor v JSH a od roku 1964 ve Výběru z prací členů Historického kroužku (později klubu) při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích. První heraldický příspěvek MUDr. Vladimíra Svobody vyšel hned v 1. ročníku pod názvem Heraldika - stručný nástin základů obecné heraldiky. Od konce 60. let pak publikovali někteří jihočeští rodáci v Listech Genealogické a heraldické společnosti v Praze. Listy sice s různými přestávkami a změnami názvu přetrvaly od r. 1969 dodnes, ale příspěvků ze „země zamyšlené“ v nich příliš nenajdete, jen jako šafránu.

V 80. letech bohužel zanikl cyklostylovaný Zpravodaj pobočky GHS v Ústí nad Orlicí. Zpočátku sloužil jako drobná informační listovka, která sdružovala členy z Orlicka. Brzy se však ukázalo, že výborné autorské zázemí spolehlivě zaplní 4 čísla ročně zajímavými tématy, kterým v regionu nebyla věnována téměř žádná pozornost. Autoři této tiskoviny pořádali vycházky a zájezdy, sestavovali soupis kronik v soukromém držení, kartotéku nobilitovaných osob kraje, fotodokumentaci erbů na stavebních památkách a náhrobcích v regionu atd. V čínorodém společenství tu mj. vynikal rodopisec Václav Fürst, rodák z Kočina u Hluboké nad

Vltavou. Roku 1981 se však rozhodli pro působení v rámci Historického a vlastivědného kroužku při Klubu pracujících a svůj Zpravodaj už dál nevydávali. Krátký čas života (1978 - 1980) byl vyměřen i pěknému bulletinu „Od Kladského pomezí“, který vydávala 5. pobočka pražské GHS v Ohnišově v Orlických horách. Vydávání Zpravodaje ostravské pobočky GHS v Praze trvalo rovněž dva roky (1978 - 1980) a pokračovalo, když se pobočka změnila v samostatný Klub genealogů a heraldiků v Ostravě při Vítkovických železárnách až do konce osmdesátých let. Obsah všech tří zmíněných tiskovin dokazuje, že kvalitní práce se rodí i mimo prestižní badatelská centra.

Vrátíme-li se v úvaze o publikačním prostoru heraldiků a genealogů zpátky k jihu, lze zaznamenat, že r. 1989 byla ustavena sekce regionální heraldiky a genealogie při JčM v Českých Budějovicích. Ještě téhož roku Výběr otiskl i práce členů sekce L. Sadílka o rytířích Koňasech z Vydrů a heraldika M. Milce o majitelích Humpolce a hradu Orlik s vyobrazeními erbů v kresbách autora.

Od jara 1999 vychází 4x do roka budějovicko-pražský časopis Rodopisná revue, jehož vydavatelem je Historicko-vlastivědný spolek v Českých Budějovicích. Obsah revue je věnován především regionu, v menší míře přináší informace i odjinud. Co se do revue nevejde, je zpřístupňováno na internetu (<http://sweb.cz/jihoceska.genealogie> a <http://www.volny.cz/trnkas/trnkas/Rodorevue.htm>, kam srdečně zveme i všechny přátele Jihočeského Heroldu.

Vítkovci – potomci jihočeského šlechtice Vítka z Prčic, který nebyl postavou pouze z legendy, ale skutečnou osobou, královským jídlonošem (truksasem) na dvoře krále Vladislava II, který je doložen v písemných pramenech v roce 1169. Jeho pečeť je dokonce jednou z nejstarších dochovaných pečetí. Na této pečeť můžeme spatřit středověkého rytíře, u jehož nohou stojí štít se znamením pětিলisté růže. Toto znamení je také společným znamením pro všechny rody, které dle pověsti vznikly rozdělením majetku Vítka z Prčic na jeho jednotlivé syny. Tato pověst je dokonce i výtvarně ztvárněna na obraze s příhodným názvem „Dělení růží“. Podle ní otec zároveň s jednotlivými majetky přidělil synům i znaky obsahující růži v různých barvách.

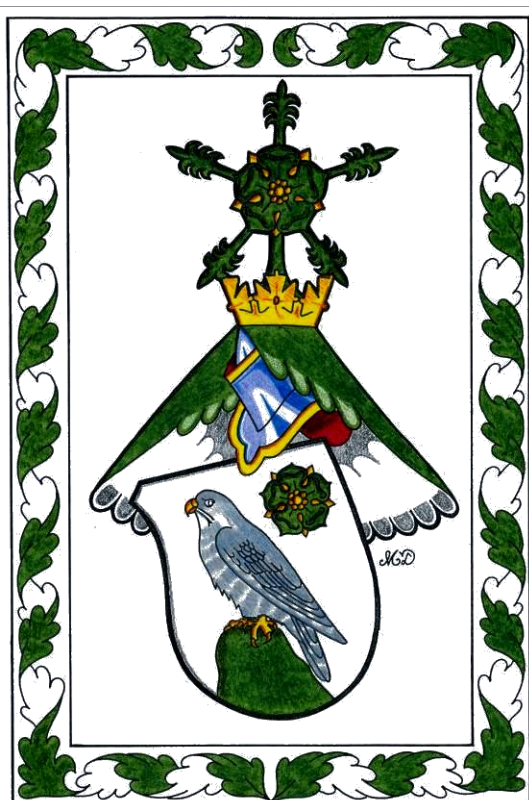
Zelenou růží a panství krumlovské získal podle této pověsti Vítek starší a založil tak rod **pánů z Krumlova**. Jejich sídelním hradem se stal Český Krumlov. Jako nejvýznamnějšího člena rodu můžeme označit Závíše z Falkenštejna, syna Budivoje z Krumlova a Perchty z Falkenštejna. Tento velice schopný šlechtic nosil na svém štítě obraz sokola sedícího na vrcholu kopce a za ním v rohu štítu zelenou růží. V pozdějším období ze štítu zmizel sokol, který byl nahrazen zelenou růží. Tento šlechtic údajně zradil krále Přemysla Otakara II. v roce 1278 před bitvou na Moravském poli, což mělo za následek jeho porážku a smrt. Posléze se oženil s ovdovělou královnou Kunhutou a získal velký politický vliv. Roku 1289 byl ale na králův rozkaz uvězněn a obviněn ze spiknutí. Pohrůzkou Závíšovy popravy donutili královi stoupenci Vítkovce k vydání mnoha hradů, ale Závíšův bratr Vítek nevydal hrad Hlubokou a proto byl Závíš na „pokutní louce“ pod hradem sťat. Rod vymřel již na počátku 14.století.

Zlatou růží v modrém poli a s ní panství hradecké získal Jindřich, který založil město pojmenované po něm Jindřichův Hradec a založil rod **pánů z Hradce**. Znamení růže bylo koncem 14.století po určitou dobu přesunuto do klenotu a ve štítě jej nahradilo zlato-červeně rozdělené pole. Členové tohoto rodu zastávali řadu významných dvorských funkcí, Oldřich získal roku 1339 Telč a stal se zakladatelem mladší linie rodu, Menhart byl vůdcem Panské jednoty v bitvě proti husitům u Lipan a byl nejvyšším purkrabím, Jindřich byl roku 1485 nejvyšším komorníkem krále Vladislava II. a roku 1502 se stal nejvyšším purkrabím, Adam byl roku 1523 nejvyšším kancléřem a byl kmotrem Maxmiliána, syna krále Ferdinanda, jeho syn Jáchym vyrůstal ve společnosti králových synů jako jejich páže a roku 1554 se stal nejvyšším kancléřem, Zachariáš značnými náklady postavil renesanční sídlo rodu v Telči a konečně Adam byl od roku 1585 nejvyšším kancléřem a od roku 1593 nejvyšším purkrabím království, on náročně přestavěl rodové sídlo v Jindřichově Hradci. Po smrti posledního člena rodu se dědičkou stala Lucie Otýlie, provdaná do rodu Slavatů z Chlumu a Košumberka. Slavatové posléze s celým majetkem rodu převzali i jejich znak do svého.

Stříbrnou růží a panství třeboňské, lomnické a landštejnské získal Vítek z Klokot, který později, po získání mohutného hradu Landštejna přejmenoval svůj rod na **pány z Landštejna**. Tento rod založil mimo jiné město Třeboň, Nové Hradky, Trhové Sviny, Ledenice. I v tomto rodu byli významní členové, například Vítek se roku 1309 hrdině vyznamenal při bojích o Prahu, Vilém byl roku 1351 nejvyšším purkrabím a za něj vzplál bratrovražedný boj mezi rodem pánů z Landštejna a pány z Hradce, který nakonec musel rovnat roku 1354 sám císař Karel IV. Mikuláš byl v letech 1454 – 1484 nejvyšším písařem a maršálkem královny. Rod vymřel v hlavní linii koncem 14.století.

Černou růží, ale podle některých pramenů spíše modrou růží a panství v okolí Tábora získal Sezima, který později založil na řece Lužnici město Ústí, podle kterého se později rod jmenoval – **Sezimové z Ústí**. V tomto rodu byli stoupenci i odpůrci husitského hnutí, rod z jihočeského kraje přesídlil na sever Čech, kde vlastnil hrad Ústětk, Rochov, Levín, Verněřice a Liběšice. Konfiskacemi rod majetek ztratil a vymřel v polovině 17.století. Jejich znak (růže modré barvy) poté přešel do znaku pánů z Kounic.

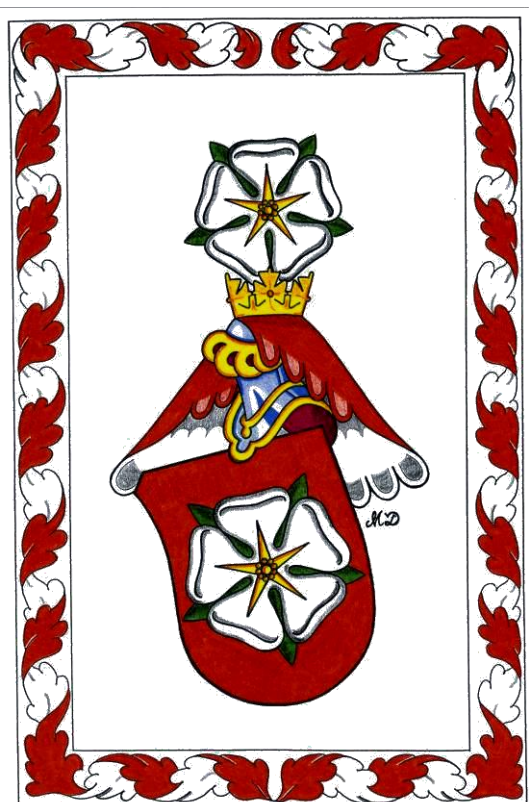
Zbývá růže barvy rudé, kterou získal spolu s rožmberským panstvím Vítek z Prčice, předek **pánů z Rožmberka**, ale o znaku tohoto rodu se píše podrobněji na jiném místě tohoto občasníku.

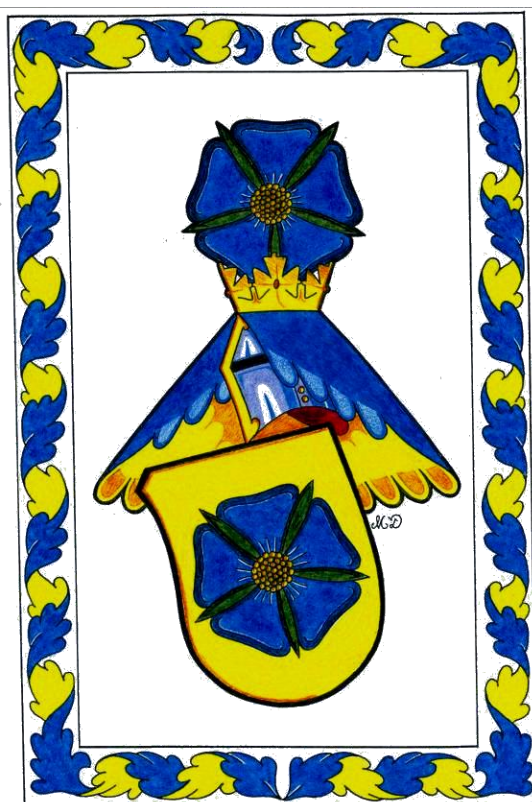
Závěš z Falkenštejna

z Hradce

z Landštejna

Sezimové z Ústí

Schůzky členů pobočky se konají každou druhou sobotu v měsíci od 10.00 hodin dopoledne v klubovně Klubu přátel Českých Budějovic na náměstí Přemysla Otakara II. v Domě umění (budova vedle bývalého hotelu Slunce, vchod pasáží k antikvariátu), ve IV. patře – možno použít výtahu. V době letních prázdnin, tedy v období měsíců července a srpna se schůzky nekonají.

Změna programu přednášek, případně jiné změny jsou vyhrazeny a budou členům pobočky oznámeny ústně na sobotním setkání, případně písemně na jejich adresu.

Kromě informací o pobočce se zde můžete dozvědět důležitá sdělení, ale i doporučení a rady, které Vám mohou usnadnit Vaše pátrání po předcích.

Datum jednotlivých přednášek – setkání členů ČGHSP

*14.září – sobota
12.října – sobota
9.listopadu – sobota
14.prosince - sobota*

Témata plánovaných setkání

*Občanská genealogie a diskuse s výměnou zkušeností – p. Hourová
Lidová architektura v Jihočeském kraji – p. Bartoš
Ke genealogii (např. o původu příjmení) – PHDr. Chvojka
Národopis, vánoční zvyky, koledy*

Přednáška – středa od 17.00 hodin na stejném místě jako sobotní setkání

*23.října – Hluboká nad Vltavou jak ji neznáte – Mgr. Havlová
27.listopadu – paleografie a sfragistika – p.Milec*

Redakční rada: Ing. Milan DANĚK, Miroslav MILEC, Jindra HOUROVÁ

Tento občasník je neprodejný a je určen výhradně pro členy ČGHSP, pobočky České Budějovice. Jeho další rozšiřování není povoleno. Příspěvky otištěné v tomto občasníku jsou uveřejněny bez nároku na honorář. Za pravost příspěvků a správnost údajů v nich obsažených ručí jejich autor.

Pro každého člena ČGHSP, pobočky České Budějovice je určen jeden výtisk.

